

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
2016-cı il 6 dekabr tarixli
Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir

**Azərbaycan Respublikasında
kiçik və orta sahibkarlıq səviyyəsində
istehlak mallarının istehsalına dair
Strateji Yol Xəritəsi**

Mündəricat

1. QISA XÜLASƏ	4
2. QLOBAL TRENDLƏR	6
3. MÖVCUD VƏZİYYƏTİN TƏHLİLİ	8
3.1. Kiçik və orta sahibkarlığın mövcud vəziyyəti.....	8
3.2. Kiçik və orta sahibkarlığın GZİT təhlili.....	11
4. STRATEJİ BAXIŞ	13
4.1. 2020-ci ilədək strateji baxış	13
4.2. 2025-ci ilədək olan dövr üçün uzunmüddətli baxış.....	13
4.3. 2025-ci ildən sonrakı dövr üçün hədəf baxış.....	15
5. HƏDƏF İNDİKATORLARI	17
6. STRATEJİ MƏQSƏDLƏR	17
7. STRATEJİ HƏDƏFLƏR	18
7.1. Strateji hədəf 1. KOS fəaliyyəti üçün biznes mühitinin və tənzimləyici bazanın yaxşılaşdırılması	18
7.1.1. Prioritet 1.1. Mərkəzləşdirilmiş KOS agentliyinin yaradılması	19
7.1.2. Prioritet 1.2. KOS üzrə qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi və qanunvericiliyin təsiri analizinin tətbiq edilməsi	22
7.1.3. Prioritet 1.3. Dövlət-özəl tərəfdaşlığının dərinləşdirilməsi.....	23
7.1.4. Prioritet 1.4. Rəqabət mühitinin təkmilləşdirilməsi	25
7.1.5. Prioritet 1.5. KOS subyektlərinin fəaliyyətində yoxlama və lisenziyalaşdırma mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi və vergi islahatlarının davam etdirilməsi	27
7.1.6. Prioritet 1.6. KOS üzrə xüsusi sənaye zonalarının və klasterlərin yaradılması	30
7.1.7. Prioritet 1.7. Dövlət-özəl əməkdaşlığının genişləndirilməsi, KOS subyektlərini təmsil edən qurumların gücləndirilməsi	34
7.1.8. Prioritet 1.8. KOS subyektləri arasında mübahisələrin alternativ həlli imkanlarının təkmilləşdirilməsi..	36
7.1.9. Prioritet 1.9. KOS subyektlərinin müəyyənləşdirilməsi meyarlarının bütün dəstək tədbirlərində tətbiq edilməsi, statistik məlumatların sistemləşdirilməsi.....	38
7.2. Strateji hədəf 2. KOS subyektlərinin maliyyə resurslarına sərfəli və səmərəli çıxışının təmin edilməsi	39
7.2.1. Prioritet 2.1. Fəaliyyətə xitam verilməsi və müflisləşmə məsələlərinin həlli sahəsində islahatların aparılması	42
7.2.2. Prioritet 2.2. KOS subyektləri ilə bağlı kreditlərə zəmanət fondunun yaradılması.....	46
7.2.3. Prioritet 2.3. Əmlak məsələləri üzrə fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi və maliyyə əlçatanlığının artırılması	49
7.2.4. Prioritet 2.4. Azərbaycanda lizinq və alternativ maliyyə alətləri (forvard, fyuçers, opsiyon, svop, faktoring və s.) bazarının inkişaf etdirilməsi ilə KOS subyektlərinin maliyyəyə çıxışının asanlaşdırılması ..	52
7.3. Strateji hədəf 3. KOS subyektlərinin beynəlmilləşdirilməsi və xarici bazarlara çıxış imkanlarının artırılması	54
7.3.1. Prioritet 3.1. KOS subyektlərinin beynəlxalq ticarət əməliyyatları üçün maliyyə xidmətlərinin genişləndirilməsi və birbaşa xarici investisiyaların təşviqi	56
7.3.2. Prioritet 3.2. Ayrı-ayrı sektorlar üzrə ixrac assosiasiyalarının yaradılması	59

7.4. Strateji hədəf 4. KOS subyektlərinin bilik və bacarıqlarının artırılması, qabaqcıl təcrübələrin tətbiqinin sürətləndirilməsi	60
7.4.1. Prioritet 4.1. Biznes inkubatorları və startap layihələrinin inkişaf etdirilməsi, model müəssisələrin yaradılması.....	61
7.4.2. Prioritet 4.2. KOS subyektlərinin təlim və tədris imkanlarının artırılması, qabaqcıl təcrübələrin tətbiqinin sürətləndirilməsi.....	65
7.4.3. Prioritet 4.3. Sahibkar düşüncə tərzinin təşviqi.....	69
7.4.4. Prioritet 4.4. Qadın sahibkarlığının inkişaf etdirilməsi.....	72
7.5. Strateji hədəf 5. İnnovasiyaların təşviqi, KOS subyektləri üçün araşdırma və inkişaf fəaliyyətlərinin genişləndirilməsi	74
7.5.1. Prioritet 5.1. Milli innovasiya sisteminin təkmilləşdirilməsi.....	75
7.5.2. Prioritet 5.2. Kiçik və orta sahibkarların fəaliyyətini stimullaşdıran innovasiya infrastrukturunun formalaşdırılması.....	77
8. MALİYYƏLƏŞDİRMƏ MEXANİZMLƏRİ.....	79
9. İCRA, MONİTORİNQ VƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ	80
10. TƏDBİRLƏR PLANI.....	82

1. QISA XÜLASƏ

Azərbaycanda kiçik və orta sahibkarlığın (bundan sonra – KOS) inkişafı iqtisadiyyatın diversifikasiyası, rəqabətqabiliyyətliliyinin artırılması, məşğulluğun təmin edilməsi, istehlak mallarına olan tələbatın yerli resurslar hesabına ödənilməsi və iqtisadi inkişafın təmin edilməsi baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, inkişaf etmiş ölkələrdə KOS-un ÜDM və məşğulluqdakı xüsusi çəkisinə nəzər saldıqda belə qənaətə gəlmək olur ki, Azərbaycanda da davamlı iqtisadi inkişafın təmin edilməsində KOS-un əsas hərəkətverici amilə çevrilməsi qarşıda duran əsas çağırışlardandır.

“Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlıq səviyyəsində istehlak mallarının istehsalına dair Strateji Yol Xəritəsi” (bundan sonra – Strateji Yol Xəritəsi) ölkə iqtisadiyyatında rəqabətqabiliyyətliliyin, inklüzivliyin və dayanıqlılığın təmin olunması istiqamətində bütün ölkə üzrə həyata keçirilən tədbirlərin bir hissəsi olaraq hazırlanmışdır. Bu tədbirlər ölkə iqtisadiyyatının on bir müxtəlif sektorunu, eləcə də hər bir sektor üzrə ümumi mövzuları əhatə edən Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivləri üzrə strateji yol xəritələrini özündə ehtiva edir. Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın 11 sektoru üzrə ümumilikdə 12 strateji yol xəritəsi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritəsinin başlıca istiqamətləri"nin təsdiqi və bundan irəli gələn məsələlər haqqında” 2016-cı il 16 mart tarixli 1897 nömrəli Sərəncamının icrası məqsədilə hazırlanmışdır.

Strateji Yol Xəritəsi KOS-da iqtisadi islahatların və inkişafın qısa, orta və uzunmüddətli perspektivdə əsas istiqamətlərini müəyyənləşdirir. Bu sənəd 2020-ci ilədək strateji baxışdan, 2025-ci ilədək olan dövr üçün uzunmüddətli baxışdan və 2025-ci ildən sonrakı dövr üçün hədəf baxışdan ibarətdir. Strateji Yol Xəritəsində 2016–2020-ci illər üçün inkişaf strategiyası və tədbirlər planında yalnız müvafiq dövr üçün strateji məqsəd və hədəflər deyil, eyni zamanda həmin illər ərzində qarşıya qoyulmuş məqsədlərə çatmaq üçün müəyyənləşdirilmiş prioritetlər və həmin prioritetlər çərçivəsində həyata keçiriləcək tədbirlər qeyd edilmiş və hər bir tədbirin adı, əsas və digər icraçıları, nəticə indikatorları və konkret icra müddəti əks olunmuşdur. Həmin prioritetlərin qısamüddətli dövrdə effektiv icrası orta və uzunmüddətli dövrdə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulan növbəti addımların əsasını təşkil edəcək və bununla da icra prosesinin səmərəliliyi təmin ediləcəkdir. Strateji Yol Xəritəsinin icrası qeyri-hökumət təşkilatları, yerli və beynəlxalq özəl sektor tərəfdaşları ilə kommunikasiya və əməkdaşlıq şəraitində təmin ediləcəkdir.

Ölkədə KOS-un inkişafı ilə əlaqədar Strateji Yol Xəritəsində müəyyənləşdirilən strateji məqsədlərə nail olmaq və müvafiq imkanlardan maksimum istifadəni təmin etmək istiqamətində aşağıdakılar strateji hədəf kimi müəyyənləşdirilmişdir:

- uzunmüddətli perspektivdə KOS-un Azərbaycanın ÜDM-nə təsirini artırmaq məqsədilə ölkədə biznes mühitinin və tənzimləyici bazanın daha da yaxşılaşdırılması;
- KOS subyektlərinin dayanıqlı şəbəkəsinin yaradılması məqsədilə maliyyələşmə resurslarına səfəli və səmərəli çıxışın təmin edilməsi;
- ölkənin valyuta ehtiyatlarının artırılması və ölkədə istehsal olunan malların beynəlxalq standartlara uyğunluğunun təmin edilməsi məqsədilə KOS-un fəaliyyətinin beynəlmilləşdirilməsi və xarici bazarlara çıxış imkanlarının artırılması;

- ixtisaslı işçi qüvvəsinin hazırlanmasına və KOS subyektlərinin bacarıqlarının inkişafına xüsusi diqqət ayırmaqla, regional bazarlarda keyfiyyətli məhsul və xidmətlər təklifinin artırılması;
- KOS subyektlərinin rəqabət qabiliyyətinin artırılması üçün innovasiyaların təşviqi, bu sahə ilə bağlı araşdırma və inkişaf fəaliyyətinin gücləndirilməsi.

Əsas fəaliyyət Azərbaycanda KOS subyektlərinə münasibətdə qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilərək maliyyə və vergi siyasətinin stimullaşdırıcı təsirinin gücləndirilməsi, maliyyə resurslarına əlçatanlığın artırılması, texniki və informasiya bazasının gücləndirilməsi və KOS subyektlərinin ərazi üzrə optimal yerləşdirilməsi, daxili bazarın qorunması, bazar infrastrukturalarının inkişaf etdirilməsi, zəruri sənədlərin alınmasında “bir pəncərə” prinsipinin tətbiq edilməsi, bu sahəni təmsil edən subyektlər arasında qarşılıqlı fəaliyyətin gücləndirilməsi və s. kimi istiqamətlərə yönəldiləcəkdir.

Müəyyən edilmiş strateji hədəflərə nail olmaq üçün təxminən 700 milyon manat investisiya tələb olunur ki, nəticədə 2020-ci ildə iqtisadiyyatda təxminən 1 milyard 260 milyon manat əlavə dəyər və 34240 yeni iş yerinin yaradılması gözlənilir.

Cədvəl 1. Strateji Yol Xəritəsi çərçivəsində görülməli tədbirlər üzrə tələb olunan investisiya məbləği və gözlənilən nəticələr

No	Prioritetin adı	Real ÜDM-ə təsiri (milyon manatla, 2020)	Məşğulluq (tam ştatlı işçilər, 2020)	İnvestisiya (milyon manatla)
1.1.	Mərkəzləşdirilmiş KOS agentliyinin yaradılması	200	240	10
1.6.	KOS üzrə xüsusi sənaye zonalarının və klasterlərin yaradılması	475	23300	630
2.1.	Fəaliyyətə xitam verilməsi və müflisləşmə məsələlərinin həlli sahəsində islahatların aparılması	450	900	–
3.1.	KOS subyektlərinin beynəlxalq ticarət əməliyyatları üçün maliyyə xidmətlərinin genişləndirilməsi və birbaşa xarici investisiyaların təşviqi	55	9800	3
3.2.	Ayrı-ayrı sektorlar üzrə ixrac assosiasiyalarının yaradılması	45	–	–
4.1.	Biznes inkubatorları və startap layihələrinin inkişaf etdirilməsi, model müəssisələrin yaradılması	35	–	50

Qeyd 1. Bu cədvəldə yalnız 2020-ci ildə real ÜDM-də 10 milyon manatdan çox artıma və ya 100-dən çox iş yerinin açılmasına şərait yaradan prioritetlər göstərilmişdir. Digər prioritetlər nəzərdə tutulan nəticələrin əldə olunmasında dəstəkləyici rola malikdir.

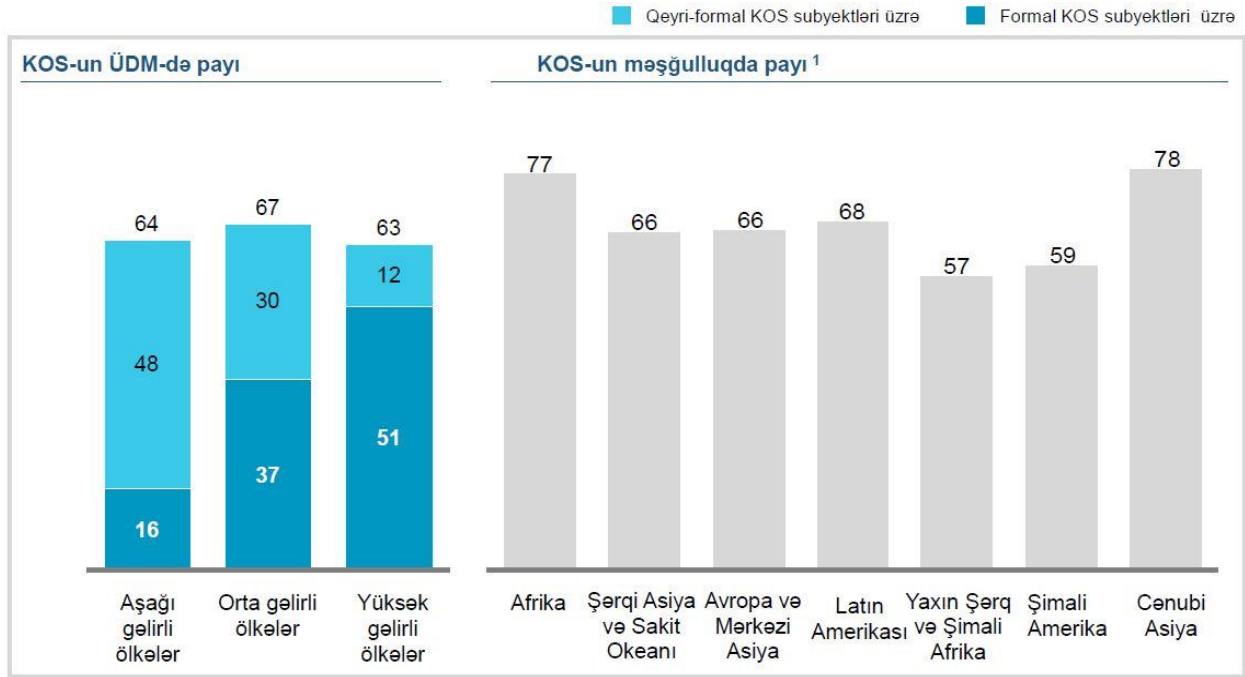
Qeyd 2. Bu rəqəmlər prioritetlərin təsirləri barədə müəyyən təsəvvür yaratmaq məqsədilə verilmişdir. Tədbirlərin icrası zamanı hər bir prioritet üzrə hərtərəfli təhlillərin aparılması və rəqəmlərin dəqiqləşdirilməsi zəruridir.

2. QLOBAL TRENDLƏR

Dünyanın inkişaf etmiş ölkələrinin əksəriyyətində KOS subyektləri iqtisadi artımın və məşğulluğun təmin edilməsində aparıcı mövqeyə malikdirlər. Belə ki, Dünya Bankının məlumatlarına əsasən, inkişaf etmiş ölkələrdə KOS-un ÜDM və məşğulluqdakı payı müvafiq olaraq 50 və 60 faizdən yuxarıdır. Belə ki, dünyanın inkişaf etməkdə olan ölkələri də iqtisadi dayanıqlılığın gücləndirilməsi, rəqabətqabiliyyətliliyin artırılması və iqtisadi aktivliyinin təmin edilməsi üçün KOS-un inkişafı istiqamətində sistemli tədbirlər həyata keçirir. Nəticədə, rəqabətli bazar münasibətləri formalaşır ki, bu da bazarda tələb-təklif tarazlığının yaranmasına, qiymətlərin sabitləşməsinə, istehsal olunan mal və xidmətlərin rəqabətqabiliyyətliliyinin yüksəlməsinə, iqtisadi tənzimləmə alətlərinin effektiv tətbiqinə, iqtisadiyyatın dayanıqlılığına və xarici təsirlərin çevik absorbsiyasına şərait yaradır. Məhz bu səbəblərdən hazırkı qlobal kontekstdə həm inkişaf etmiş, həm də inkişaf etməkdə olan ölkələr KOS vasitəsilə iqtisadiyyatlarının böhranlara çevik uyğunlaşmasına nail olmağa çalışır.

ABŞ və Avropa İttifaqı ölkələri kimi ölkələr KOS-un inkişafı hesabına əhəmiyyətli iqtisadi artıma nail olmuşdur. Belə ki, Avropa İttifaqı daxil olan ölkələrdə müəssisələrin 99 faizini kiçik və orta müəssisələr təşkil edir ki, bunların da məşğulluqda və ÜDM-də payı 60 faizdən çoxdur. 2014–2015-ci illərdə Avropa İttifaqı ölkələrində gəlir kimi əldə olunmuş hər bir avronun 58 senti KOS subyektlərinin payına düşmüşdür.¹

Şəkil 1. KOS subyektlərinin ÜDM-ə və məşğulluğa təsiri (faizlə)

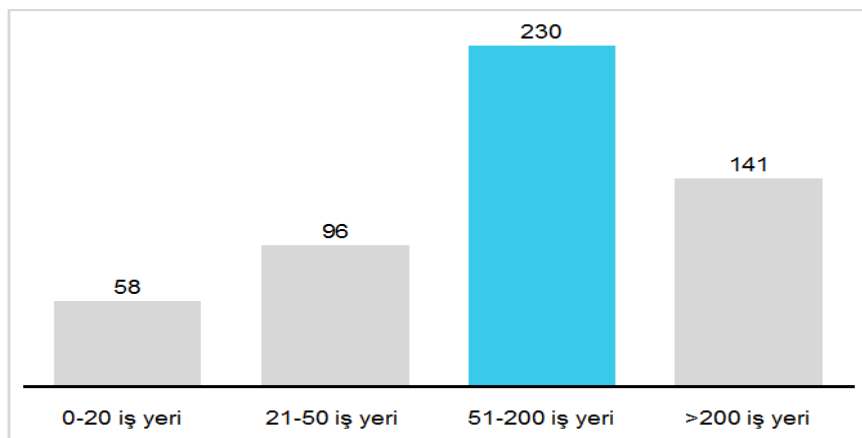
1. İşçilərinin sayı 250 nəfərdə olan KOS subyektləri üzrə (Şimali Amerikada isə işçilərinin sayı 300 nəfərdə olan KOS subyektləri üzrə)

Mənbə: Dünya Bankı

¹ Mənbə: Avropa Komissiyasının rəsmi internet saytı

İnkişaf etməkdə olan ölkələrdə ortahəcmli müəssisələr məşğulluğun əsas təminatçısı qismində çıxış edir (şəkil 2). KOS sahəsində qlobal trendlərdən biri də kiçik müəssisələrin dayanıqlılığını təmin etməklə onların orta müəssisələr səviyyəsinə çatdırılması cəhdləridir. Bununla da müəssisələrin dayanıqlılıq və beləliklə rəqabətqabiliyyətlik göstəricilərinin yaxşılaşdırılmasına nail olmaq hədəflənilir.

Şəkil 2. Ortaölçülü sahibkarlıq subyektlərinin məşğulluğa təsiri¹

1. 2005–2009-cu illər üzrə məlumatların orta göstəricisi əsasında hesablanmışdır

Mənbə: “Endavour” məlumat bazası (Argentina, Braziliya, Çili, Kolumbiya, Misir, İordaniya, Meksika, Cənubi Afrika, Türkiyə və Uruqvay şirkətləri üzrə məlumatlar əsasında hazırlanmışdır)

KOS sahəsində müşahidə olunan digər qlobal trendlər aşağıdakılardan ibarətdir:

- beynəlxalq təcrübəyə əsasən demək olar ki, KOS subyektləri üzrə risk faktorunun yüksək olması onların maliyyə resurslarına çıxış imkanlarını məhdudlaşdırır. Bunun nəticəsidir ki, inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələr KOS-un maliyyələşdirilməsi ilə əlaqədar olaraq zəmanət fondunun yaradılması, girovsuz maliyyələşmə mexanizmlərinin tətbiqi, risklərin sığortalanması və s. kimi xüsusi yanaşma tətbiq edirlər;
- dövlətlər KOS subyektlərinin qlobal dəyər zəncirlərinə qoşulmaqla, transmilli şirkətlərin istehsal etdikləri məhsulların ayrı-ayrı komponentlərinin təchizatçısı kimi fəaliyyət göstərməsinə dəstək məqsədilə müxtəlif təşəbbüslər həyata keçirirlər. Belə ki, transmilli şirkətlər öz məhsullarının komponentlərinin demək olar ki, əksər hissəsini dünyanın fərqli coğrafiyalarında yerləşən kiçik və orta müəssisələrə sifariş verməklə istehsal edirlər. Bununla da, KOS subyektləri qlobal dəyər zəncirində yüksək əlavə dəyər yaradan sektorların iştirakçısına çevrilirlər;
- KOS subyektlərinə göstərilən dəstəyin düzgün koordinasiyasının təmin edilməsi və əlverişli mühitin yaradılması məqsədilə dünyanın bir çox ölkələrində KOS subyektlərinə xidmət edən mərkəzləşdirilmiş qurum yaradılır;
- KOS subyektləri bazarlarda mövqelərinin qorunub saxlanması və istehsal xərclərinin azaldılması məqsədilə horizontal və vertikal klasterlər yaradırlar. Belə ki, bu klasterlər vasitəsilə KOS subyektləri öz xərclərinin optimallaşdırılması hesabına miqyas effektinə nail olurlar.

3. MÖVCUD VƏZİYYƏTİN TƏHLİLİ

3.1. Kiçik və orta sahibkarlığın mövcud vəziyyəti

Ötən dövr ərzində Azərbaycanda sahibkarlığın inkişafının dəstəklənməsi üçün bir sıra tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1997-ci il 24 iyun tarixli 610 nömrəli və 2002-ci il 17 avqust tarixli 753 nömrəli fərmanları ilə müvafiq olaraq "Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlığa dövlət köməyi proqramı (1997–2000-ci illər)" və "Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlığın inkişafının Dövlət Proqramı (2002–2005-ci illər)" qəbul edilərək icra edilmişdir.

Bununla yanaşı, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq olaraq 2008-ci il 25 avqust tarixli 3004 nömrəli və 2008-ci il 15 sentyabr tarixli 3043 nömrəli sərəncamları ilə təsdiq edilmiş "2008–2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında əhalinin ərzaq məhsulları ilə etibarlı təminatına dair Dövlət Proqramı" və "2008–2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında yoxsulluğun azaldılması və davamlı inkişaf Dövlət Proqramı"nda, eləcə də 2014-cü il 27 fevral tarixli 118 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014–2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı"nda və 2014-cü il 26 dekabr tarixli 964 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında sənayenin inkişafına dair 2015–2020-ci illər üçün Dövlət Proqramı"nda sahibkarlığın inkişafı, biznes mühitinin daha da yaxşılaşdırılması, sahibkarların hüquqlarının və qanuni mənafelərinin müdafiəsi mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi sahəsində tədbirlərin görülməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Ölkədə məşğulluğun təmin edilməsi, qeyri-neft ixracının artırılması, biznes mühitinin inkişafı kimi strateji məsələlərdə sahibkarların rolunun yüksəldilməsinə, cəmiyyətdə sahibkarlığa dəstək əhval-ruhiyyəsinin artırılmasına təkan vermək məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 21 aprel tarixli 1988 nömrəli Sərəncamı ilə aprel ayının 25-i Azərbaycanda "Sahibkarlar Günü" kimi təsis edilmişdir.

Eyni zamanda, sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların 2 il müddətinə dayandırılması, sahibkarlıq fəaliyyəti üçün lisenziya və icazələrin sayının və ödənilən rüsumların məbləğlərinin dəfələrlə azaldılması, icazələrin verilməsi prosedurlarının sadələşdirilməsi, o cümlədən bu sahədə elektron portalın yaradılması üzrə işlərin davam etdirilməsi, sahibkarların hüquqlarının qorunması ilə bağlı Apellyasiya Şuralarının yaradılması, ölkə ərazisindən tranzit yüklərin daşınmasında "bir pəncərə" prinsipinin tətbiq olunması, ölkədə investisiyaların təşviqinin artırılması məqsədilə 7 il müddətində vergi və gömrük güzəştlərinin verilməsi, idxal-ixrac əməliyyatları zamanı gömrük prosedurlarının sadələşdirilməsi məqsədilə elektron gömrük xidmətlərinin daha da genişləndirilməsi, tələb olunan sənədlərin və prosedurların sayının minimuma endirilməsi, malların və nəqliyyat vasitələrinin gömrük sərhədindən keçirilməsi üçün "Yaşıl dəhliz" və beynəlxalq təcrübədə mövcud olan digər buraxılış sistemlərinin yaradılması, dövlət satınalmalarında təkmilləşdirmələrin aparılması, dövlət orqanlarında sahibkarların müraciətlərinin birbaşa cavablandırılmasını həyata keçirən, məlumatlandırma və məsləhət xidmətləri göstərən çağrı mərkəzlərinin yaradılması və s. işlər həyata keçirilmişdir.

Azərbaycanda biznes mühiti daha da yaxşılaşdırılmış və ölkə Dünya Bankının “Doing Business 2017” hesabatında bəzi göstəriciləri üzrə (məsələn, biznesə başlama, əmlakın qeydiyyatı) yüksək nəticə əldə etmişdir. Beynəlxalq təcrübəyə uyğun elektron hökumət portalının yaradılması ilə dövlət xidmətləri daha da genişləndirilmişdir. KOS üçün innovasiya çərçivəsi həm infrastruktur (məsələn, sənaye parkları, texnologiya parkları və biznes inkubatorları), həm də maliyyə dəstəyi (informasiya və kommunikasiya texnologiyaları (İKT) sektoru üçün xüsusi fondun yaradılması) vasitəsilə yaxşılaşdırılmışdır.

Həmçinin, ölkədə KOS subyektlərinin inkişafına birbaşa təsir edəcək islahatların ünvanlılığının təmin olunması üçün Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2015-ci il 5 iyun tarixli 215 nömrəli “İri, orta və kiçik sahibkar meyarları”nın təsdiq edilməsi haqqında” qərarı ilə KOS subyektlərinin meyarları müəyyənləşdirilmişdir. Meyarlara uyğun olaraq 2015-ci il üzrə qeydiyyatdan keçmiş hüquqi və fiziki sahibkarlıq subyektlərinin 1 faizi iri, 2 faizi orta, 97 faizi isə kiçik sahibkarlardır.²

Cədvəl 2. İri, orta və kiçik sahibkar meyarları

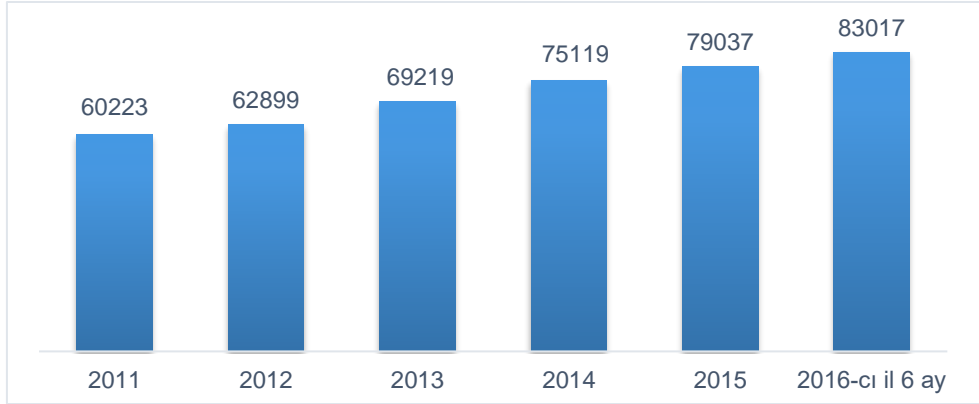
Sahibkarlıq subyektlərinin ölçüsünə görə kateqoriyası	İşçilərinin orta siyahı sayı	İllik gəliri
Kiçik sahibkar	25 nəfərədək	200 min manatadək
Orta sahibkar	25 nəfərdən 125 nəfərədək	200 min manatdan 1250 min manatadək
İri sahibkar	125 nəfər və ondan yuxarı	1250 min manat və ondan yuxarı

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti

Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatlarına görə, 2015-ci ildə qeyri-neft sektorunda kiçik sahibkarlıq subyektlərinin payı əlavə dəyərdə 5,8 faiz, ümumi mənfəətdə 0,7 faiz, işçilərin illik orta sayında 6,5 faiz və əsas kapitalla yönəldilmiş investisiyalarda 9,2 faiz təşkil etmişdir. Bu məlumatlar kiçik sahibkarlıq subyekti hesab olunan hüquqi və fiziki şəxsləri əhatə edir və 1 iyul 2016-cı il tarixinə ölkədə fəaliyyət göstərən müəssisələrin 83017 vahidi və ya 79,7 faizi (şəkil 3) bu müəssisələrin payına düşmüşdür. Həmçinin bu tarixə ölkə üzrə mövcud olan kiçik müəssisələrin əsas hissəsi ticarət (31,2 faiz), tikinti (12,1 faiz), kənd təsərrüfatı (10,7 faiz) və digər sahələrdə xidmətlərin göstərilməsi (13,5 faiz) üzrə fəaliyyət göstərmişdir.

² Mənbə: Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi

Şəkil 3. Kiçik müəssisələrin sayı (2011–2016-cı illər üzrə)

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi

Bununla yanaşı, rəsmi statistik məlumatlara əsasən, 2016-cı il yanvarın 1-i vəziyyətinə ölkədə qeydiyyatdan keçən hüquqi şəxslərin 12 faizini kiçik müəssisələr təşkil etməsinə baxmayaraq, onların ÜDM-də payı 4 faiz, məşğulluqda 6,3 faiz, məhsul (xidmət) istehsalında isə 9,6 faiz olmuşdur.³ Göründüyü kimi, ölkədə sahibkarlıq subyektlərinin 99,2 faizini təşkil edən fərdi sahibkarların və kiçik müəssisələrin ÜDM-də payı çox kiçikdir. Odur ki, Azərbaycan iqtisadiyyatında – ÜDM-də, məşğulluqda və ölkəyə olan xarici valyuta axınında KOS-un payı dəfələrlə artırıla bilər. Bu prizmadan yanaşaraq qeyd etmək olar ki, ölkənin gələcək inkişafında KOS-un payı son dərəcə böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycanda KOS-un və bütövlükdə ölkə iqtisadiyyatının inkişaf etdirilməsi üçün güclü potensial və geniş imkanlar mövcuddur. Bunun üçün ümumi biznes mühitinin yaxşılaşdırılması, maliyyə resurslarına çıxış imkanlarının daha sərfəli və effektiv təşkil edilməsi, kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin yerli və xarici bazarlara çıxışının təmin edilməsi, bacarıqlı və ixtisaslı kadr təminatının yaradılması atılmalı olan vacib addımlardandır.

Regionda və dünyada iqtisadi sahədə gedən proseslər KOS subyektlərinin sahibkarlıq subyektləri ilə kooperasiyasının dərinləşdirilməsini və dövlət dəstəyinin artırılmasını bir daha önə çəkir. Belə ki, iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi məqsədilə KOS subyektlərinin potensialının tam gerçəkləşdirilməsi üçün bu sahədə bir sıra dəyişikliklərin edilməsi zərurəti vardır. Qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi istiqamətində müəyyən qədər irəliləyişlər olsa da, hələ də bəzi təkmilləşdirmələr edilməlidir. Belə ki, özəl kredit bürosu, daşınar əmlakın yüklülüyü reyestri və təminatlı əqdlərin tənzimlənməsi kimi məsələlər üzrə qanunvericilik bazası təkmilləşdirilməlidir.

Sahibkarlıq, o cümlədən KOS siyasətinə dair vahid yanaşmanın, innovasiyaların, beynəlxalq standartların daha geniş tətbiqi, ixrac bazarlarının araşdırılmasında dövlət dəstəyinin artırılması, maliyyə, konsaltinq və digər dəstək mexanizmlərinin daha da genişləndirilməsi, dövlətin dəstək alətləri üçün monitoring və qiymətləndirmə mexanizmlərinin yaradılması üçün prioritetlər müəyyənləşdirilməli və ölkədə sahibkarlığın inkişafı ciddi dəstəklənməlidir.

³ Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi

Innovasiya və beynəlmilləşdirməyə dəstək tədbirləri həyata keçirilsə də, bu sahədə fəaliyyət daha da dərinləşdirilməli, aydın strategiya və ya koordinasiya mexanizmləri yaradılmalıdır. Hazırda innovasiya ilə bağlı dövlət siyasəti telekommunikasiya və informasiya texnologiyaları sektoruna yönəldilmiş diqqəti daha da genişləndirməkdədir. Bundan əlavə, beynəlmilləşdirməyə yönəlmiş dəstək tədbirləri ixrac üçün maliyyə xidmətlərinin genişləndirilməsi, eləcə də qlobal dəyər zəncirindən KOS-un daha çox fayda əldə etməsi imkanının yaradılması məqsədilə daha da genişləndirilməlidir.

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycanda KOS-un inkişafı kifayət qədər ciddi məsələdir. Bunun üçün makroiqtisadi siyasətdən başlayaraq, Azərbaycan vətəndaşlarının, xüsusilə də, sahibkarların və əlaqəli dövlət məmurlarının məsələyə baxış tərzinə qədər bir çox işləri özündə ehtiva edən və aydın hədəflərə istiqamətlənmiş tədbirlərin həyata keçirilməsi tələb olunur. Buna görə də KOS-un inkişafına dəstək verən institusional dəyişikliklərin həyata keçirilməsi və onların inkişafı üçün əlverişli şəraitin yaradılması strateji əhəmiyyət kəsb edir.

3.2. Kiçik və orta sahibkarlığın GZİT təhlili

Güclü tərəflər	Zəif tərəflər
<ul style="list-style-type: none"> ● sahibkarlıq sahəsində qanunvericilik bazasının olması; ● qlobal rəqabətqabiliyyətlilik üzrə əsas götürülən göstəricilərdə əhəmiyyətli irəliləyişə nail olunması; ● biznesə asan başlamaq üçün imkanların olması; ● "elektron hökumət" in əhatə dairəsinin daim genişlənməsi; ● son illərdə biznes mühitinin əlverişliliyi istiqamətində aparılan islahatlar üzrə irəliləyişlərə nail olunması ("bir pəncərə" prinsipi, "elektron hökumət" və s.); ● xarici ticarət üzrə qaydaların sadələşdirilməsi; ● əlverişli infrastrukturun olması; ● KOS-un inkişafına dövlət dəstəyinin olması; ● enerji daşıyıcılarının qiymətinin qonşu ölkələrə nisbətən daha ucuz olması. 	<ul style="list-style-type: none"> ● KOS subyektlərinə münasibətdə dövlətin məqsədli dəstəkləmə siyasətinin müxtəlif meyarlar əsasında tətbiq edilməsi; ● dövlət-özəl tərəfdaşlığının və bu sahədə əlaqələndirmənin istənilən səviyyədə olmaması; ● müxtəlifölçülü sahibkarlıq subyektləri arasında əlaqənin zəif olması; ● maliyyə resurslarına çıxışda çətinliklərin olması; ● maliyyə sektorunda təklif edilən məhsul və xidmətlərin kifayət qədər inkişaf etməməsi; ● dövlət tərəfindən sahibkarlığa göstərilən dəstək mexanizmlərinin təsirinin müəyyənləşdirilməsi üçün monitoring və qiymətləndirmə sisteminin zəif olması; ● yüksəkixtisaslı mütəxəssislərin azlığı; ● biznes bacarıqlarının, xüsusilə də orta menecment səviyyəsində bacarıqların aşağı olması; ● dövlət və özəl sektor ilə peşə təhsili müəssisələri arasında qarşılıqlı əməkdaşlığın zəif olması; ● KOS üzrə əlaqələndirici ixtisaslaşmış dövlət təşkilatının olmaması; ● dövlət satınalmalarında KOS

	<p>subyektlərinin iştirakını dəstəkləyən xüsusi normaların olmaması;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● KOS subyektlərinə dəstək göstərən dövlət orqanlarının və xüsusi institutların sayının məhdud olması; ● biznes fəaliyyətinə xitam verilməsi qaydalarının çətinliyi; ● beynəlxalq ticarət sahəsində vərdişlərin az olması; ● araşdırma və innovasiya sahəsində fəaliyyət göstərən müəssisələrlə KOS subyektləri arasında əməkdaşlığın zəif olması; ● KOS subyektləri üçün məsləhət xidmətlərinin tam əlçatan olmaması; ● beynəlxalq və regional bazarlara çıxışda çətinliklərin olması.
İmkanlar	Təhlükələr
<ul style="list-style-type: none"> ● maliyyə əlçatanlığı imkanlarının artırılması, özəl kredit büroları və daşınar əmlakın yüklülüyü reyestrinin yaradılması imkanının mövcud olması; ● qeyri-neft sektorunun inkişafında KOS subyektlərinin potensialından istifadə səviyyəsinin artırılması; ● dövlət satınalmalarına və infrastruktur layihələrinə KOS subyektlərinin də cəlb edilməsi; ● müxtəlif beynəlxalq proqramların imkanlarından istifadənin genişləndirilməsi ilə KOS subyektlərinə əlavə dəstəyin göstərilməsi; ● KOS subyektləri üçün məsləhət xidmətlərinin və zəruri sənədlərin vahid məkandan əldə edilməsi üzrə mərkəzlərin yaradılması; ● bazar tələblərinə cavab verən biznes və peşə təhsili imkanlarının artırılması; ● müxtəlif ixtisaslar üzrə "ömür boyu öyrənmək" prinsipinə əsaslanan təlim mərkəzlərinin yaradılması; ● istehsal sahələrinin şaxələndirilməsi və iqtisadiyyatın diversifikasiyası; ● potensial işçi qüvvəsinin olması. 	<ul style="list-style-type: none"> ● mümkün xarici iqtisadi amillərin (maliyyə böhranı, beynəlxalq bazarlarda tələbatın azalması və s.) təsiri; ● yerli KOS subyektlərinin beynəlxalq bazarlarda rəqabət qabiliyyətinin zəif olması; ● KOS subyektlərinin peşə təhsilinə lazımı əhəmiyyət verməməsi; ● xarici bazarlara çıxışı məhdudlaşdıran qaydaların ayrı-ayrı ölkələr tərəfindən tətbiq edilməsi; ● məşğulluğun təmin edilməsində çətinliklərin yaranması; ● yeni yaradılmış sənaye parklarında rezidentlər üçün təklif edilən vergi güzəştlərinin oranının rezidenti olmayan KOS subyektlərinin rəqabət qabiliyyətini aşağı salması.

4. STRATEJİ BAXIŞ

4.1. 2020-ci ilədək strateji baxış

Azərbaycanda KOS-un inkişafı üzrə 2020-ci ilədək strateji baxış biznes mühitinin daha da təkmilləşdirilməsi, KOS subyektlərinin maliyyə vəsaitlərinə və satış bazarlarına çıxışının asanlaşdırılması və biznes bilik və bacarıqlarının artırılması ilə rəqabətqabiliyyətliliyinin təmin olunmasına və iqtisadi inkişafdakı rolunun artırılmasına nail olmaqdır.

Strateji baxışın şərhı

2020-ci ilədək Azərbaycanda KOS-un inkişafı istiqamətində normativ hüquqi baza daha da təkmilləşdiriləcək, institusional islahatlar davam etdirilərək, rəqabət mühitinin gücləndirilməsi və KOS agentliyinin yaradılması, bu sahədə fəaliyyət üçün zəruri intellektual və texniki resursların, eləcə də icazə sənədlərinin əldə edilməsi sisteminin bir az da asanlaşdırılması üzrə tədbirlər həyata keçiriləcəkdir. Nəzərdə tutulan tədbirlərin uğurlu icrası nəticəsində KOS-un ÜDM-də və məşğulluqda payının müvafiq olaraq 15 və 20 faizə, ölkənin qeyri-neft ixracındakı payının isə 10 faizə çatdırılması əsas hədəf kimi müəyyənləşdirilir.

4.2. 2025-ci ilədək olan dövr üçün uzunmüddətli baxış

Azərbaycanın 2025-ci ilədək olan dövr üçün uzunmüddətli baxışı KOS subyektlərinin rəqabət qabiliyyətinin daha da artırılmasına, gündəlik istehlak malları ilə təminatın əsasən KOS subyektləri vasitəsilə həyata keçirilməsinə, KOS subyektlərinin ÜDM və məşğulluqda payının əhəmiyyətli dərəcədə artırılmasına nail olmaqdır.

Uzunmüddətli baxışın şərhı

Azərbaycanda biznes mühitinin daha da yaxşılaşdırılması, maliyyə resurslarına və beynəlxalq bazarlara çıxış imkanlarının artırılması, eləcə də innovativ yanaşmanın bütün əlaqəli sahələrdə tətbiqi KOS subyektlərinin inkişafı üçün əlverişli şərait yaradacaqdır ki, bununla da Azərbaycanda KOS subyektlərinin qeyri-neft sektorundakı payı və yüksək gəlir gətirən sektorlarda məşğulluq imkanları artacaqdır.

2025-ci ilədək olan dövrdə KOS-un gücləndirilməsi sayəsində Azərbaycanın iqtisadi potensialı daha da artacaqdır ki, bunun da nəticəsində ölkədə rəqabət mühiti tam təmin olunacaq və beləliklə, Azərbaycan həm yerli, həm də xarici investorlar üçün dünyanın ən əlverişli ölkələrindən birinə çevriləcəkdir.

Mövcud təşəbbüslər əsasında kiçik və orta sahibkarların maliyyə mənbələrinə daha asan çıxışının təmin edilməsi üçün müvafiq fəaliyyət həyata keçiriləcəkdir. Vençur maliyyə formasında yerli investisiyalar stimullaşdırılacaq və birbaşa xarici investisiyaların (BXİ) KOS subyektlərinin fəaliyyət göstərdiyi sektorlara cəlb edilməsi üçün mexanizmlər təkmilləşdiriləcəkdir. Kredit zəmanət fondunun və özəl kredit bürolarının yaradılması nəticəsində yerli və xarici banklar tərəfindən KOS subyektləri üçün nəzərdə tutulan maliyyə xidmətlərinin və kredit resurslarının artırılmasına nail olunacaq, ən səmərəli maliyyə əlçatanlığı təcrübələrinin ölkədə tətbiqi təmin ediləcəkdir. Bu yolla Azərbaycanda özəl maliyyə institutları və investorlar tərəfindən maliyyələşdirilən yeni KOS subyektlərinin yaradılması planlaşdırılır ki, bu da strateji

planlara uyğun olaraq, dəyər zənciri üzrə yüksək gəlir gətirən sektorların inkişafına təkan verəcəkdir.

2025-ci ilədək olan dövr ərzində KOS subyektlərinin gücləndirilməsi ilə eyni vaxtda müəssisələr öz fəaliyyət sahələri üzrə yeni biznes assosiasiyaları təşkil edəcəklər. Biznes assosiasiyalarının inkişafı dövlət–özəl sektor dialoqunun genişləndirilməsinə imkan yaradacaqdır. Bu assosiasiyalar KOS subyektlərinə sektor üzrə 2025-ci ilədək və ondan sonrakı dövr üçün prioritetlərin reallaşdırılmasında kömək edəcəkdir. Assosiasiyalar KOS agentliyi ilə birlikdə müvafiq sektorlardakı müəssisələrin problemlərinin mütəmadi təhlilini həyata keçirəcək, onları müvafiq qurumlarda səsləndirəcək və həlli yollarını axtaracaqlar. Aparılacaq islahatlar ölkədə KOS-un möhkəmlənməsini təmin edəcək və Azərbaycanın qeyri-neft sektorunun inkişafına davamlı töhfə verəcəkdir. Azərbaycanda fəaliyyət göstərən və yeni yaradılacaq assosiasiyalar, aidiyyəti tərəflərlə birlikdə, keyfiyyət göstəricilərinin və həyata keçirilən əməliyyatların qabaqcıl beynəlxalq təcrübələrə uyğunlaşdırılması yolu ilə KOS-la bağlı idarəçilik bazasını və standartları təkmilləşdirəcək ki, bu da ölkəyə daha çox xarici investorun cəlb edilməsinə imkan verəcəkdir.

Azərbaycanda KOS-un inkişafına daha çox dəstək vermək məqsədilə mövcud sənaye zonaları ilə bağlı təşəbbüslərin icrası sürətləndiriləcək, müvafiq sektorlarda belə zonaların sayı və əhatə dairəsi genişləndiriləcəkdir. Maliyyə dəstəyinin artırılması, logistika infrastrukturunun yaxşılaşdırılması və kommunal xidmətlərə sərfəli çıxışın təmin edilməsi vasitəsilə startap şirkətlərin rəqabətə davamlı aparıcı biznes təşkilatlarına çevrilməsi təmin ediləcəkdir. Bu sadə stimulların və əlverişli həll yollarının daha çox sənaye zonalarında yayılması vasitəsilə Azərbaycanda KOS-un inkişafı sürətləndiriləcəkdir.

Bu inkişafın davamlılığını təmin etmək məqsədilə Azərbaycanda müəssisələr üçün qabaqcıl təcrübələrə əsaslanan keyfiyyətli biznes təlimləri təşkil ediləcək, peşə təhsili sisteminin KOS-un ehtiyaclarına uyğun qurulması, eləcə də biznes sektorunun elmi-texniki inkişafı təmin ediləcəkdir. Startaplara biznes ehtiyaclarına uyğun (idarəetmə təlimlərindən investorlara çıxış məqsədilə şəbəkələşmə təlimlərinə qədər) məsləhət xidmətlərinin göstərilməsi məqsədilə yeni biznes inkubatorları yaradılacaqdır. Bununla da, Azərbaycanın innovativ startapları peşəkar idarəetmə sayəsində daha yüksək səviyyəyə çatacaqlar. Eyni məqsəd üçün KOS biznes assosiasiyaları bu istiqamətdə görüləcək işləri yaxından monitorinq edərək, onların səmərəliliyini və müvafiq təşəbbüsləri, gətirəcəyi faydaları müəyyən edəcək, hər hansı maneə olarsa, belə maneələrin aradan qaldırılması üzrə tədbirlər planı işləyib hazırlayacaqdır.

Qeyd olunan innovasiya təşəbbüsləri universitetlər və texniki peşə təhsili müəssisələri üçün də təkrarlanacaqdır. Texniki peşə təhsili müəssisələrində gənc nəsil və artıq işə götürülmüş şəxslər üçün keçirilən təlimlər nəticəsində Azərbaycanda sahibkar düşüncə tərzinin inkişafı təmin ediləcəkdir. Sahibkarlıq konsepsiyası universitetlərin təhsil proqramlarına (kurikulumlarına) daxil edilməklə, Azərbaycanda sahibkarlıq ruhunun daha da gücləndirilməsinə şərait yaradılacaq, təhsil müəssisələrindən məzun olmuş istedadlı tələbələrin maraq göstərdikləri sektorlarda öz biznesini qurması stimullaşdırılacaqdır. KOS agentliyi müvafiq dövlət qurumları və təhsil müəssisələri ilə bu istiqamətdə sıx əməkdaşlıq quracaq və tətbiqi elmlərin inkişafına xüsusi diqqət yetirəcəkdir.

2025-ci ildə Azərbaycan əlverişli rəqabət mühitinə sahib olan, dövlət–özəl tərəfdaşlığının yeni mərhələsinə qədəm qoymuş, yüksəkixtisaslı kadr potensialı və daim

inkışaf edən qeyri-neft sektoru olan bir dövlətə çevriləcəkdir. Bu kontekstdə KOS ölkənin iqtisadi inkışafının aparıcı qüvvəsinə çevriləcək və rəqabətə davamlı mal və xidmətlər istehsal edən müəssisələr sayəsində əsas istehlak malları baxımından ölkənin idxaldan asılılığını minimuma endirəcəkdir.

Azərbaycanda 2025-ci ilədək olan dövr üzrə uzunmüddətli baxışın həyata keçirilməsi nəticəsində KOS-un ÜDM-də və məşğulluqda payının müvafiq olaraq 35 və 40 faizə, ölkənin qeyri-neft ixracında payının isə 25 faizə çatdırılması nəzərdə tutulur.

4.3. 2025-ci ildən sonrakı dövr üçün hədəf baxış

2025-ci ildən sonrakı dövr üçün hədəf baxış Azərbaycan ÜDM-in ən azı 60 faizinin KOS hesabına təmin edilməsinə, qlobal dəyər zəncirlərinə qoşulmuş yerli KOS şəbəkəsinin yaradılmasına nail olmaqdır.

Hədəf baxışın şərh

KOS subyektlərinin sayının və dayanıqlılığının artması ilə onların qlobal dəyər zəncirlərində rolunun genişlənməsinə, intellektual dəyərlərin formalaşmasında iştirakına və daha çox gəlir əldə etməsinə nail olunacaqdır. KOS subyektlərinin enerjiden istifadəsinin səmərəliliyi yüksəldiləcək, daha çox alternativ və bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə stimullaşdırılacaqdır. Bütün sektorlarda inkışaf etmiş KOS şəbəkəsinin formalaşdırılması diqqətdə saxlanılacaq və uzunmüddətli perspektivdə KOS-un ÜDM-də payı 60 faizi öteəcəkdir.

İqtisadiyyatda rəqabət mühitinin daha da gücləndirilməsi iqtisadi effektivliyin əsas amilə çevrilməsinə şərait yaradacaqdır ki, bu da bəzi iş və xidmətlərin iri sahibkarlardan KOS subyektlərinə ötürülməsini labüd edəcəkdir. Nəticədə, KOS subyektlərinin fəaliyyət göstərdikləri sahələrin əhatə dairəsi və həcmi genişləndiriləcəkdir.

Şaxələndirmə məqsədlərinə müvafiq olaraq, bütün sektorlar üzrə KOS subyektlərində qadınların daha çox iştirakının təmin edilməsinə əlavə imkanlar yaradılacaqdır. Buraya, hər region daxilində ən yaxşı nümunə kimi, qadınların rəhbərlik etdiyi şirkətlərin bilavasitə stimullaşdırılması daxildir. Uğurlu qadın sahibkarlarla görüşlər və müsahibələr nəticəsində bununla bağlı məlumatlılıq səviyyəsi daha da artırılacaqdır. Bu yolla Azərbaycanın əsas işçi qüvvəsində qadınların iştirak səviyyəsinin artırılması hədəflənir.

Azərbaycanda 2025-ci ildən sonrakı dövr üçün daha geniş şaxələndirilmiş qeyri-neft iqtisadiyyatının formalaşdırılması üzrə tədbirlər davam etdiriləcək və dəyər zəncirinin yüksək dəyər yaradan həlqələrinin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi sayəsində KOS subyektləri bu transformasiyanın əsas təkanverici qüvvəsi olacaqdır. Kiçik və orta sahibkarlar sadəcə xammal istehsalçıları olmayıb, eyni zamanda intellektual potensiallarını yüksəltməklə və innovasiyalar istiqamətində daim axtarışlar aparmaqla, bu transformasiyanı yerli səviyyədə başa çatdırmaq üçün dəyər zəncirinin müxtəlif mərhələlərini əhatə edəcək və bu yolla əldə edilmiş dəyərin ölkə daxilində qalmasını təmin edəcəklər ki, bu da KOS-un daha sürətli inkışafına təkan verəcəkdir. Dəyər zəncirində olan boşluqlar aradan qaldırıldıqdan sonra Azərbaycanda müxtəlif sektorlar üzrə daha çox yerli məhsul istehsalı həyata keçiriləcəkdir ki, bu da əsas tələbat malları üzrə idxaldan asılılığı tamamilə aradan qaldıracaqdır. Həmin dövr ərzində KOS subyektlərinin alternativ və bərpa olunan enerji mənbələrinə çıxışının

stimullaşdırılması və “yaşıl iqtisadiyyat”a keçidi ilə əlaqədar olaraq hüquqi çərçivə və maliyyələşdirmə təşəbbüsləri ilə bağlı tədbirlər həyata keçiriləcəkdir.

Dəyər zəncirinin müxtəlif mərhələlərində KOS-un fərqli sektorları əhatə etməsindən əlavə, bəzi KOS subyektləri “yerli flaqmanlar” səviyyəsində inkişaf edəcək, yəni böyük kommersion təşkilatlarına çevriləcəkdir. Bu şirkətlər fəaliyyət göstərdikləri sektorda yerli tələbatı ödəməklə yanaşı, keyfiyyət və “nou-hau” sahəsində regional oyunçuya çevrilmək potensialına malik olacaqlar. KOS subyektləri öz əməliyyatlarının genişləndirilməsində birbaşa xarici investisiyaların cəlb edilməsi və həmin sektorlarda öz şirkətlərini yaratmaqda maraqlı olan yeni sahibkarlar üçün qabaqcıl təcrübələrin tətbiqi baxımından nümunə rolunu oynayacaqlar.

2025-ci ildən sonrakı perspektivdə xüsusi sektorlar üzrə yerli tələbat ödənildikdən sonra güclü yerli şirkətlər və çoxsaylı KOS subyektləri öz ticarət şəbəkəsini beynəlxalq bazarlarla, xüsusən də ətraf regionlardakı bazarlarla əlaqələndirərək, Azərbaycanın qeyri-neft ixracının əhəmiyyətli dərəcədə artımına müsbət təsir göstərəcəklər. Azərbaycanda, xüsusən də xarici ticarətdə KOS-un payının 40 faizə qaldırılması planlaşdırılır. Bununla yanaşı, 2025-ci ildən sonrakı dövrdə KOS-un ÜDM-də və məşğulluqda payının müvafiq olaraq 60 və 70 faizə çatdırılması hədəf götürülür.

Nəzərdə tutulan hədəflərin reallaşdırılması növbəti onillik ərzində Azərbaycanda biznes üçün daha əlverişli şəraitin yaradılması, KOS-un inkişafına ünvanlanmış müxtəlif proqram və layihələrin həyata keçirilməsi, aidiyyəti dövlət qurumlarının iştirakı və səyi, xüsusilə də zəruri proseslərin sadələşdirilməsi və şəffaflığının təmin edilməsi sayəsində mümkün olacaqdır.

5. HƏDƏF İNDİKATORLARI

KOS sahəsində prioritetlərin həyata keçirilməsi nəticəsində aşağıdakılar proqnozlaşdırılır:

- KOS-un ÜDM-də payının 15 faizə çatdırılması;
- KOS-un məşğulluqda payının 20 faizə qədər artırılması;
- KOS-un ölkənin qeyri-neft ixracında payının 10 faizə çatdırılması;
- 2020-ci ildə real ÜDM-in 1 milyard 260 milyon manat artması;
- 2020-ci ildə 34240 yeni iş yerinin yaradılması.

KOS-un inkişafı ilə bağlı nəzərdə tutulan tədbirlər üzrə aşağıdakı əsas icra göstəriciləri müəyyən edilmişdir:

- sənaye klasterləri daxilində istehsal olunan məhsullarda KOS subyektlərinin payının 40 faizə çatdırılması;
- KOS subyektləri arasında mübahisələrin məhkəməyəqədər həlli göstəricilərinin 2 dəfə yaxşılaşdırılması;
- KOS subyektlərinin bərpa (iflas vəziyyətindən) tempinin 4 faizə çatdırılması;
- daşınar əmlakın banklar tərəfindən təminat predmeti kimi qəbul edilməsi göstəricisinin 2 dəfə artırılması;
- lizinq əməliyyatlarının ÜDM-də payının 2 faizə çatdırılması;
- qeyri-neft ixracında 5 faizlik artım əldə olunması;
- 3–5 model müəssisənin yaradılması;
- 5 yeni biznes inkubatorunun yaradılması;
- il ərzində ən azı 25 startap layihəsinin başlanması;
- il ərzində ən azı 1000 kiçik və orta sahibkar üçün xüsusi təlimlərin təşkil edilməsi;
- 3 innovasiyayönümlü regional klasterin yaradılması.

6. STRATEJİ MƏQSƏDLƏR

KOS üzrə strateji məqsədlər aşağıdakılardan ibarətdir:

- KOS-un inkişafı üzrə daha əlverişli biznes mühitinin formalaşdırılması;
- KOS-un rəqabətqabiliyyətliliyinin və iqtisadiyyatdakı rolunun artırılması;
- ölkədə istehsal olunan iş və xidmətlərin bütün mümkün hissəsinin, xüsusilə intellektual hissəsinin KOS-un və nəticədə innovasiyaların inkişafı yolu ilə yaradılmasına nail olunması;
- KOS-un məşğulluğun təmin edilməsindəki rolunun artırılması;
- əsas istehlak mallarının KOS subyektləri tərəfindən istehsalına nail olunması;
- KOS subyektlərinin ixrac etdikləri malların ölkənin ümumi ixracındakı payının artırılması.

7. STRATEJİ HƏDƏFLƏR

7.1. Strateji hədəf 1. KOS fəaliyyəti üçün biznes mühitinin və tənzimləyici bazanın yaxşılaşdırılması

Son illər Azərbaycan Respublikasında iqtisadiyyatın davamlı inkişafına nail olunması və rəqabətqabiliyyətliliyin təmin edilməsi istiqamətində genişmiqyaslı tədbirlər həyata keçirilməkdədir. İqtisadi islahatlar və iqtisadiyyatın qeyri-neft sektorunda fəaliyyət göstərən sahibkarlıq subyektlərinin dəstəklənməsi, əlavə güzəşt və stimullaşdırma siyasətinin gerçəkləşdirilməsi nəticəsində bu sahədə ciddi irəliləyişlər əldə olunmuşdur.

Belə ki, 2004-cü ildən başlayaraq sahibkarlığın inkişafında yeni mərhələyə qədəm qoyulmuşdur. 2015-ci ildə özəl sektorun ÜDM-də və məşğulluqda payı müvafiq olaraq 81 və 75 faiz təşkil etmişdir. 2016-cı ilin 1 iyul tarixinə ölkədə qeydiyyatdan keçmiş sahibkarlıq subyektlərinin sayı 700 mini keçmişdir.⁴

Sahibkarlıq sahəsində yoxlamaların iki il müddətinə dayandırılması, yoxlamaların vahid reyestrinin tutulması və əvvəlcədən yoxlama subyektlərinin məlumatlandırılması KOS sahəsinə xüsusilə müsbət təsir göstərmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında və mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanlarında Apellyasiya Şuralarının yaradılması isə KOS subyektləri üçün bahalı olan və sonda istehsalın maya dəyərində öz əksini tapan izafi xərclərin, o cümlədən məhkəmə xərclərinin azaldılmasında böyük rol oynayacaqdır. Sərhəddə “bir pəncərə” sisteminin tətbiqi, Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 2016-cı il 21 may tarixli 920 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Malların və nəqliyyat vasitələrinin gömrük sərhədindən keçirilməsi üçün “Yaşıl dəhliz” və digər buraxılış sistemlərindən istifadə Qaydaları”nın əsas məqsədi idxal-ixrac əməliyyatlarını sadələşdirməklə, KOS subyektlərinin xarici fəaliyyətdən asılı komponentlərinin yaxşılaşdırılmasına xidmət etməkdir.

Lakin iqtisadiyyatın neftdən asılılığının minimuma endirilməsi, KOS-a əsaslanan rəqabətqabiliyyətli istehsal potensialının artırılması növbəti dövrlərdə də əlavə tədbirlərin həyata keçirilməsini zəruri edir.

Bu səbəbdən biznes və investisiya mühitinin daha da yaxşılaşdırılması istiqamətində islahatları davam etdirmək əsas strateji hədəflərdən biri kimi müəyyən edilmişdir və bu hədəfə nail olmaq üçün dövlət-sahibkar münasibətlərinin inkişaf etdirilməsi, biznes və investisiya mühitinin dəstəklənməsi vacibdir. Bu məqsədlə, sahibkarlıq fəaliyyətinə qanunsuz müdaxilələrin və süni maneələrin aradan qaldırılması, sahibkarlığın dövlət tənzimlənməsində inzibati qayda və prosedurların təkmilləşdirilməsi, təşviq mexanizmlərinin tətbiqi və elektron hökumət xidmətlərinin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi prioritet olaraq qalacaqdır. Ölkədə KOS-un inkişafı biznes və investisiya mühitinin yerli və xarici investorlar üçün əlverişliliyinin daha da artırılmasını, ən qabaqcıl beynəlxalq təcrübəyə uyğun daha da cəlbedici biznes və investisiya mühitinin formalaşdırılmasını zəruri edəcəkdir.

---

⁴ Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi

7.1.1. Prioritet 1.1. Mərkəzləşdirilmiş KOS agentliyinin yaradılması

Əsaslandırma

KOS subyektlərinin miqyasının kiçik olması və bazardakı dəyişikliklərə həssas olması onlara daha çox dövlət dəstəyinin göstərilməsini zəruri edir. Belə ki, KOS subyektləri müəyyən məlumatların əldə edilməsində, eləcə də bir sıra biznes xidmətlərinə çıxışda çətinliklərlə üzləşirlər. Araşdırmalar göstərir ki, Azərbaycanda KOS subyektləri biznes məsləhət xidmətlərindən digərləri ilə müqayisədə çox az istifadə edirlər ki, bu da onların rəqabət qabiliyyətini və dayanıqlılığını zəiflədir. Bunun əsas səbəblərindən biri KOS subyektlərinin məsləhət xidmətlərinə az maraq göstərməsidir. Belə ki, bəzi KOS subyektləri qanunvericiliyin tələblərindən, biznes risklərindən, mövcud sektordakı vəziyyətdən xəbərsiz şəkildə fəaliyyətə başlayırlar ki, bu da bəzən onların uğursuzluqla üzləşmələrinə səbəb olur. KOS subyektlərinin məsləhət xidmətlərinə marağının az olmasının səbəblərindən biri onların bu barədə məlumatsızlığı, digəri isə biznes məsləhət xidmətlərinə çıxışın mürəkkəbliyidir.

Azərbaycanda hazırda müxtəlif dövlət orqanları öz səlahiyyətləri çərçivəsində KOS subyektlərinə müxtəlif xidmətlər (o cümlədən məsləhət xidməti, satış və digər istiqamətlər üzrə dəstək) göstərirlər. Bununla belə, beynəlxalq təcrübəyə əsasən, KOS subyektlərinə belə xidmətlərin vahid mərkəzdən göstərilməsi onların həmin xidmətlərdən daha səmərəli istifadəsinə və beləliklə, inkişafına daha yaxşı imkan yaradır. Bütün bunları, həmçinin KOS sahəsində siyasət və tənzimləmə fəaliyyətlərinin bir-birindən ayrılmasını təmin etmək məqsədilə mərkəzləşdirilmiş KOS agentliyinin yaradılması nəzərdən keçirilə bilər.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 1.1.1: Mərkəzləşdirilmiş KOS agentliyinin yaradılması

Azərbaycanda mərkəzləşdirilmiş KOS agentliyinin yaradılması nəzərdən keçiriləcək, agentliyin məqsəd və missiyası, eləcə də aparıcı prinsipləri müəyyənləşdiriləcəkdir.⁵ İlk mərhələdə agentliyin kollegial orqanı qurulacaq, özəl və dövlət sektorundan, yerli assosiasiyalardan və ali təhsil müəssisələrindən kollegial orqana nümayəndələr seçiləcəkdir. Agentliyin prioritetləri, qısa və uzunmüddətli hədəfləri müəyyən ediləcək, fəaliyyəti üçün zəruri maliyyələşdirmə mexanizmləri işlənilib hazırlanacaq və lazımi resursların təmin edilməsi işinə baxılacaqdır.

Hökumət KOS agentliyinin fəaliyyətinin monitorinqini və qiymətləndirilməsini aparacaq, agentliyin kollegial orqanının üzvləri ilə birlikdə ilin əvvəlində illik hədəf planlar müəyyən edəcək və həmin hədəflərin icra vəziyyətinin monitorinqini həyata keçirəcəkdir. Əldə olunan nailiyyətlərin, cari fəaliyyətin və mövcud çətinliklərin müzakirəsi, eləcə də növbəti illər üçün yeni hədəflərin müəyyən edilməsi məqsədilə hökumət KOS agentliyinin kollegial orqanının və rəhbərliyinin iştirakı ilə illik iclaslar keçiriləcəkdir.

---

⁵ Qeyd: KOS agentliyinin icraçı qisminə müəyyən edildiyi tədbirlər KOS agentliyi yaradılacağı təqdirdə agentlik tərəfindən, əks halda müvafiq qurumlar tərəfindən həyata keçiriləcəkdir.

Mərkəzləşdirilmiş KOS agentliyinin yaradılması barədə dövlət və özəl sektor nümayəndələrinə məlumat verilməsi, habelə onun rolunun və gətirəcəyi faydaların müzakirəsi məqsədilə özəl qurumlar, beynəlxalq təşkilatlar, təhsil müəssisələri və digər maraqlı tərəflərlə görüşlər keçiriləcəkdir. Rəsmi məktublar və dövlət KİV-ləri vasitəsilə KOS subyektləri KOS agentliyinin yaradılması və bu agentliyin fəaliyyətinin KOS-a gətirəcəyi faydalar barədə məlumatlandırılacaq, eləcə də agentlik və KOS subyektləri arasında əməkdaşlığın metod və mexanizmləri müzakirə ediləcəkdir. KOS agentliyinin internet saytı yaradılacaq və bu sayt vasitəsilə KOS subyektləri mövcud fəaliyyətlər, xəbərlər və imkanlar haqqında məlumatlandırılacaqlar.

Tədbir 1.1.2: KOS agentliyinin strukturunun formalaşdırılması

KOS agentliyi stimullaşdırıcı funksiyalara malik daimi şöbələrdən və təşəbbüslərin icrası üçün məsul bölmələrdən ibarət olacaqdır. Hər iki struktur vahid idarə heyətinə hesabat verəcəkdir. Agentliyin əlaqələndirmə sistemi dəstək şəbəkəsi olaraq nazirliklərdən, özəl sektordan, assosiasiyalardan, eləcə də təhsil qurumlarından ibarət olacaqdır.

Tədbir 1.1.3: KOS agentliyinin vəzifələrinin müəyyən edilməsi

Agentliyin idarə heyəti aidiyyəti dövlət orqanları ilə birlikdə bu Strateji Yol Xəritəsinin icrasına nəzarəti həyata keçirəcəkdir. Bunun üçün proqram, təşəbbüslər, əsas icra göstəriciləri və yaradılacaq işçi qruplar üçün prioritetlər müəyyən ediləcək, həmin işçi qrupların maliyyələşdirilməsi mexanizmi işlənib hazırlanacaq və zəruri resursların ayrılması məsələsinə baxılacaqdır. Agentlik nazirliklərə təkliflər hazırlayacaq və icra şəffaflığını təmin edəcək, eləcə də işçi qruplar və təminat bölmələri arasında əlaqələndirməni təşkil edəcəkdir.

Tədbir 1.1.4: KOS evinin yaradılması

KOS subyektlərinin müxtəlif biznes xidmətləri və sahibkarlıq fəaliyyəti ilə bağlı məlumatlara çıxış imkanlarını artırmaq məqsədilə KOS agentliyinin nəzdində KOS evinin yaradılması nəzərdən keçiriləcəkdir. KOS evində sahibkarlara müxtəlif biznes xidmətləri göstəriləcək və onlar üçün tələb olunan məlumatlara çıxış imkanları yaradılacaqdır.

KOS evində "bir pəncərə" prinsipi əsasında sahibkarlara xidmətlər göstərən mərkəz, məşğulluq xidmətləri, təlim mərkəzi, Azərbaycanda İxracın və İnvestisiyaların Təşviqi Fondunun (AZPROMO) nümayəndəliyi, beynəlxalq qurumların şöbələri, Azərbaycan İnvestisiya Şirkətinin (AİŞ) nümayəndəliyi, kredit zəmanət fondu və digər əlaqəli qurumlar yerləşə bilər. Agentlikdə ərizələr, təlimlər və informasiya texnologiyalarının imkanları da daxil olmaqla, bütün xidmətlərin göstərilməsi üçün onlayn portal fəaliyyət göstərəcəkdir. Belə agentliklərin yaradıldığı digər qabaqcıl ölkələrin təcrübələrindən model kimi istifadə ediləcəkdir.

KOS evində məlumat mərkəzi fəaliyyət göstərəcək və sahibkarlar burada öz biznesləri ilə bağlı müxtəlif məlumatları (məsələn, lisenziya və icazələrin alınması qaydaları, mövcud kredit imkanları, ölkədə fəaliyyət göstərən sənaye zonaları, sənaye klasterləri, onlar tərəfindən təmin edilən xidmətlər və s.) əldə edə biləcəklər. Eyni zamanda, KOS evində təlim-tədris xidmətləri göstəriləcək və KOS subyektləri bu xidmətləri ödənişsiz və ya güzəştli qiymətlərlə əldə edə biləcəklər. KOS evində

mütəxəssis bankı yaradılacaq və müxtəlif ixtisaslı kadrlar haqqında məlumatlar bu bankda toplanacaqdır. Həm KOS subyektləri, həm də iş axtaran ixtisaslı mütəxəssislər bu məlumat bazasından ödənişsiz istifadə edəcəklər.

Biznes məsləhət xidmətləri KOS evində təmin edilməsi nəzərdə tutulan xidmətlər sırasında xüsusi yer tutacaqdır. Burada KOS subyektləri üçün biznes planların hazırlanması, bazar araşdırmalarının aparılması, hüquq məsləhətlərinin verilməsi, mühasibatlıq və s. kimi xidmətlər ödənişsiz və ya güzəştli qiymətlərlə təqdim ediləcəkdir. KOS evində həmçinin müxtəlif seminarlar, görüşlər və dəyirmi masalar təşkil ediləcəkdir.

Mərkəzləşdirilmiş KOS agentliyi ilə birlikdə, müxtəlif sektorlardan olan KOS subyektləri, eləcə də dövlət qurumları arasında müsahibə və sorğular keçiriləcək və təkmilləşdirilməsinə ehtiyac olan əsas xidmət sahələri müəyyən ediləcəkdir. KOS agentliyi ilə birlikdə, yuxarıda sadalanan meyarlar əsasında KOS üçün biznes mühitinin sadələşdirilməsi təşəbbüsləri prioritetləşdiriləcəkdir.

Tədbir 1.1.5: Vahid məlumat portalının yaradılması

KOS subyektlərinin müxtəlif xarakterli məlumat mənbələrinə çıxış imkanlarını artırmaq məqsədilə vahid onlayn məlumat portalı yaradılacaqdır. Bu portalda KOS subyektləri üçün vacib olan müxtəlif məlumatlar yerləşdiriləcək və beləliklə sahibkarlar ölkədəki qanunvericilik bazasına, biznes biliklərinə, mütəxəssis bankına və digər məlumatlara çıxış imkanı əldə edəcəklər. Eyni zamanda, bu portalda distant təhsil proqramları, uğurlu biznes nümayəndələri ilə müsahibələr və digər faydalı məlumatlar öz əksini tapacaqdır.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Yaradılması nəzərdə tutulan KOS agentliyi Azərbaycanda KOS fəaliyyətinin inkişafında uğur qazanmaq üçün aparıcı qüvvə rolunu oynayacaqdır. Yeni agentliyin məqsədi Azərbaycanda fəaliyyət göstərən KOS subyektlərinin sayını, eləcə də bu sahibkarlıq subyektlərinin ÜDM-də payını 2020-ci ilədək qoyulan hədəflərə uyğun artırmaqdan ibarət olacaqdır.

Bu prioritetin tərkib hissəsi olaraq, Azərbaycanın real ÜDM-nin 2020-ci ildə 140 milyon manat birbaşa, 60 milyon manat dolayı olmaqla, ümumilikdə 200 milyon artacağı proqnozlaşdırılır. Prioritet çərçivəsində 2020-ci ildə 240 yeni iş yerinin yaradılacağı gözlənilir.

Tələb edilən investisiya

Bu prioritetin icrası üçün 2020-ci ilədək təxminən 10 milyon manat investisiya qoyuluşunun tələb olunacağı proqnozlaşdırılır.

Gözlənilən risklər

- agentliyin fəaliyyətinin düzgün təşkil edilməməsi.

7.1.2. Prioritet 1.2. KOS üzrə qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi və qanunvericiliyin təsiri analizinin tətbiq edilməsi

Əsaslandırma

Hər bir dövlətin əsas məqsədlərindən biri mükəmməl qanunvericilik bazasının formalaşdırılmasına nail olmaqdır. Əks halda həm dövlət, həm də özəl sektorda fəaliyyət göstərən müxtəlif qurumların fəaliyyətində, eləcə də dövlətin müəyyən etdiyi hədəflərə çatmaqda çətinliklərin yaranması labüddür.

Sahibkarlıq fəaliyyətinin davamlı inkişafı Azərbaycanda dövlətin iqtisadi siyasətinin mühüm tərkib hissəsidir. Son illərdə qanunvericilik bazasının, inzibati prosedurların və dövlət-sahibkar münasibətlərinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində dövlət tərəfindən kompleks tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi sahəsində tətbiq edilən qabaqcıl alətlərdən biri qanunvericiliyin təsirinin analizi sistemidir. Qüvvədə olan və ya təklif edilən normativ və qeyri-normativ hüquqi aktların müsbət və mənfi cəhətlərinin qiymətləndirilməsinə daha əhatəli yanaşmanı təmin edən bu sistem mövcud problemlərin araşdırılmasında mühüm rol oynamaqla, hökumətin qərarlarının düzgün və məqsədəuyğun olub-olmamasını müəyyən edən, neqativ halların minimuma endirilməsində istifadə olunan bir vasitədir. Bu sistem qərarların təhlil olunmadan birbaşa qəbul edilməsinin qarşısını alır və müvafiq orqanları dolğun məlumatlarla təmin etməklə, qərarların qəbulu prosesində mümkün variantlar təklif edir. Qanunvericiliyin maraqlı tərəflərlə ictimai müzakirəsi, həmin tərəflərin mövqələrinin və onlara təsir effektlərinin öyrənilməsi analizin mühüm tərkib hissələrindən sayılır. Beləliklə, qanunvericiliyin təsiri analizi normativ hüquqi aktların layihələrinin hazırlanması prosesinin tərkib hissəsi olmaqla rəsmi prosedurdur ki, bunun vasitəsilə normativ hüquqi aktın qəbul edilməsinin təsirləri barədə özəl sektorun mövqeyi öyrəniləcəkdir. İctimai məsləhətləşmələrin düzgün təşkili yeni qanunvericiliyin səmərəli olmasına və mümkün təsirləri barədə daha geniş məlumatın əldə edilməsinə imkan yaradır. Odur ki, ölkəmizdə qanunvericiliyin təsiri analizinin tətbiqi zəruridir.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 1.2.1: Qanunvericiliyin təsiri analizinin tətbiq edilməsi

Həyata keçirilən islahatların KOS subyektlərinə təsirini qiymətləndirmək məqsədilə qanunvericiliyin təsiri analizi sisteminin tətbiqi nəzərdən keçiriləcəkdir. Bu sistem mövcud qanunvericiliyin ölkədə aparılan islahatlara təsirini ölçməyə və müvafiq təkmilləşdirmələr aparılmasına yardım edəcəkdir. Sistemin tətbiqi üzrə xarici ölkələrin təcrübəsi öyrəniləcək, Azərbaycanda KOS-un xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla, müvafiq tədbirlər həyata keçiriləcəkdir.

Tədbir 1.2.2: Qanunvericiliyin təsiri analizinin tətbiqinin səmərəliliyini artırmaq üçün institusional təsisatın yaradılması

Dünyada baş verən global iqtisadi proseslər fonunda müxtəlif sahələr üzrə dövlət siyasətinin müəyyənləşdirilməsində, eləcə də ölkə və region səviyyəsində qərarların qəbulunda və hüquqi aktların layihələrinin hazırlanmasında ictimaiyyətə məsləhətləşmələr aparılmasının zəruriliyini nəzərə alaraq, bu sahədə institusional təsisatın yaradılması imkanı araşdırılacaq və məqsədəuyğun hesab edildiyi təqdirdə,

qanunvericiliyin təsiri analizini həyata keçirən qurum yaradılacaqdır. Həmin qurumun işi hüquqi aktların layihələrinin hazırlanması ilə bağlı qiymətləndirmə aparmaqdan, qanun layihələrinin hazırlanmasında özəl sektorun iştirakını təmin etməkdən, rəy hazırlamaq və təkliflər verməkdən ibarət olacaqdır.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Qanunvericiliyin təsiri analizinin tətbiqi ölkəmizdə qərar qəbuletmə mexanizmi üzrə yeni bir mərhələnin başlanğıcı olacaqdır. Bununla da, normativ hüquqi aktların qəbul edilməsinin təsirləri daha dolğun öyrəniləcək, ictimai məsləhətləşmələr təşkil olunacaq, qanunvericiliyin mümkün səmərəsi və təsirləri barədə daha dolğun məlumatlar əldə ediləcəkdir.

Tələb edilən investisiya

Bu prioritetin icrası üçün əsaslı investisiya qoyuluşuna ehtiyac olmayacaqdır.

Gözlənilən risklər

- qanunvericiliyin KOS subyektlərinə təsirlərinin ölçülməsində çətinliklər yaranması;
- bütün maraqlı tərəflərin istəklərinin təmin olunmaması (maraqların toqquşması);
- qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsində ictimai sektorun marağının az olması.

7.1.3. Prioritet 1.3. Dövlət-özəl tərəfdaşlığının dərinləşdirilməsi

Əsaslandırma

Beynəlxalq təcrübədə infrastruktur layihələrinin maliyyələşdirilməsində özəl sektorun iştirakının təmin edilməsi üçün dövlət-özəl tərəfdaşlığı təcrübəsindən geniş istifadə edilir. Belə ki, infrastruktur layihələrinin həyata keçirilməsinin irihəcmli investisiya tələb etməsi və dövlətlərin maliyyə resurslarının bunu qarşılamaq imkanının məhdud olması səbəbindən həmin layihələrin icrası zamanı özəl investisiyalara üstünlük verilir. Bu halda özəl sektor infrastruktur layihələrini maliyyələşdirir və belə layihələri uzunmüddətli dövrdə idarə etməklə, tədricən öz investisiyasını geri götürürək, infrastruktur obyektini dövlətə təhvil verir. Dünya Bankının məlumatlarına əsasən, 2015-ci ildə dünya üzrə infrastruktur layihələrinə dövlət-özəl tərəfdaşlığı mexanizmi ilə 52,3 milyard ABŞ dolları həcmində investisiya yatırılmışdır. Dünyada bu mexanizm vasitəsilə, hava limanlarının, dəmir yollarının, dəniz limanlarının, magistral yolların, elektrik, su, qaz kimi kommunal xidmətlər üzrə infrastruktur obyektlərinin, telekommunikasiya xətlərinin təmir və tikintisinin maliyyələşdirilməsi təmin edilir.

Azərbaycanda həyata keçirilən iqtisadi islahatların səmərəliliyinin artırılması özəl sektorla sıx əməkdaşlığın qurulmasını da zəruri edir ki, bu istiqamətdə diqqət tələb edən əsas məsələ dövlət-özəl tərəfdaşlığıdır.

Dövlət-özəl tərəfdaşlığının hüquqi əsasları baxımından “Tikinti və infrastruktur obyektləri ilə əlaqədar investisiya layihələrinin xüsusi maliyyələşmə əsasında həyata keçirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2016-cı il 15 mart tarixli 177-VQ nömrəli Qanunu xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Tikinti və infrastruktur obyektləri ilə bağlı investisiya layihələrinin xüsusi maliyyələşmə əsasında həyata keçirilməsinin hüquqi və iqtisadi əsaslarını müəyyən edən həmin Qanunda xüsusi “Tik-idarə et-təhvil ver”

modelinin tətbiqi nəzərdə tutulur ki, bu da tikinti və infrastruktur obyektləri ilə əlaqədar layihələrin investisiya xərclərinin (əldə ediləcək gəlir də daxil olmaqla) investora, onun istehsal etdiyi mal və xidmətlərin istehlakçıları və ya səlahiyyətli orqanlar tərəfindən, müqaviləyə uyğun olaraq, satınalma yolu ilə ödənilməsinə imkan yaradır. Qanunda əməkdaşlıq yardımının qaydası – investorun investisiya layihəsi üzrə çəkdiyi xərclərin istehlakçılar tərəfindən xidmət haqları formasında tam və ya qismən ödənilməsi mümkün olmadığı hallarda, onların ödədiyi xidmət haqları və investorun itkiləri nəzərə alınmaqla, tərəflərin razılığı ilə müəyyən edilən maddi yardımı səlahiyyətli orqanın ödəməsi qaydası da müəyyən edilmişdir.

Hazırda islahatların dərinləşdiyi bir dövrdə dövlət-özəl tərəfdaşlığının müxtəlif formalarından istifadə olunması dövlət büdcəsinin investisiyalarla bağlı yükünün azaldılmasına, sosial infrastruktur layihələrində özəl sektorun yaxından iştirakına şərait yarada bilər.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 1.3.1: Dövlət-özəl tərəfdaşlığı ilə bağlı normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi

Dövlət-özəl tərəfdaşlığının gücləndirilməsi məqsədilə normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi işləri davam etdiriləcəkdir. Bu normativ hüquqi baza, ilk növbədə, dövlət-özəl tərəfdaşlığını rəsmiləşdirən müqavilədən, Azərbaycan Respublikasında dövlət-özəl tərəfdaşlığı üçün uyğun sahələrin siyahısının və başqa müvafiq formaların təsdiq edilməsindən, habelə digər tənzimləyici sənədlərin qəbulundan ibarət olacaqdır.

Tədbir 1.3.2: Dövlət-özəl tərəfdaşlığının inkişafı ilə bağlı konsepsiyanın hazırlanması

Geniş təhlillər aparılmaqla, dövlət-özəl tərəfdaşlığı əsasında inkişaf etdiriləcək prioritet sahələri (kommunal, infrastruktur, nəqliyyat və s.) və onların maliyyələşdirilməsi şərtlərini özündə əks etdirən konsepsiya hazırlanacaq və təsdiq üçün aidiyyəti üzrə təqdim ediləcəkdir. Konsepsiyada KOS subyektlərinin icraçı kimi layihələrə cəlb edilməsi məsələsi də prioritetləşdiriləcəkdir.

Tədbir 1.3.3: “Tikinti və infrastruktur obyektləri ilə əlaqədar investisiya layihələrinin xüsusi maliyyələşmə əsasında həyata keçirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun prioritetləşdirilməsi

Dövlət-özəl tərəfdaşlığının gücləndirilməsi məqsədilə “Tikinti və infrastruktur obyektləri ilə əlaqədar investisiya layihələrinin xüsusi maliyyələşmə əsasında həyata keçirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2016-cı il 15 mart tarixli 177-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi istiqamətində işlər daha da gücləndiriləcəkdir.

Tədbir 1.3.4: Dövlət satınalmalarında KOS subyektlərinin minimum iştirak payının müəyyənləşdirilməsi

Dövlət ehtiyacları üçün məhsul istehsalı və işlərin (xidmətlərin) görülməsi üzrə dövlət sifarişlərinin yerinə yetirilməsində KOS subyektlərinin daha geniş iştirakının təmin edilməsi ilə bağlı müvafiq tədbirlər görülməcəkdir. Dövlət satınalmalarında KOS subyektlərinin minimum iştirak payının müəyyənləşdirilməsi ilə bağlı təcrübələr

araşdırılacaq və müsbət təcrübələrə uyğun şəkildə qanunvericilikdə müvafiq dəyişikliklər ediləcəkdir.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Dövlət-özəl tərəfdaşlığının gücləndirilməsi istiqamətində aparılan işlər nəticəsində bu sahədə qanunvericilik bazası təkmilləşdiriləcək və konsepsiya hazırlanacaqdır. Bununla yanaşı, dövlət-özəl tərəfdaşlığı layihələrinin tətbiq olunacağı prioritet sahələr müəyyənləşdiriləcək, bu sahələrdə peşəkar kadrların hazırlanması və iştirakının təmin edilməsi ilə bağlı tədbirlər görülməkdir. Bütün bunlar dövlət investisiyasına əsaslanan bir sıra layihələrin özəl investisiyalar hesabına maliyyələşməsinə təmin edəcəkdir.

Əsas icra göstəriciləri:

- dövlət-özəl tərəfdaşlığının inkişafı ilə bağlı konsepsiyanın hazırlanması;
- 2020-ci ilədək KOS subyektlərinin dövlət sifarişlərinin icrasında payının artırılması.

Tələb edilən investisiya

Bu prioritetin icrası üçün əsaslı investisiya qoyuluşuna ehtiyac olmayacaqdır.

Gözlənilən risklər

- bürokratik əngəllər səbəbindən dövlət sifarişlərinin icrasında KOS subyektlərinin iştirakının məhdud olması;
- dövlət-özəl tərəfdaşlığına KOS subyektlərinin az maraq göstərməsi.

7.1.4. Prioritet 1.4. Rəqabət mühitinin təkmilləşdirilməsi

Əsaslandırma

Rəqabət bazarda tələb və təklifə müvafiq olaraq qiymətlərin öz-özünü tənzimləməsinin və tələb həcmi ilə qiymət arasında tarazlıq əldə edilməsinin ən mühüm şərtlərindən biri kimi çıxış edir. Belə ki, bazarda sağlam rəqabət mühiti təmin edildiyi zaman hər hansı bazar subyekti tərəfindən məhsulun qiymətinin artırılması istehlakçıların alternativ variantlara üz tutmasına səbəb olur. Eyni məhsulu digər rəqib bazar subyektlərinin daha aşağı qiymətə təklif etməsi həmin bazar subyektini qiymətləri bazarın tələbinə uyğunlaşdıraraq aşağı salmağa məcbur edir ki, bu zaman rəqabət nəticəsində eynicinsli əmtəələrə ümumi qiymət formalaşır və qiymət əmələgəlməsinin bazar mexanizminin fəaliyyəti təmin edilir.

Rəqabət mühitinin mövcud olmasının əsas əlamətlərindən biri də iştirakçıların sayının qeyri-məhdudluğu, onların bazara sərbəst daxil ola bilməsi və bazardan sərbəst çıxıb bilməsi imkanındır. Bu isə o deməkdir ki, hər bir şəxs istədiyi vaxt istədiyi qanuni fəaliyyət sahəsində sahibkarlıqla məşğul ola və ya onu dayandıra bilər.

Həmçinin, iqtisadiyyatda durğunluğun aradan qaldırılması və iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsi üçün bank sektorunun vasitəçiliyi ilə real sektorun maliyyə mənbələrinə çıxışının təmin edilməsi və biznes potensialının artırılması tələb olunur. Sağlam rəqabət mühitində məhsuldarlığın və keyfiyyətin artırılması, yeni texnologiya və innovasiyaların tətbiq edilməsi yolu ilə bazardakı yerini qorumağa çalışan sahibkarlıq subyektlərinin

bank kreditlərinə davamlı şəkildə müraciət etməsi həm də pul multiplikatoru səviyyəsini, yəni iqtisadiyyatın pul yaratmaq qabiliyyətini artırır.

Azərbaycan Respublikasında antiinhisar fəaliyyətinə nəzarət edən qurum Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Antiinhisar Siyasəti və İstehlakçıların Hüquqlarının Müdafiəsi Dövlət Xidmətidir. Ölkəmizdə inhisarçılığa və haqsız rəqabətə yol verilməməsi iqtisadiyyatın tənzimlənməsi sahəsində dövlətin strateji vəzifələrindən biri kimi müəyyən edilmişdir. Rəqabət mühitinin daha da yaxşılaşdırılması məqsədilə qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi və institusional idarəetmə mexanizminin gücləndirilməsi zəruridir. Belə ki, hazırda ölkənin qarşısında duran əsas çağırışlardan biri iqtisadiyyatın ixracıya yönümlüliyünün təmin edilməsi və idxalın əvəzlənməsidir. Bunun üçün əsas hədəf yerli istehsalın rəqabət qabiliyyətinin artırılmasıdır. Rəqabət qabiliyyətinin artırılması yalnız səmərəli rəqabət mühitinin bazarda formalaşdırdığı rəqabət təzyiqi vasitəsilə mümkündür. Belə ki, bazar subyektləri arasında rəqabət təzyiqi məhsuldarlığın və iqtisadi səmərənin artmasına, texnologiya və innovasiyaların geniş tətbiqinə şərait yaradır. Yalnız tam rəqabət şəraitində iqtisadiyyata likvidlik dəstəyi verməklə, idxalın yerli istehsalla əvəzlənməsinə və ixracın təşviqinə nail olmaq mümkündür, çünki yalnız bu halda yerli məhsul və xidmətlərin rəqabətqabiliyyətliliyi təmin edilə bilər.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 1.4.1: Qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi

Beynəlxalq təcrübədə antiinhisar fəaliyyətinə nəzarət edən qurum rəqabət prinsipləri çərçivəsində qərarlar qəbul edir və hər bir iş üzrə qərarlar hər hansı kənar təlimatlar olmadan, tam müstəqil qəbul edilir. Bununla əlaqədar olaraq, qabaqcıl ölkələrin təcrübəsinə əsasən qanunvericilik aktlarının vahid Rəqabət Məcəlləsində birləşdirilərək qəbul edilməsi təşviq olunacaqdır.

Tədbir 1.4.2: İnstitusional islahatların aparılması

Rəqabət qanunvericiliyinin pozulması hallarının ilkin araşdırılması və aşkar edilmiş qanun pozuntuları ilə əlaqədar işlərə baxılaraq qərarların qəbul edilməsi iki fərqli fəaliyyət istiqaməti olduğundan, onların müvafiq ixtisaslaşması tələb olunur. Bu baxımdan, qabaqcıl xarici təcrübəyə uyğun olaraq, Azərbaycanda müstəqil fəaliyyət göstərən rəqabət orqanının yaradılması məsələsi araşdırılacaqdır. Sözügedən rəqabət orqanının maraq toqquşmasının və subyektiv halların qarşısının alınması məqsədilə bir-birindən asılı olmayan iki struktur bölmədən – araşdırma və analitik təhlil aparıcı bölmədən və müvafiq işlər üzrə qərar verən, daimi əsasda fəaliyyət göstərən, yüksək statusla təyin olunan və müvafiq səviyyədə hesabat verən bir neçə üzvdən ibarət şuradan (və ya komissiyadan) ibarət olması nəzərdən keçiriləcəkdir. Bunun nəticəsində rəqabət qanunvericiliyinin pozulması ilə əlaqədar işlərin araşdırılması və müvafiq qərarların qəbul edilməsi zamanı rəqabət orqanı tərəfindən qəbul edilən qərarların legitimliyi və etibarlılığı təmin olunacaqdır.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Bu prioritetin icrası nəticəsində rəqabət mühiti daha da təkmilləşəcək və azad rəqabət şəraitində qiymətlərin sabitliyi təmin olunacaq, məhsul müxtəlifliyi və iqtisadi

səmərəlilik artacaqdır. Rəqabət sahəsində aparılan islahatlar sahibkarlıq subyektlərinin 99 faizini təşkil edən KOS subyektləri üçün daha əlverişli biznes mühiti formalaşdırılacaq, xarici investorların bazar risklərini xeyli azaldacaqdır.⁶

Əsas icra göstəricisi:

- rəqabət məcəlləsinin qəbul edilməsi.

Tələb edilən investisiya

Bu prioritetin icrası zamanı əsaslı investisiya qoyuluşu tələb edilmir.

Gözlənilən risklər

- bazarda kifayət qədər güclü mövqelərə malik böyük müəssisələrin sağlam rəqabət mühitinin formalaşmasına mane olması.

7.1.5. Prioritet 1.5. KOS subyektlərinin fəaliyyətində yoxlama və lisenziyalaşdırma mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi və vergi islahatlarının davam etdirilməsi

Əsaslandırma

Azərbaycanda sahibkarların hüquqlarının və qanuni mənafeələrinin qorunması və müxtəlif dövlət orqanları tərəfindən yoxlamaların sayının azaldılması məqsədilə “Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların tənzimlənməsi və sahibkarların maraqlarının müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 2 iyul tarixli 714-IVQ nömrəli Qanunu qəbul edilmişdir. Qanunda yoxlamaların qanuniliyi, məqsədi və prinsipləri, yoxlayıcı orqanların səlahiyyətləri, risk qiymətləndirilməsi sistemi, yoxlamaların qeydiyyatı kimi məsələlər öz əksini tapmışdır.

Qanunda, ilk dəfə olaraq, yoxlayıcı orqan tərəfindən sahibkarlara məsləhət xidmətlərinin göstərilməsi, yoxlamaların risk qiymətləndirilməsi prinsipi əsasında təyin edilməsi, yoxlamaların elektron uçotu və yoxlamalar həyata keçirilərkən yoxlama suallarının siyahısının tətbiqi nəzərdə tutulur. Qanuna əsasən, sahibkarlıq subyektlərində yoxlamalar risk qrupları üzrə bölgüyə uyğun olaraq həyata keçirilir. Risk metodologiyasına əsasən aşağıriskli qruplarda yoxlamaların sayı minimuma, yeni üç ildə bir dəfəyə endirilmişdir. Bundan əlavə, yoxlayıcı orqanlar yoxlama predmetini təşkil edəcək sualları əvvəlcədən onlayn resurslar vasitəsilə sahibkarlıq subyektinə çatdırmalıdırlar.

Eyni zamanda, “Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların dayandırılması haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 20 oktyabr tarixli 1410-IVQ nömrəli Qanunu qəbul edilmiş və Azərbaycan Respublikası ərazisində sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamalar 2 (iki) il müddətinə dayandırılmışdır.

Biznes və investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması istiqamətində sistemli tədbirlər həyata keçirilmiş, sahibkarlığın inkişafı ilə bağlı bir sıra mühüm qərarlar qəbul edilmiş, o cümlədən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 3 fevral tarixli 761 nömrəli Fərmanına əsasən, sahibkarlıq fəaliyyəti göstərən fiziki və hüquqi şəxslərin

---

⁶ Mənbə: Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi

müraciətlərinə baxılması sahəsində çoxpilləliyin təmin edilməsi, mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanlarının qərarlarından, hərəkət və ya hərəkətsizliyindən yuxarı orqana şikayət verilməsi mexanizminin təkmilləşdirilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında, habelə mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanlarında Apellyasiya Şuraları yaradılmışdır.

Vergi ödəyiciləri ilə vergi orqanları arasında qarşılıqlı etimadın yüksəldilməsi və şəffaflığın daha da artırılması, sahibkarlara əlverişli şəraitin yaradılması və ölkə iqtisadiyyatının davamlı inkişaf tempinə uyğun olaraq real vergi potensialının müəyyən edilməsi üçün vergi sistemində islahatların davam etdirilməsi, verginin stimullaşdırıcı təsirinin önə çəkilməsi və vergi inzibatçılığının daha da təkmilləşdirilməsi zəruridir. Bu istiqamətdə atılan mühüm addımlardan biri də “2016-cı ildə vergi sahəsində aparılacaq islahatların istiqamətləri”nin təsdiqi və vergi inzibatçılığının təkmilləşdirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 4 avqust tarixli 2257 nömrəli Sərəncamıdır. Həmin Sərəncamda vergi sahəsində 21 istiqamət üzrə islahatların aparılması nəzərdə tutulmuşdur ki, bu da vergi sisteminin ən yaxşı beynəlxalq təcrübələrə uyğunlaşdırılmasına gətirib çıxaracaqdır.

Son illərdə KOS subyektlərinin lisenziyalaşdırılması və icazələrin verilməsi istiqamətində ciddi addımlar atılmışdır. Belə ki, sahibkarlıq fəaliyyəti üçün tələb edilən lisenziyalar və icazələr üzrə tələblərin asanlaşdırılması, lisenziya və icazələrin sayının və ödənilən rüsumların məbləğlərinin dəfələrlə azaldılması, icazələrin verilməsi prosedurlarının sadələşdirilməsi, o cümlədən bu sahədə elektron portalın yaradılması, lisenziyaların və icazələrin əldə edilməsində “bir pəncərə” prinsipinin tətbiqi üzrə fundamental tədbirlər həyata keçirilmişdir. Bu istiqamətdə həyata keçiriləcək növbəti addım ölkə xaricində verilmiş lisenziyaların Azərbaycan Respublikasında tanınması mexanizminin formalaşdırılması ilə bağlı olacaqdır.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 1.5.1: KOS sahəsində aparılan yoxlamalar üzrə monitoring və qiymətləndirmə aparılması

KOS sahəsində aparılan yoxlamaların sayının azalması və KOS subyektlərinin rəqabət qabiliyyətinin artırılması məqsədilə mütəmadi olaraq bu sahədə aparılan yoxlamaların monitoringi və qiymətləndirilməsi həyata keçiriləcəkdir. Bununla yanaşı, yoxlamaların KOS subyektlərinin fəaliyyətinə təsirinin təhlili aparılmaqla, sahibkarlıq sahəsində yoxlamaların dayandırılması müddətinin artırılması imkanları nəzərdən keçiriləcək və müvafiq təkliflər hazırlanacaqdır.

Tədbir 1.5.2: Yoxlamaların optimallaşdırılması və risk dərəcəsi əsasında aparılması

KOS subyektlərində yoxlamaların təkmilləşdirilməsi üçün bir sıra əlavə tədbirlər görüləcək və qərarlar qəbul ediləcəkdir. İlk növbədə, KOS subyektlərində yoxlamaların, qanunda nəzərdə tutulduğu kimi, risk dərəcəsi əsasında aparılması prinsiplərinin tətbiqi genişləndiriləcək, yoxlamaların sayı optimallaşdırılacaqdır. Belə ki, KOS subyektlərinə göndərilən səyyar yoxlamaların sayı məhdudlaşdırılacaq və elektron yoxlama metodu tətbiq ediləcəkdir.

Tədbir 1.5.3: KOS sahəsində stimullaşdırıcı vergi islahatlarının davam etdirilməsi

Azərbaycanda biznes mühitinin yaxşılaşdırılması məqsədilə vergi islahatları davam etdiriləcək və bu islahatlar zamanı əsas diqqət KOS subyektlərinə yönəldiləcəkdir. Vergilər Nazirliyi tərəfindən vergi dərəcələrinin optimal səviyyəsinin müəyyənləşdirilməsi və KOS-un dinamik inkişafı məqsədilə KOS nümayəndələri, biznes assosiasiyaları, ictimai təşkilatlar da cəlb edilməklə məsləhətləşmələr aparılacaqdır. Azərbaycanın vergi siyasətində əsas diqqət əməkhaqlarına, habelə KOS subyektlərinin öz dövriyyələrini leqallaşdırmağa təşviq edilməsinə yönəldiləcəkdir.

Tədbir 1.5.4: Lisenziyaların təkmilləşdirilməsi, beynəlxalq lisenziyaların tanınması mexanizminin formalaşdırılması

Son illərdə lisenziyalaşdırma ilə əlaqədar həyata keçirilmiş tədbirlərin davamı olaraq lisenziyaların elektron qaydada verilməsi stimullaşdırılacaq, ölkə xaricində verilmiş lisenziyaların Azərbaycanda tanınması, ekvivalentliyinin təmin edilməsi mexanizminin yaradılması nəzərdən keçiriləcəkdir. Bu tədbirin həyata keçirilməsi KOS subyektlərinin beynəlxalq bazarlara inteqrasiyasına mühüm şərait yaradacaqdır. Əlavə olaraq, xarici lisenziyaların Azərbaycanda tanınması xarici şirkətlərin Azərbaycanda nümayəndəlik, filial və şöbələrinin açılmasına birbaşa təsir göstərəcək və xarici investisiya qoyuluşlarını artıracaqdır.

Tədbir 1.5.5: KOS subyektlərinin müvafiq kommunal xidmətlərə qoşulma proseslərinin daha da sadələşdirilməsi

KOS subyektlərinin müvafiq qaz, su və elektrik təchizatı şəbəkələrinə qoşulması prosedurlarının sadələşdirilməsi, o cümlədən texniki şərtlərin verilməsi qaydalarının təkmilləşdirilməsi istiqamətində işlər davam etdiriləcək və bu prosesin tam elektronlaşdırılması üçün tədbirlər sürətləndiriləcəkdir.

Tədbir 1.5.6: KOS subyektləri üçün vahid sertifikatlaşdırma sisteminin yaradılması

KOS subyektlərinin istehsal etdikləri məhsulların (işlərin, xidmətlərin) sertifikatlaşdırılması qaydalarının təkmilləşdirilməsi və sadələşdirilməsi davam etdiriləcəkdir. Bu sahədə fəaliyyət göstərən orqanların vahid sertifikatlaşdırma sistemində birləşdirilməsi KOS subyektləri üçün əlavə inzibati yükün əhəmiyyətli dərəcədə azalmasına şərait yaradacaqdır. Zəruri sertifikatların bütün məlumatları əks etdirən vahid sənəddə birləşdirilməsi və bunun üçün bir müraciətin olması imkanları nəzərdən keçiriləcəkdir.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Həyata keçiriləcək islahatlar nəticəsində KOS subyektlərində dövlət orqanlarının apardıqları yoxlamalar daha da optimallaşdırılacaq və KOS-un dinamik inkişafı üçün daha əlverişli şərait yaranacaqdır. Eyni zamanda, KOS subyektlərində aparılan səyyar vergi yoxlamalarının sayı məhdudlaşdırılacaq və elektron audit metodu tətbiq ediləcəkdir. Vergi islahatlarının davamlılığı KOS subyektlərinin rəqabət qabiliyyətini daha da artıracaq, xüsusilə yeni yaranan müəssisələrin dayanıqlılığına müsbət təsir

göstərəcək, ölkədə xarici şirkətlərin nümayəndəliklərinin açılmasını təşviq edəcək və iqtisadiyyatın qeyri-neft sektoruna investisiyalar cəlb edilməsi üçün daha əlverişli şərait yaranacaqdır. KOS subyektlərinin kommunal xidmətlərə rahat və tez qoşulmaları onların bu sahədə xərclərini azaldacaqdır.

Əsas icra göstəriciləri:

- dövlət orqanları tərəfindən yoxlamaların sayının məhdudlaşdırılması;
- KOS subyektləri üçün vergi yükünün optimallaşdırılması;
- elektron vergi auditinin təkmilləşdirilməsi və inkişafı;
- xarici lisenziyaların tanınması və ekvivalentliyinin təmin edilməsi mexanizminin yaradılması.

Tələb edilən investisiya

Bu prioritetin icrası əsaslı investisiya qoyuluşu tələb etməyəcəkdir.

Gözlənilən risklər

- yoxlamaların sayının və dərinliyinin KOS subyektlərinin inkişafına mənfi təsir etməsi;
- vergi siyasətinin KOS subyektlərinin maraqlarına uyğun aparılmaması;
- KOS subyektlərinin dövriyyənin və əməkhaqlarının ləqəlləşdirilməsinə maraq göstərməməsi.

7.1.6. Prioritet 1.6. KOS üzrə xüsusi sənaye zonalarının və klasterlərin yaradılması

Əsaslandırma

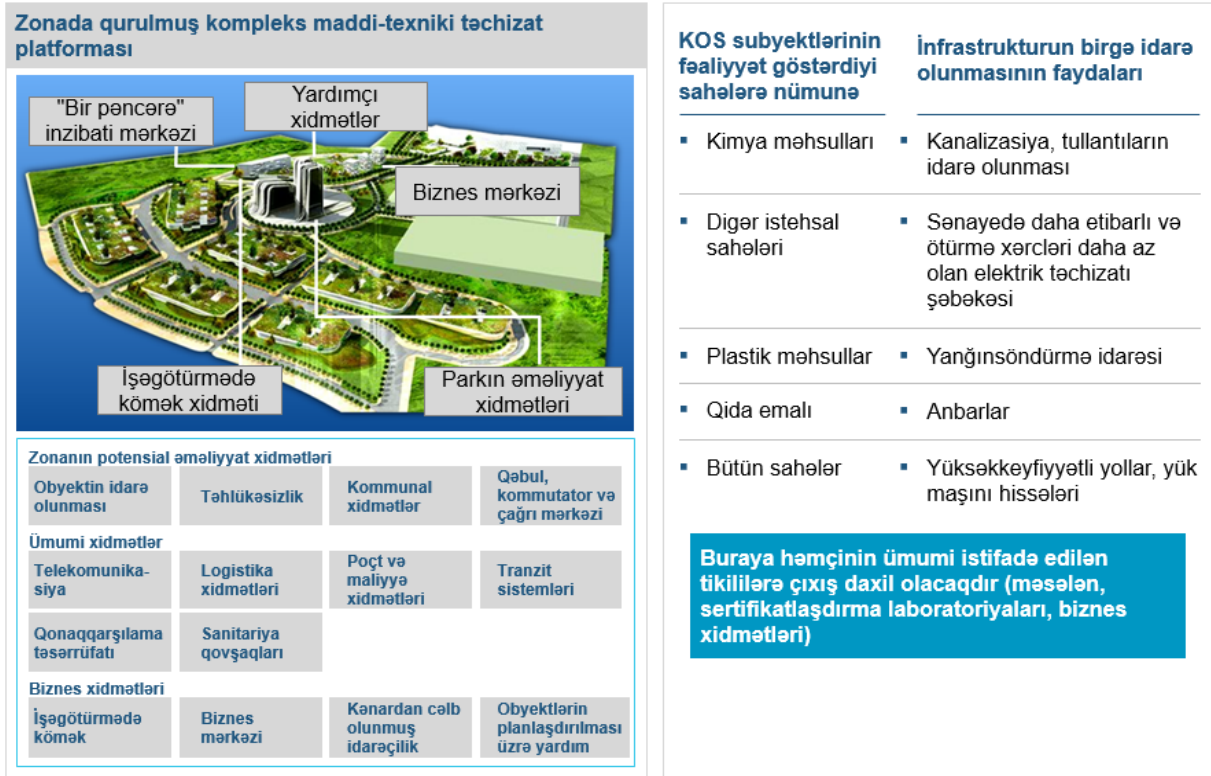
Azərbaycanda KOS subyektləri bir sıra xidmətləri əldə etməkdə, eləcə də istehsal və digər müxtəlif məqsədlərlə məlumat almaqda müəyyən çətinliklərlə üzləşirlər. Belə xidmətlərə kommunal, logistika, laboratoriya və biznes xidmətlərini, sektorlar üzrə statistik məlumatların əldə edilməsini və s. misal göstərmək olar. Eyni zamanda, ixtisaslaşdırılmış zonaların az olması və ya uzaq məsafədə yerləşməsi səbəbindən sahibkarlar xidmətlərdən (məsələn, mühafizə xidməti, kommunal xidmətlər, logistika xidmətləri və s.) istifadə edərkən bir sıra izafi xərclərə məruz qalırlar ki, bu da onların məhsul və xidmətlərinin maya dəyərini artırır və rəqabət qabiliyyətinə mənfi təsir göstərir.

Azərbaycanda fəaliyyət göstərən KOS subyektləri infrastrukturun birgə idarə olunmasından və bir sıra xidmətlərin əldə edilməsindən daha yaxşı faydalana bilərlər. Xüsusi zonada qurulmuş kompleks logistik platforma əsasında göstəriləcək xidmətlərə misal kimi aşağıdakıları göstərmək olar:

- laboratoriya, test-sınaq xidmətləri, keyfiyyət sənədlərinin alınması, peşə təlimləri və s.;
- müəssisənin idarə olunması, mühafizə xidməti, kommunal xidmətlər, qəbul, kommutator və çağrı mərkəzi;
- telekommunikasiya, logistika, poçt və maliyyə xidmətləri, tranzit sistemləri, qonaqqarşılama təsərrüfatı və sanitariya qovşaqları kimi ümumi xidmətlər;

- işəgötürmədə kömək, biznes mərkəzi, kənardan cəlb olunmuş idarəçilik və biznes məsləhət xidmətlərinin göstərilməsi.

Şəkil 4. KOS subyektləri üçün xüsusi zonada göstərilən xidmətlər

Müxtəlif sektorları təmsil edən KOS subyektləri xüsusi zonaların yaratdığı imkanlardan daha yaxşı yararlanırlar. Məsələn, kimya sənayesi sahəsində fəaliyyət göstərən təsərrüfat subyektləri çoxlu xərc tələb edən kanalizasiya və çirkab suları infrastrukturunun birgə idarə olunmasında iştirak edə bilərlər. Eynilə, istehsal ilə məşğul olan təsərrüfat subyektləri daha etibarlı elektrik enerjisi şəbəkəsindən istifadə etməklə, istehsalın səmərəliliyini artırır, laboratoriya və sınaq xidmətlərindən daha asan istifadə edə bilərlər. Yeyinti məhsullarının emalı ilə məşğul olan KOS subyektləri anbarların idarə olunması işini bölüşə bilərlər. Ümumilikdə, bütün sektorlar yüksəkkeyfiyyətli yollardan istifadə edə bilər və yük avtomobilləri parkına çıxış imkanları ilə təmin edilə bilərlər. KOS subyektləri global dəyər zəncirlərinə inteqrasiyasını inkişaf etdirmək məqsədilə beynəlxalq şirkətlərlə və birbaşa xarici investisiya sahəsində çalışan institutlarla əlaqələrin yaradılması işində bu zonalardan istifadə edə bilərlər.

Son illərdə dövlət tərəfindən sənaye potensialının yüksəldilməsi, milli iqtisadiyyatın diversifikasiyası və innovasiyalaşdırılması, qeyri-neft sektoru sahələrinin inkişafının sürətləndirilməsi məqsədilə dünya təcrübəsinə və milli iqtisadi inkişaf ənənəsinə söykənən ardıcıl və davamlı iqtisadi siyasət həyata keçirilir. Son dövrlər yaradılmış sənaye parkları və məhəllələri klasterləşmə siyasətinin bünövrəsini təşkil edir. Belə ki, Sumqayıt Kimya Sənaye Parkı, Balaxanı Sənaye Parkı artıq fəaliyyət göstərir, Mingəçevir və Pirallahı sənaye parklarının təşkili istiqamətində tədbirlər görülür. Eyni zamanda, Neftçala və Masallı sənaye məhəllələrinin yaradılması kiçik və orta

sahibkarlığın klasterləşməsi baxımından xüsusilə qeyd edilməlidir. Ancaq qurulan sənaye parkları və məhəllələri sahibkarların könüllü klaster formalaşdırmasına əsasən deyil, dövlətin təşəbbüsünə söykənərək yaradılmışdır.

Azərbaycanda mövcud olan sənaye parkları və məhəllələri dövlət tərəfindən dövlət vəsaiti hesabına yaradılmışdır. Bununla əlaqədar olaraq, gələcəkdə xüsusi iqtisadi zonalar, sənaye parkları və məhəllələrinin infrastrukturunun özəl sektor tərəfindən özəl kapital hesabına yaradılması təşviq ediləcəkdir.

Klaster modelinin ölkə sənayesində tətbiqi təcrübəsi artıq mövcuddur. Bu klasterlər vertikal sənaye klasteri (məhsulların istehsalından başlayaraq son istehlakçıya qədər olan təchizat zəncirini özündə əks etdirən klaster) modeli əsasında formalaşmasına baxmayaraq, klasterlərə məxsus bütün keyfiyyətləri əhatə etmədiyindən, bu cür klasterlərin fəaliyyətinin effektivliyi qənaətbəxş səviyyədə deyildir. Lakin bir məsələni xüsusilə vurğulamaq lazımdır ki, gələcəkdə xüsusi iqtisadi zonaların, sənaye parklarının, sənaye məhəllələrinin və s. təkcə dövlət vəsaitləri ilə dövlət tərəfindən deyil, həm də özəl sektor tərəfindən yaradılması təşviq ediləcəkdir.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 1.6.1: KOS subyektləri arasında biznes tərəfdaşlığının inkişaf etdirilməsi

KOS subyektləri arasında biznes tərəfdaşlığının zəif inkişaf etdiyini nəzərə alaraq, onların qarşılıqlı əməkdaşlığının gücləndirilməsi və kollektiv faydalardan yararlanması üçün konkret addımlar atılacaqdır. İlk növbədə, KOS subyektləri arasında biznes tərəfdaşlığının inkişafı və təşviqi məqsədilə qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsinə dair təkliflər hazırlanacaqdır. KOS subyektlərinin fərdi inkişafa daha çox meyilli olduğunu nəzərə alaraq, xüsusi maarifləndirmə işləri aparılacaq, seminar və təlimlər təşkil olunacaq, biznes tərəfdaşlığının praktiki üstünlükləri haqqında sahibkarlara məlumat veriləcəkdir.

Bununla yanaşı, biznes tərəfdaşlığı təşəbbüsləri, əsas etibarilə, mövcud və yeni yaradılacaq sənaye zonalarında və sənaye klasterlərində geniş tətbiq ediləcəkdir. Azərbaycanda biznes tərəfdaşlığının gücləndirilməsi KOS-un inkişafına müsbət təsir göstərəcək, KOS subyektlərinin rəqabət qabiliyyətini artıracaq və onların xarici bazarlara çıxış imkanları genişləndiriləcəkdir.

Tədbir 1.6.2: KOS subyektləri üçün özəl investisiyalara əsaslanan yeni özəl sənaye klasterlərinin yaradılması

Azərbaycanda KOS subyektlərinin rəqabətqabiliyyətliliyini artırmaq üçün yaradılacaq yeni sənaye klasterlərində KOS subyektlərinin əməkdaşlıq ehtiyaclarını və tələbatını öyrənmək məqsədilə xüsusi sorğular keçiriləcək və texniki-iqtisadi əsaslandırma aparılacaqdır. Araşdırmalar zamanı həm vertikal sənaye klasteri modeli, həm də horizontal sənaye klasteri modeli təhlil ediləcək, onların hər birinin ölkə üçün üstünlükləri və çatışmazlıqları müəyyən ediləcəkdir.

Sənaye klasteri mexanizminin effektivliyini artırmaq üçün regional iqtisadiyyatda rəqabət gücü nisbətən yüksək olan və dövlət dəstəyi ilə qısa müddətdə maksimum nəticənin əldə edilə biləcəyi sahələr müəyyənləşdiriləcəkdir.

Azərbaycanda KOS-un fəaliyyəti üçün yaradılmış zonaların gücləndirilməsinə yönəldilən bir sıra dəstək tədbirləri həyata keçiriləcəkdir. Belə tədbirlərə aşağıdakılar daxildir:

- sənaye müəssisələri ilə birgə işlənilib hazırlanmış təhsil proqramları (kurikulumları) olan və müəyyən sənaye sahəsi və ya sahələri üzrə ixtisaslaşmış texniki peşə məktəbinin yaradılması (sənaye zonaları daxilində təşkil oluna bilər);
- universitet təlim və təcrübə mərkəzlərinin yaradılması (sənaye zonaları daxilində təşkil oluna bilər);
- zona daxilində model müəssisənin yaradılması;
- kredit zəmanət fondunun filialının açılması və s.

Tədbir 1.6.3: Sənaye klasterlərinin rezidentlərinə verilən güzəşt və imtiyazların təkmilləşdirilməsi

Gələcək illərdə KOS agentliyi mövcud sənaye klasterlərinin rezidentləri olan sahibkarlıq subyektləri üçün yeni imtiyazların tətbiqi üzrə araşdırmaların aparılmasına başlayacaqdır. Nəticədə, sahibkarlar üçün ən faydalı olan güzəşt və imtiyaz mexanizmləri yeni yaradılacaq klasterlərdə tətbiq ediləcəkdir. Bu fəaliyyətlər çərçivəsində aşağıdakı addımlar atılacaqdır:

- vergi güzəştli mexanizmlərinin tətbiqinin davam etdirilməsi, onların effektivliyinin qiymətləndirilməsi (hüquqi və fiziki şəxslərin mənfəət, gəlir, torpaq, əmlak vergiləri və idxal olunan avadanlıqlara görə ƏDV üzrə);
- KOS subyektləri üçün güzəştli kreditlərin ayrılması;
- investisiya layihələri ilə bağlı ikitərəfli investisiya sazişlərinin bağlanması, qeyri-diskriminativ siyasətlərin icra edilməsi və dövlətin birgə maliyyələşdirmə mexanizminin tətbiq edilməsi.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Qeyd olunan xidmətlərin keyfiyyətinin yüksəldilməsi KOS subyektlərinə bir çox məsələlərdə, məsələn mühəndislik xidmətləri üzrə bacarıqların inkişaf etdirilməsində, yeni və innovativ məhsulların işlənilib hazırlanmasında və müxtəlif xidmətlərin (dəyər zəncirinin bütün mərhələlərində iştirak edilməklə) təklif olunması məqsədilə strateji birliklərin yaradılmasında kömək edəcəkdir. Qeyd olunan tədbirlər nəticəsində sektor daxilində ümumilikdə KOS subyektlərinin rəqabətədavamlılığı artacaq, məhsuldarlıq yüksələcəkdir.

Bu prioritetin icrası nəticəsində, Azərbaycanın real ÜDM-ində 2020-ci ildə 265 milyon manat birbaşa və 210 milyon manat dolayı artımın əldə olunacağı, ümumi artım məbləğinin 475 milyon manat təşkil edəcəyi proqnozlaşdırılır. Həmçinin, 2020-ci ildə 23300 yeni iş yerinin yaranması proqnozlaşdırılır ki, bu da yaradılmış sənaye zonaları daxilində KOS subyektlərinin sayının artması hesabına təmin olunacaqdır.

Əsas icra göstəriciləri:

- yeni sənaye klasterlərinin yaradılması;
- Azərbaycanda KOS subyektləri arasında biznes tərəfdaşlığının gücləndirilməsi;
- sənaye klasterləri daxilində istehsal olunan məhsullarda KOS subyektlərinin payının 40 faizə çatdırılmasının təmin edilməsi, məhsul və işçi sayında artımın əldə olunması.

Tələb edilən investisiya

Bu prioritetin icrası üçün Azərbaycanda qeyd olunan sənaye zonalarına 2020-ci ilədək 630 milyon manat investisiya qoyuluşunun tələb olunacağı proqnozlaşdırılmışdır.

Gözlənilən risklər

- dövlət tərəfindən ayrılan vəsaitlərin qeyri-effektiv xərclənməsi;
- prioritet sahələrin və təklif olunan fəaliyyətlərin, eləcə də xidmətlərin ehtiyaqlara uyğun olmayan formada müəyyənləşdirilməsi;
- KOS subyektlərinin biznes tərəfdaşlığına marağının az olması.

7.1.7. Prioritet 1.7. Dövlət-özəl əməkdaşlığının genişləndirilməsi, KOS subyektlərini təmsil edən qurumların gücləndirilməsi

Əsaslandırma

Ölkədə əlverişli biznes mühitinin yaradılması ilə bərabər, sahibkarlar arasında əlaqələrin qurulması, onların fəaliyyətinin asanlaşdırılması, böhran dövrlərində şəbəkələşmənin təşkil edilməsi, dövlət və özəl sektor arasında münasibətlərin tənzimlənməsi çox vacibdir. Dünyada biznes strukturlarının fəaliyyətinin dəstəklənməsi, özəl sektorla dövlət arasında münasibətlərin qurulması və özəl sektoru narahat edən məsələlərin dövlət qurumlarının diqqətinə çatdırılması, iş dünyasının təşkilatçılığı, bürokratik maneələrin aradan qaldırılması məqsədilə yaradılmış biznes assosiasiyaları, ticarət palataları və işəgötürənlər təşkilatları kimi müxtəlif qurumlar fəaliyyət göstərir.

Hazırda Azərbaycanda yuxarıda qeyd edilən qurumların hər 3 növü mövcuddur. Belə ki, Azərbaycanda həm Sənaye və Ticarət Palatası, həm biznes assosiasiyaları, həm də işəgötürənlər birliyi fəaliyyət göstərir. Ancaq onların hazırkı fəaliyyəti və fəaliyyətinin hüquqi əsası sahibkarlarla dövlət arasında möhkəm işlək körpü qurmaq üçün yetərli səviyyədə deyildir.

Azərbaycanda 90-dan artıq biznes assosiasiyası mövcuddur. Lakin hüquqi cəhətdən qeyri-hökumət təşkilatları kimi fəaliyyət göstərən biznes assosiasiyalarının da fəaliyyəti KOS subyektlərinin və ümumiyyətlə sahibkarlığın inkişafına arzuolunan səviyyədə töhfə vermir. Belə ki, bu sahədə assosiasiyaların maliyyə dayanıqlılığı, QHT kimi qeydiyyatdan keçməsi, əksəriyyətinin öz üzvlərinin maraqlarının müdafiəsi və dövlət-özəl tərəfdaşlığı baxımından gözlənilən rolunu həyata keçirə bilməməsi, sahibkarların assosiasiyalara inam səviyyəsinin aşağı olması kimi problemlər mövcuddur.

İşəgötürənlər birliyi öz üzvlərinin əmək və sosial-iqtisadi hüquq və mənafelərini təmsil edən qurumdur. Belə ki, bu birliklərin yaradılmasında əsas məqsəd yerləşdikləri ölkədə şəxslərin əmək fəaliyyətinin tənzimlənməsi, sosial statusunun mühafizəsi, o cümlədən istehsal və ya qeyri-istehsal sahələrində çalışan işçilərin, habelə pensiyaçıların və təhsil alan şəxslərin əmək, sosial və iqtisadi hüquqlarının və qanuni mənafelərinin müdafiəsidir. Lakin Azərbaycanda fəaliyyət göstərən işəgötürənlər birliklərinin KOS subyektləri ilə əməkdaşlıq səviyyəsi çox aşağıdır.

Dövlət-özəl tərəfdaşlığında dövlətin əsas məqsədi biznesin real vəziyyəti barədə dəqiq məlumat əldə etməkdirsə, özəl sektorun məqsədi dövlətin diqqətini daha çox

mövcud problemlərə yönləndirməklə, qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi yolu ilə sahibkarlıq mühitinin yaxşılaşdırılmasına çalışmaqdır.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 1.7.1: Dövlət-özəl əməkdaşlığı üzrə normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi

Azərbaycanda dövlət-özəl əməkdaşlığının gücləndirilməsi üçün, ilk növbədə, mövcud qanunvericilik bazası təhlil ediləcək və müvafiq təkmilləşdirmələr üzrə təkliflər irəli sürüləcəkdir. Bu islahatlar, əsasən, sahibkarları təmsil edən qurumların hüquqi statusu, onların maraqlarını ifadə imkanları, dövlətlə özəl sektor arasında konstruktiv dialoqun qurulması və digər əlaqəli məsələləri əhatə edəcəkdir.

Tədbir 1.7.2: Biznes assosiasiyalarının gücləndirilməsi

İlk növbədə, Azərbaycanda biznes assosiasiyalarının qanunvericilik bazası öyrəniləcək, onların hüquqi statusu bir daha nəzərdən keçiriləcək və müvafiq təkliflər hazırlanacaqdır. Bununla yanaşı, Azərbaycan üçün strateji əhəmiyyət daşıyan sahələr üzrə biznes assosiasiyalarının yaradılması təşviq ediləcəkdir. Assosiasiyaların yaradılması və onların maliyyə dayanıqlılığının təmin edilməsi mexanizmləri hazırlanacaq və sahibkarların bu assosiasiyaların faydasına inamını gücləndirmək üçün müvafiq tədbirlər görülməkdir.

Tədbir 1.7.3: Ticarət palatalarının fəaliyyətinin genişləndirilməsi

Hər bir regionda sahibkarların hüquqlarının və qanuni mənafeələrinin müdafiəsi və onlara dəstək xidmətlərinin göstərilməsi üçün ticarət palatalarının yaradılması imkanları nəzərdən keçiriləcəkdir. Ticarət palataları dövlətlə sahibkar arasında körpü rolunu oynayacaq və öz üzvlərinə beynəlxalq təcrübəyə uyğun olan xidmətlər göstərəcəkdir. Sahibkarların ticarət palatalarına inamını möhkəmləndirmək üçün müvafiq addımlar atılacaq, qabaqcıl ölkələrdə olduğu kimi, palatalara konsultativ statusun verilməsi məsələsi nəzərdən keçiriləcəkdir. Bu, hazırlanan qanun layihələri ilə bağlı palatalarla məsləhətləşmələrin aparılmasına və dövlət orqanları yanında ictimai şuralarda ticarət palatalarının üzvlərinin iştirakına şərait yaradacaqdır. Yaradılacaq palataların əsas məqsədi, ilk növbədə, sahibkarların onlara inamının artırılmasından, ölkədə KOS subyektlərinin qarşılaşdığı əngəllərin aradan qaldırılmasından ibarət olacaqdır. Əsas hədəf kimi palatalara üzv olacaq şirkətlərin ixrac imkanlarının artırılması, bazarda zəif mövqeyə sahib şirkətlər üçün yeni ideyaların verilməsi, maliyyə vəsaitlərinə əlçatanlığın təmin olunması istiqamətləri müəyyənləşdiriləcəkdir.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Bu prioritetin həyata keçirilməsi nəticəsində dövlətlə özəl sektor arasında münasibətlərin tənzimlənməsi sahəsində daha təkmil addımlar atılacaq, Azərbaycanda dövlət-özəl tərəfdaşlığı yeni mərhələyə qədəm qoyacaqdır. Qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi nəticəsində Azərbaycanda dövlət-özəl əməkdaşlığının tam institusionallaşması təmin ediləcəkdir.

Əsas icra göstəriciləri:

- Azərbaycanda dövlət-özəl əməkdaşlığının gücləndirilməsi üçün müvafiq normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi;
- KOS subyektlərini təmsil edən qurumların sayının artırılması və onların iqtisadiyyata müsbət təsirinin gücləndirilməsi;
- ticarət palatalarının səlahiyyətlərinin və fəaliyyət dairəsinin genişləndirilməsi.

Tələb edilən investisiya

Bu prioritetin icrası üçün əsaslı investisiya qoyuluşu tələb olunmur.

Gözlənilən risklər

- Assosiasiyaların fəaliyyətlərinin qeyri-effektiv təşkili və KOS subyektlərinin maraqlarına cavab verməməsi.

7.1.8. Prioritet 1.8. KOS subyektləri arasında mübahisələrin alternativ həlli imkanlarının təkmilləşdirilməsi

Əsaslandırma

Məlum olduğu kimi, mübahisələrin məhkəmədən kənar həlli mexanizmlərindən biri də mediasiyadır. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində mediasiya institutunun inkişaf etdirilməsinin ümumi çərçivəsi təsbit olunmuş və mediasiyanın fəal tətbiqi və hüquq məkanına inteqrasiyası prosesi hələ müstəqilliyin ilk illərindən başlanmışdır. Bu gün Azərbaycanda mediasiyanın mübahisələrin həllinin məhkəmədən kənar metodu kimi qanunvericilik əsaslarının möhkəmləndirilməsinə, mediasiya institutunun hüquq sistemində inteqrasiyasının intensivləşdirilməsinə zəmin vardır. Bununla belə, vətəndaşların yanaşmasında ənənəvi məhkəmə baxışı hələ də qalır və məhkəmə sisteminin müasir mənada hüquq təminatçısı rolu tam dərk edilmir.

Mübahisələrin həlli məqsədilə birbaşa məhkəməyə müraciət biznes üçün bir sıra neqativ nəticələrə səbəb ola bilər. Belə ki, bu halda mübahisə tərəfləri, bir qayda olaraq, işgüzar münasibətləri dayandırır. Bununla yanaşı, mübahisələrə məhkəmə qaydasında baxılması zamanı müdafiə prosesinə ixtisaslı hüquqşünasların cəlb edilməsi böyük maliyyə məsrəfləri hesabına başa gəlir ki, bu da əksər hallarda xüsusilə strukturunda ayrıca hüquq departamentləri olmayan KOS subyektləri üçün daha böyük çətinliklər yaradır.

Beynəlxalq təcrübədə isə klassik məhkəmə sistemini alternativ prosedurlar tamamlayır və bununla da hər iki yanaşma vətəndaşların hüquq və qanuni mənafelərinin hərtərəfli qorunmasına şərait yaradır. Alternativ mübahisələrin həlli metodu kimi danışıqlar, vasitəçinin iştirakı ilə danışıqlar, arbitraj və ya münisiflər məhkəməsi, vasitəçilik, ekspertin müstəqil rəyi, araşdırma, barışdırıcı icraat, özəl məhkəmə və s. kimi formalar müşahidə edilir. Belə ki, mübahisələrin həlli zamanı konkret hadisənin təfərrüatlarından asılı olaraq tərəflərin bilavasitə özlərinin iştirakı ilə danışıqlar aparılır, razılıq əldə olunmadıqda isə müstəqil və neytral vasitəçi, yəni mediasiya institutu cəlb olunur. Bir qayda olaraq, mediasiya zamanı münisiflər məhkəməsi formasına müraciət edilir.

Azərbaycanda qanunvericilikdə alternativ həll üsulları nəzərdə tutulmuşdur, lakin onlardan istifadə səviyyəsi aşağıdır. Əmək və Mülki Prosessual məəcəllələrdə mülki mübahisələrin həllinin alternativ yollarına dair müddəalar yer almışdır. Həmçinin, Azərbaycanda mübahisələrin məhkəməyəqədər həlli ilə bağlı bir sıra hüquqi mexanizmlər mövcuddur. Bütün bunlara baxmayaraq, Azərbaycan təcrübəsində mübahisələrin alternativ həlli üsullarından istifadə istənilən səviyyədə deyildir. Bunun üçün mübahisələrin alternativ həlli üsullarının tətbiqini təmin edən zəruri hüquqi mexanizmlər yaradılmalı, mübahisələrin alternativ həlli ilə bağlı təbliğat və təşviqat mexanizmləri formalaşdırılmalı, mübahisələrin həllinin alternativ üsullarının mahiyyəti və əhəmiyyəti haqqında sahibkarlıq subyektlərinin məlumatlılıq səviyyəsi artırılmalı, sahibkarlıq münasibətlərinin inkişafına mane olan hallar tamamilə aradan qaldırılmalıdır.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 1.8.1: Mediasiya haqqında qanun layihəsinin hazırlanması

Mübahisələrin məhkəməyəqədər həllinin alternativ üsullarının təkmilləşdirilməsi üçün mediasiya haqqında qanunun qəbulu nəzərdən keçiriləcəkdir. Qanunda mediasiyanın tətbiq dairəsi, məqsəd və prinsipləri, könüllülük və mediasiya tərəflərinin hüquq bərabərliyi və əməkdaşlığı, mediatorların müstəqilliyi və qərəzsizliyi, mediasiya proseduruna müdaxilənin yolverilməzliyi və s. məsələlər əhatə olunacaqdır.

Tədbir 1.8.2: Mediasiya Şurasının yaradılması

Mediatorların fəaliyyətinin təşkili və əlaqələndirilməsi məqsədilə müvafiq dövlət qurumlarının iştirakı ilə Mediasiya Şurasının yaradılması nəzərdən keçiriləcəkdir. Mediasiya Şurası müvafiq icra hakimiyyəti orqanının təşkil etdiyi müsabiqənin nəticələri əsasında təyin edilən üzvlərdən ibarət olacaqdır. Şura haqqında əsasname hazırlanacaq, şuranın səlahiyyətləri müəyyənləşdiriləcək və fəaliyyəti təmin ediləcəkdir.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Əsas icra göstəriciləri:

- KOS subyektlərində mübahisələrin məhkəməyəqədər həlli göstəricilərinin 2020-ci ilə qədər 2 dəfə yaxşılaşdırılması;
- mübahisələrin məhkəməyəqədər həllinin alternativ üsullarının təkmilləşdirilməsi üçün mediasiya haqqında qanunun qəbul edilməsi;
- Mediasiya Şurasının yaradılması.

Tələb edilən investisiya

Bu prioritetin icrası əsaslı investisiya qoyuluşu tələb etməyəcəkdir.

Gözlənilən risklər

- Mediasiya Şurasının fəaliyyətinin səmərəli qurulmaması;
- KOS subyektlərinin Mediasiya Şurasının fəaliyyəti barədə məlumatlarının olmaması.

7.1.9. Prioritet 1.9. KOS subyektlərinin müəyyənləşdirilməsi meyarlarının bütün dəstək tədbirlərində tətbiq edilməsi, statistik məlumatların sistemləşdirilməsi

Əsaslandırma

Azərbaycanda KOS-un inkişafına birbaşa təsir edəcək islahatların ünvanlılığının təmin olunması üçün "İri, orta və kiçik sahibkarlıq meyarları" müəyyənləşdirilmişdir. Meyarlar orta ölçülü müəssisələri tanıyır, qüvvədə olan vergi normalarına uyğunlaşdırılmış dövriyyə meyarlarından, eləcə də məşğulluq meyarlarından istifadə etməklə, həm daxili, həm də xarici uzlaşmanı artırır.

KOS subyektlərinin müxtəlif meyarlar əsasında təsnifləşdirilməsi və dövlət qurumlarında müxtəlif yanaşmalardan istifadə islahatların ünvanlılığının təmin olunmasına və bu sektor haqqında statistikanın keyfiyyətinə mənfi təsir edir.

Etibarlı və genişəhatəli statistik məlumatların olması iqtisadi vəziyyətin daha dərinəndən təhlili, daha etibarlı proqnozların verilməsi, inkişaf planları və proqramlarının tərtibi üzrə ən mühüm amillərdəndir.

Bu sahənin inkişafı üçün xüsusi ekspert qrupu yaradılmalı və mümkün qədər qısa müddətdə KOS ilə bağlı dövlət statistika sisteminin təkmilləşdirilməsinə dair tövsiyələr hazırlanmalıdır.

KOS subyektlərinə dövlət dəstəyinin ünvanlılığının təmin edilməsi və bu sahədə aparılan islahatların real sektora təsirinin öyrənilməsi üçün KOS-la bağlı statistik məlumat bazasının təkmilləşdirilməsi və beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması vacib addımlardandır.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 1.9.1: KOS subyektlərinin müəyyənləşdirilməsi meyarlarının bütün dəstək tədbirlərində tətbiqi

KOS agentliyinin əsas məqsədlərindən biri KOS subyektləri üzrə məlumat və hesabatların vahid prinsiplər əsasında formalaşdırılması işinin koordinasiyasını təşkil etmək olacaqdır. Bu prinsiplər müvafiq dövlət qurumları tərəfindən hesabat və hesablamalarda vahid yanaşmanı, eləcə də KOS subyektlərinin iqtisadi göstəricilərinin hesablanması beynəlxalq standartlara uyğun aparılmasını təmin edəcəkdir. KOS subyektlərinin müəyyənləşdirilməsinin mövcud meyarları inkişaf templərinə uyğun daim diqqətdə saxlanılacaq və zərurət yarandıqca, bu meyarların təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təkliflər hazırlanacaqdır.

Tədbir 1.9.2: KOS üzrə statistik məlumatların standartlaşdırılması

KOS agentliyi Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi və digər aidiyyəti dövlət qurumları ilə birlikdə KOS üzrə statistikanın Nazirlər Kabinetinin müəyyən etdiyi son meyarlara uyğun aparılmasını təmin edəcəkdir. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi KOS subyektləri üzrə tələb olunan məlumatların cədvəlini hazırlayıb təsdiq edəcək və gələcəkdə bütün məlumatların bu standartlara uyğun hazırlanmasını təmin edəcəkdir. Bu işdə digər dövlətlərin təcrübəsindən və beynəlxalq təşkilatların köməyindən istifadə ediləcəkdir.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Qeyd olunan prioritetin icrası nəticəsində KOS subyektlərinə dəstək tədbirlərinin vahid prinsiplər əsasında aparılması nəticəsində bu sahənin inkişaf dinamikasının beynəlxalq standartlara uyğunluğu təmin ediləcəkdir. Nəticədə, KOS-un inkişafı ilə bağlı məlumatların dəqiqlik səviyyəsi artacaq, bu istiqamətdə fəaliyyətlərin səmərəliliyi təmin ediləcəkdir. KOS-un inkişafı, təbii olaraq, məşğulluq göstəricilərinin yaxşılaşmasında öz əksini tapacaqdır.

Əsas icra göstəriciləri:

- KOS subyektləri ilə bağlı dəstək tədbirlərinin vahid prinsiplər əsasında formalaşdırılmasının təmin edilməsi;
- statistik rəqəmlərin vahid prinsiplərə əsaslanaraq aparılması, məlumatların hesablanması dəqiqliyinin artması;
- KOS üzrə siyasətin səmərəliliyinin artırılması.

Tələb edilən investisiya

Bu prioritetin icrası üçün əlavə investisiya qoyuluşu tələb olunmur.

Gözlənilən risklər

- KOS üzrə meyarların müxtəlif formada təsnifləşdirilməsi;
- statistik rəqəmlərin KOS-un real vəziyyətini tam əks etdirməməsi və belə məlumatların əlçatanlığının az olması.

7.2. Strateji hədəf 2. KOS subyektlərinin maliyyə resurslarına sərfləri və səmərəli çıxışının təmin edilməsi

Hazırda Azərbaycanda KOS subyektlərinə maliyyə xidmətləri göstərən bir sıra qurumlar mövcuddur. Bu qurumlara aşağıdakılar daxildir:

Azərbaycan Respublikasının Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu (SKMF). SKMF sahibkarlara güzəştli kreditlərin, o cümlədən dövlət büdcəsindən əlverişli şərtlərlə kreditlərin ayrılmasını təmin edir. Say baxımından verilən kreditlərin 97 faizi kiçik kreditlərdir ki, bu da SKMF tərəfindən ayrılmış kreditlərin ümumi məbləğinin 9 faizini təşkil edir. Bu günə kimi SKMF hər birinə orta hesabla 47000 ABŞ dolları həcmində olmaqla, 12,5 min müəssisəyə kredit vermişdir. Bu kreditlərin böyük hissəsi kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və emalı sahəsinə ayrılmışdır.⁷

“Azərbaycan Investisiya Şirkəti” ASC (AİŞ). AİŞ yerli və xarici investisiyalarla yanaşı, əsaslı kapital qoyuluşları vasitəsilə neft və qaz sənayesi istisna olmaqla, digər sektorların inkişafına da dəstək verir. AİŞ səhm paketinin ən azı 1 milyon ABŞ dolları təşkil edən vençur kapitalının (sahibkarlıq kapitalı) şirkətlərə ayrılmasını təmin edir. AİŞ-in portfeli çoxşaxəlidir və özündə müxtəlif sahələri, məsələn ağır sənayeni, kənd təsərrüfatını, logistika sahəsini, səhm üzrə altfondları və yeyinti məhsullarının emalını birləşdirir.

Azərbaycanda İxracın və Investisiyaların Təşviqi Fondu (AZPROMO). Təşviq və təlim fəaliyyətləri ilə yanaşı, AZPROMO KOS subyektlərinə beynəlxalq satış

⁷ Mənbə: Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi

yarmarkalarında iştirak etmək üçün vəsaitlər ayırır. AZPROMO habelə qeyri-neft sektorundan olan KOS subyektlərinə maliyyə vəsaitləri əldə etməyə kömək edir.

Azərbaycan Respublikasının Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Kənd Təsərrüfatı Layihələri və Kreditlərinin İdarə Edilməsi üzrə Dövlət Xidməti. Dövlət Xidmətinin illik 2 faiz dərəcəsi ilə verdiyi kreditlərdən istifadə etməklə, müvəkkil banklar 5 faizdən artıq əlavə faiz dərəcəsi tətbiq etmədən sahibkarlara və fermerlərə güzəştli şərtlərlə kreditlər ayırırlar. Bunun nəticəsində, həmin KOS subyektləri yerli valyutada illik faiz dərəcəsi 7 və ya daha aşağı olan kreditlər əldə edə bilirlər.

Azərbaycan Respublikası Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyinin tabeliyində İnformasiya Texnologiyalarının İnkişafı Dövlət Fondu. Bu Fond ümumi məbləği 300 min manata qədər olan qrantların ayrılması ilə yüksək texnologiyalar tətbiq edən startapların maliyyələşdirilməsini həyata keçirir.

Bununla belə, Azərbaycanda KOS subyektlərinin maliyyə resurslarına çıxışında müəyyən çətinliklər mövcuddur və daxili maliyyə mənbələrinin məhdudluğu KOS subyektlərinin xarici maliyyə bazarlarından asılılığını artırır. Lakin xarici maliyyə bazarlarından da maliyyə resurslarının cəlb edilməsi bir çox səbəblərdən yerli KOS subyektləri üçün asan olmur. Məlumatların azlığı, texniki problemlər, xarici resursların bahalığı KOS subyektlərinin daha çox daxili imkanlara üstünlük vermələrinə səbəb olur.

Azərbaycanda fiziki və hüquqi şəxslərin maliyyə bazarlarına çıxış imkanları digər ölkələrlə müqayisədə aşağıdır (şəkil 5).

Şəkil 5. Azərbaycanda maliyyə bazarlarına çıxış (ÜDM-də payı, faizlə)

	Özəl sektora daxili kredit	Səhm əməliyyatlarının həcmi	İstiqraz əməliyyatlarının həcmi
Qərbi Avropa ¹	107	67	61
Türkiyə ²	75	50	26
Şərqi Avropa ³	71	11	~0
Rusiya ⁴	59	12	12
Qazaxıstan ⁵	34	2	4
Azərbaycan ⁶	20	1	7

1. London Fond Birjası və Alman Birjası (Birləşmiş Krallıq və Almaniya)

2. İstanbul Birjası

3. Afina Fond Birjası və Varşava Fond Birjası (Yunanıstan və Polşa)

4. Moskva Fond Birjası

5. Qazaxıstan Fond Birjası

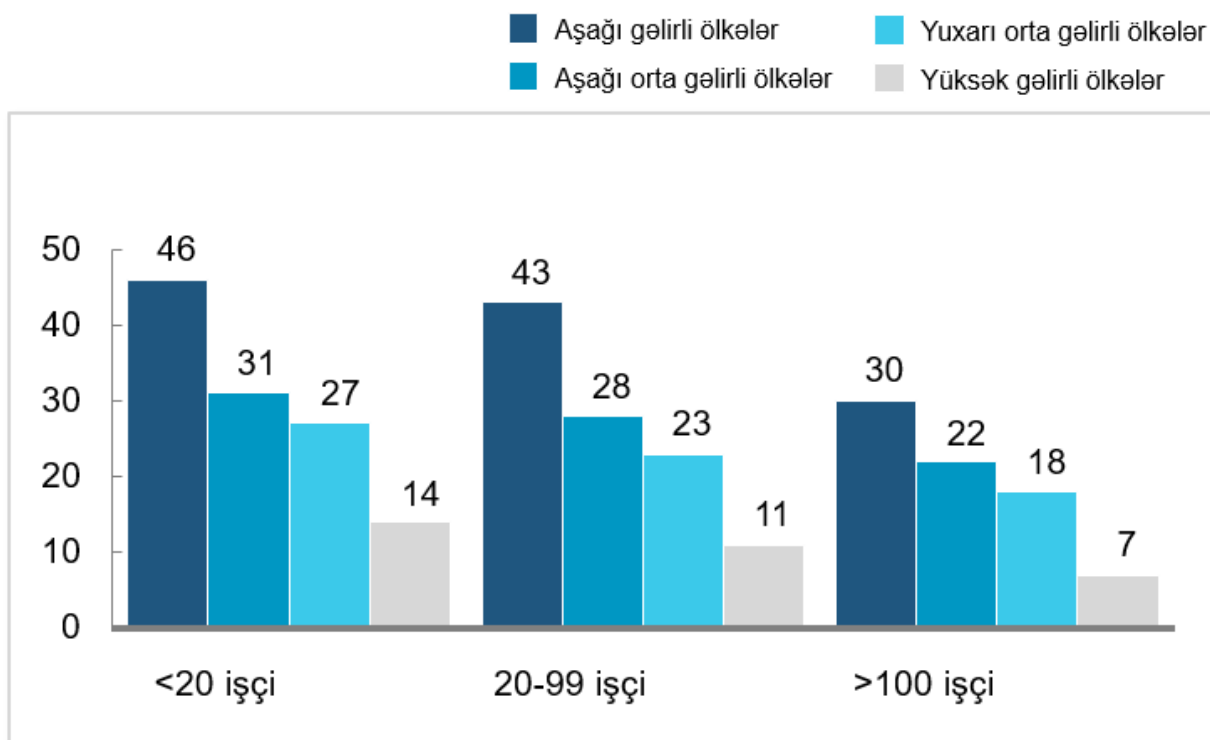
6. Bakı Fond Birjası

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı, Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası, müvafiq ölkələrin fond birjalrı

Maliyyə resurslarına çıxış KOS subyektlərində potensial artıma nail olmaq üçün əsas sürətləndirici amil hesab olunur. 2014-cü ildə aparılmış sorğunun nəticələrinə əsasən, Azərbaycanda fəaliyyət göstərən KOS subyektlərinin 51 faizi maliyyə resurslarına çıxış məsələsini biznesin inkişafında ən ciddi maneə kimi qeyd etmişdir.⁸ Müqayisə üçün qeyd etmək olar ki, bu göstərici İrlandiyada və Niderlandda 12 faiz, Almaniya və Avstriyada isə 6 faiz təşkil etmişdir.⁹ Maliyyə resurslarına çıxış aşağı gəlir səviyyəsinə malik ölkələrdə daha aşağı səviyyədədir (şəkil 6).

Şəkil 6. Dünya üzrə maliyyə resurslarına çıxış göstəriciləri¹ (faizlə)

1. Maliyyə resurslarına çıxışı və ya maliyyə xərclərini sahibkarlıq fəaliyyətində əsas maneə hesab edən KOS subyektlərinin orta göstəricisi (ümumi orta göstəricini hesablamaq üçün ölkələr gəlir qrupu daxilində bərabər qiymətləndirilmişdir)

Mənbə: Dünya Bankı

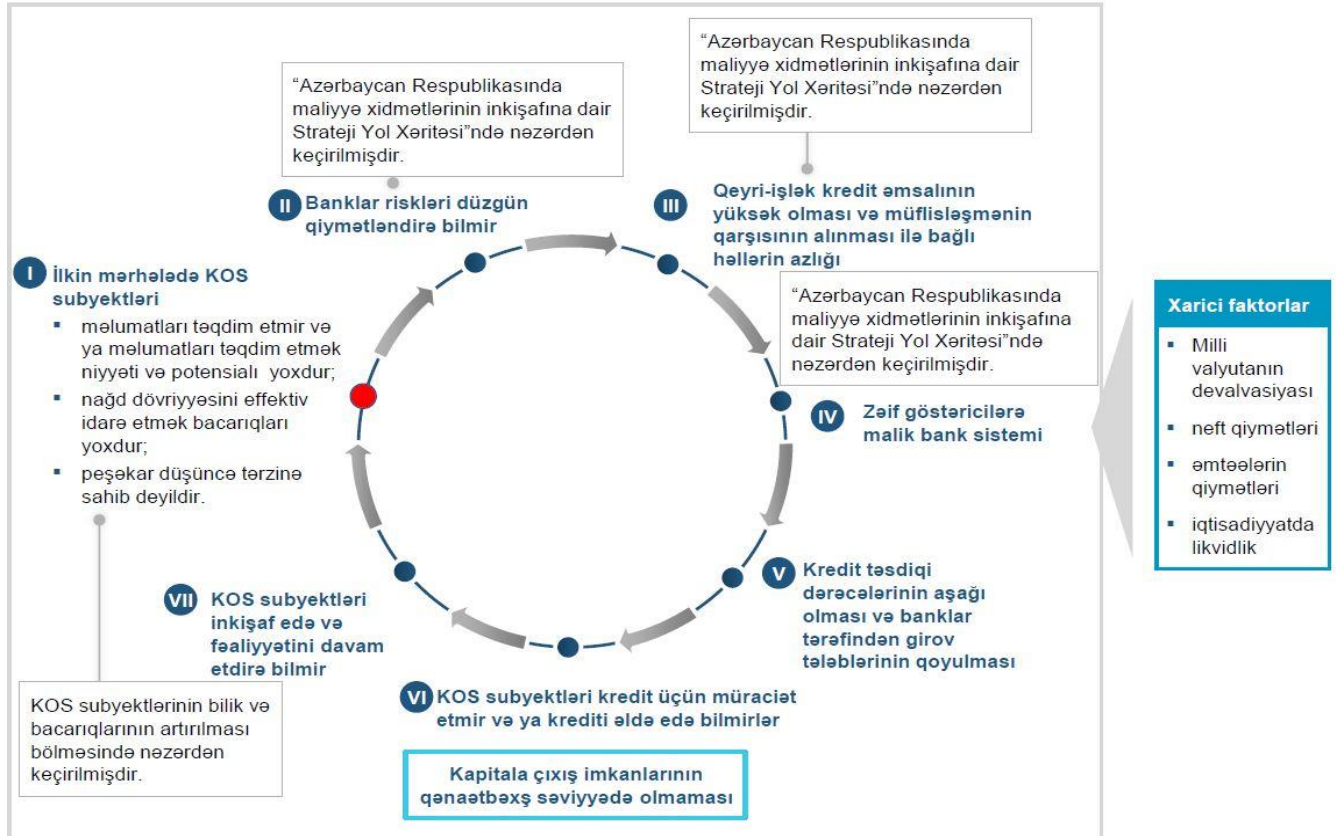
Erkən inkişaf mərhələsində məlumatların toplanması və nağd pul vəsaitlərinin effektiv idarə olunması ilə əlaqədar bacarıqların aşağı səviyyədə olması, habelə peşəkar düşüncə tərzini və korporativ idarəetmənin zəif olması KOS subyektləri üçün xarakterik cəhətlərdəndir. Bu çatışmazlıqlar banklar tərəfindən risklərin düzgün qiymətləndirilməməsi ilə nəticələnir. Əlavə olaraq, artıq kredit əldə etmiş KOS subyektlərində qeyri-ışlək kreditlərin nisbətini yüksək səviyyədə olması və müflisləşmə ilə bağlı həll variantlarının azlığı bank sektorunun fəaliyyətinə mənfi təsir göstərir.

⁸ Mənbə: Dünya Bankının "Azərbaycanda kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin maliyyə əlçatanlığı" hesabatı

⁹ Mənbə: Avropa Mərkəzi Bankı, Avrozonada müəssisələrin maliyyə resurslarına çıxış imkanlarına dair sorğu

Nəticədə, banklar KOS subyektlərinin kreditləşməsində daha az maraqlı olurlar. Bu isə kredit müraciətlərinə müsbət cavab verilməsi səviyyəsinin daha aşağı, təminat tələblərinin isə daha yüksək olması ilə nəticələnir ki, bu da KOS subyektlərinin kredit üçün müraciət etməmələrinə, yaxud da kredit əldə edə bilməmələrinə səbəb olur. Buna görə də, kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin inkişafı prosesi zəifləyir və onlar yalnız öz mövcudluqlarını qoruyub saxlaya bilirlər. Bundan əlavə, digər xarici faktorlar, o cümlədən devalvasiya, enerji daşıyıcılarının qiymətləri və likvidlik çatışmazlığı bu problemlərin genişlənməsinə təsir göstərir.

Şəkil 7. Maliyyə resurslarına çıxış imkanlarının genişləndirilməsi potensialı

Maliyyə resurslarına çıxışla bağlı digər məsələlər “Azərbaycan Respublikasında maliyyə xidmətlərinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”ndə əhatə olunmuşdur.

7.2.1. Prioritet 2.1. Fəaliyyətə xitam verilməsi və müflisləşmə məsələlərinin həlli sahəsində islahatların aparılması

Əsaslandırma

Azərbaycanda fəaliyyət göstərən banklar iri korporasiyalarla müqayisədə KOS subyektlərinə kredit ayırmağa daha az meyillidir. Bunun əsas səbəbi KOS subyektlərində risk profilinin daha yüksək, kreditlərin qaytarılması göstəricisinin daha aşağı olmasıdır. KOS subyektlərinə kreditlərin ayrılmasına belə yanaşma Azərbaycanda KOS-un, başqa sözlə, real iqtisadiyyatın əsas hissəsinin daha sürətlə inkişafına mane olur.

İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının (İƏİT) üzvü olan yüksəkgəlirli ölkələrlə müqayisədə, Azərbaycanda təsərrüfat subyektlərinin müflisləşməsindən sonra kreditlərin ödənilməsi səviyyəsi aşağıdır. Hazırda ölkədə müflisləşmə vəziyyətində kreditlərin ödənilməsi səviyyəsi hər bir ABŞ dolları üçün 39,6 sent təşkil edir ki, bu da İƏİT üzvü olan yüksəkgəlirli ölkələrlə (hər bir ABŞ dolları üçün 73,0 sent) müqayisədə xeyli aşağıdır. Bu sahədə normativ hüquqi bazanın gücləndirilməsi və islahatların həyata keçirilməsi vacibdir. 2015-ci ildə İƏİT tərəfindən keçirilmiş sorğuda iştirak etmiş 390 respondentin üçdə ikisi uğursuzluqdan sonra biznes fəaliyyətinin bərpasını çətin hesab etmiş, respondentlərin 42 faizi isə maliyyə resurslarının əldə edilməsini ən əhəmiyyətli çətinlik kimi göstərmişdir.

Müflisləşmə ilə bağlı normativ hüquqi bazanın möhkəmliyi 16 ballıq şkala ilə ölçülür. İƏİT üzvü olan yüksəkgəlirli ölkələrdə 16 ballıq şkala üzrə orta göstərici 12,1 bal, Avropa və Mərkəzi Asiya ölkələrində 9,9 bal, Azərbaycanda isə 7,5 bal təşkil edir. Azərbaycanda normativ hüquqi bazanın zəifliyi uzun sürən məhkəmə çəkişmələrinin yaranmasına səbəb olur, eləcə də bankların KOS subyektlərinə kredit ayırmağa daha az maraqlı olmalarına gətirib çıxarır.

Şəkil 8. Müflisləşmə göstəricilərinin müqayisəli təhlili

1. Buraya proseslərin başlanılması, debitorun aktivlərinin idarə olunması, yenidən təşkilatma prosesləri və kreditorun iştirakı daxildir.

2. Avropa və Mərkəzi Asiya (Albaniya, Belarus, Bosniya və Herseqovina, Bolqarıstan, Xorvatiya, Gürcüstan, Qazaxıstan, Kosovo, Qırğızıstan, Makedoniya, Moldova, Monteneqro, Özbəkistan, Polşa, Rumıniya, Rusiya, Serbiya, Sloveniya, Tacikistan, Türkiyə, Türkmənistan, Ukrayna)

Mənbə: Dünya Bankının "Doing Business 2017" hesabatı

Azərbaycan "Doing Business 2017" hesabatının "müəssisənin bağlanması" göstəricisi üzrə 86-cı pillədə qərarlaşmışdır. Bu göstəricinin yaxşılaşdırılması üçün qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi, xüsusən yenidən təşkilətilmə, kreditorun iştirakı və aşağı ödəmə əmsali ilə əlaqədar qanunvericilikdə uyğun təkmilləşdirmələrin aparılması vacibdir.

"Müflisləşmə və iflas haqqında" Azərbaycan Respublikasının 1997-ci il 13 iyun tarixli 326-IQ nömrəli Qanununun beynəlxalq standartlara uyğunluq göstəricilərinin yaxşılaşdırılmasına zərurət yaranmışdır. Əsas problemlər yenidən təşkilətilmə prosedurları (Qanunda əsas diqqət mərkəzində ləğvetmə olduğundan, yenidən

təşkilənmə prosedurları faktiki olaraq mövcud deyildir), eləcə də əmlak inzibatçısının funksiyaları (Qanun onların qeydiyyatını və ya lisenziyalaşdırılmasını tələb etmir) ilə əlaqədardır. Qanun müflisləşmə prosedurları başladıldıqdan sonra borcluya qarşı məhkəmə icraatları üçün avtomatik moratorium nəzərdə tutmur. Qanunda müstəsna hallarda mübahisənin məhkəmədənənar həlli variantı təklif edilsə də, praktikada bu variantdan çox az istifadə edilir. Vəsətətin verilməsindən sonra maliyyələşdirmə üçün stimullar olmadığından, bu problem daha da kəskinləşir, müflisləşmə işlərinin əksəriyyətində kommersiya müəssisəsinin endirilmə və hissə-hissə satılması baş verir.

Eyni zamanda, Azərbaycanda ayrıca onlayn müflisləşmə və ya iflas reyestri mövcud deyildir. Biznesə yenidən başlamaq istəyən sahibkarlıq subyektlərinə ikinci fürsət verilməsi istiqamətində təkmilləşdirmələrin aparılması da zəruridir.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 2.1.1: KOS subyektlərinin müflisləşməsi məsələlərinə dair ixtisaslaşmış məhkəmələrin yaradılmasının nəzərdən keçirilməsi

Müflisləşmə hallarında kredit ödənişləri səviyyəsinin yaxşılaşdırılması məqsədilə Azərbaycanda hüquqi prosedurların və qurumların fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində tədbirlər həyata keçiriləcəkdir.

KOS subyektlərinin müflisləşməsi məsələlərinə məhkəmə baxışını sürətləndirmək məqsədilə ixtisaslaşmış məhkəmələrin yaradılması nəzərdən keçiriləcəkdir. Bu orqan KOS subyektləri, banklar və digər kreditorlar arasında iflas məsələlərini də həll edəcəkdir. Bu məqsədlər üçün müvafiq orqanlara KOS subyektlərinin fəaliyyət qabiliyyətini qiymətləndirmək, tərəflər arasında müzakirə və danışıqları təşkil etmək, borcların restrukturizasiyasında kömək etmək, fəaliyyət qabiliyyəti olmayan təsərrüfat subyektlərinin ləğvi və belə subyektlərə iddianın yönəldilməsi üzrə prosedurları sürətlə icra etmək hüquqları veriləcəkdir.

Bu ixtisaslaşmış qurumlar mövcud arbitraj məhkəmələrinin (təsərrüfat məsələləri üzrə məhkəmə) bir şöbəsi kimi təşkil oluna və müflisləşmə halları üzrə təcrübə qazanmış hakimlərdən ibarət ola bilər. Belə məhkəmələrin əsas fəaliyyəti, ilk növbədə, fəaliyyət qabiliyyətli təsərrüfat subyektləri üçün əvvəlcədən müəyyənləşdirilmiş bərpa və restrukturizasiya sxemləri təklif etməkdən ibarət olacaqdır. Problemin bu formada həllinə qərar verilməsinin səbəbi çoxsaylı məhkəmə işləri ilə məhkəmələrin yüklənməsinin qarşısını almaqdır. İxtisaslaşmış məhkəmələrdən, habelə fəaliyyət qabiliyyəti olmayan KOS subyektlərinin cəld və səmərəli ləğvini təmin etmək üçün sadə və qısa prosedurlardan istifadə ediləcəkdir. Həm debitorlar, həm də kreditorlar problemin həlli ilə bağlı ixtisaslaşmış məhkəmələrdə iddia qaldıra bilər və belə hallarda məhkəmələrin reabilitasiya prosesi və kredit ödənişinin restrukturizasiyası üzrə icraçı, müvəkkil şəxs və inzibatçı təyin etmək səlahiyyəti olacaqdır.

Tədbir 2.1.2: KOS subyektlərinin müflisləşmə məsələləri üzrə problemlərinin öyrənilməsi və həyata keçirilən fəaliyyətlərin monitorinqinin aparılması

Müvafiq qurumlar banklar, digər kredit təşkilatları və KOS subyektləri ilə əlaqələndirmə vasitəsilə, onların iflas vəziyyətində rastlaşdıqları əsas çətinliklərin nədən ibarət olduğunu müəyyən edəcəkdir. Bu istiqamətdə zəruri məlumatlar toplanacaq,

banklar və digər kreditorlarla müsahibə və sorğuların aparılması, eləcə də hər bir sahə üzrə müəyyən edilmiş şirkətlərin iştirakı yolu ilə əsas çətinliklər müəyyən ediləcəkdir. Qeyd olunan sektorda şirkətlərin sayına münasibətdə ən böyük müflisləşmə göstəricilərinə malik sahələr müəyyən ediləcək və problemlərin səbəbləri aydınlaşdırılacaqdır.

Tədbir 2.1.3: Müflisləşmə ilə bağlı qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi və iflas reyestrinin yaradılması

Azərbaycanda müflisləşmə prosedurları və ikinci fürsət sahəsində fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi məqsədilə onlayn müflisləşmə və ya iflas reyestrinin yaradılması nəzərdən keçiriləcəkdir. Reyestrin yaradılması çərçivəsində yenidən təşkilətilmə prosedurları, eləcə də əmlak inzibatçısının funksiyaları daha da təkmilləşdiriləcəkdir. Bundan əlavə, əmlak inzibatçıların peşəkar iş standartları, əxlaq qaydaları və ya intizamı haqqında qaydalar yaradılacaqdır. "Müflisləşmə və iflas haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda müvafiq dəyişikliklər hazırlanacaq, prosedurların beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması üçün təkmilləşdirmələr aparılacaqdır. Bu təkmilləşdirmələr mübahisələrin məhkəmədənənar həlli imkanlarını da əhatə edəcəkdir. Reyestrin yaradılması yenidən fəaliyyətə başlamaq istəyən sahibkarlıq subyektlərinə ikinci fürsət verilməsinə imkan yaradacaqdır.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Bu prioritetin icrası nəticəsində ölkədə KOS subyektlərinin problemlərinin ədalətli həlli daha yaxşı təmin ediləcəkdir. Həmçinin, ilkin hesablamalara əsasən, Azərbaycanın 2020-ci ildə real ÜDM-in 450 milyon manat artacağı, 900 yeni iş yerinin yaranacağı gözlənilir.

Əsas icra göstəriciləri:

- KOS subyektlərinin müflisləşməsi məsələləri üzrə ixtisaslaşmış məhkəmələrin yaradılması;
- onlayn müflisləşmə və ya iflas reyestrinin yaradılması ilə müflisləşmə prosesində fəaliyyətin yenidən bərpasına şəraitin yaradılması;
- KOS subyektlərinin bərpa (iflas vəziyyətindən) tempinin qabaqcıl beynəlxalq təcrübəyə müvafiq olaraq 4 faizə çatdırılması.

Tələb edilən investisiya

Bu prioritetin icrası hər hansı əsaslı sərmayə qoyuluşu tələb etməyəcəkdir. Bununla yanaşı, bu işlərin nəticəsində KOS subyektlərinin maliyyə resurslarına çıxış imkanları yaxşılaşdırılacaqdır.

Gözlənilən risklər

- KOS subyektlərinin müflisləşmə məsələləri üzrə ehtiyaclarının düzgün öyrənilməməsi və həyata keçirilən fəaliyyətlərin effektivliyinin aşağı olması.

7.2.2. Prioritet 2.2. KOS subyektləri ilə bağlı kreditlərə zəmanət fondunun yaradılması

Əsaslandırma

Yerli KOS subyektləri maliyyə vəsaitləri cəlb edərkən, əsasən, kredit təşkilatlarının imkanlarından istifadə etməyə meyillidirlər. Dünyada geniş yayılmış qiymətli kağızlar bazarı alətləri Azərbaycanda KOS subyektləri arasında yayılmamışdır.

Bununla yanaşı, KOS subyektlərinə qoyulan investisiyalar xeyli məhduddur. Dünya Bankının biznes mühitinin əlverişliliyi üzrə qiymətləndirməni özündə əks etdirən illik "Doing Business" hesabatlarında da Azərbaycanda sahibkarların kreditə əlçatanlığı göstəricisinin son illər zəiflədiyi göstərilmişdir. Belə ki, 2017-ci il üzrə olan hesabatda Azərbaycan kreditin əldə edilməsinin asanlıq səviyyəsinə görə, 189 ölkə arasında 118-ci yerdə qərarlaşmışdır. Kreditlərin əldə edilməsi səviyyəsinə görə 2010-cu ildə Azərbaycan 183 ölkə arasında 15-ci yerdə idisə, sonrakı illərdə bu mövqə pisləşərək 2011-ci ildə 46-cı, 2012-ci ildə 48-ci, 2013-cü ildə 53-cü, 2014-cü ildə 99-cu, 2015-ci ildə 104-cü və 2016-cı ildə 118-ci pilləyə düşmüşdür.

Hazırda Azərbaycanda KOS subyektlərinin kredit müraciətlərinə imtina səviyyəsi yüksəkdir. Məsələn, 2016-cı ildə kənd təsərrüfatı sahəsində kredit müraciətlərinin dördüdə birinə imtina cavabı verilmişdir. Bundan başqa, mikrobiznes subyektlərinin kredit müraciətlərinin 36 faizinə banklar kredit verməkdən imtina etmişdir.¹⁰

Bankların kredit müraciətlərinə mənfi cavab verməsi göstəricilərinin belə yüksək olmasının səbəbləri müxtəlifdir, lakin buradan xüsusi bir mənzərənin yarandığını görmək olar.

Azərbaycandakı bankların KOS subyektlərinə kredit verməkdə maraqlı olmamasına əsas verən amillər sırasında aşağıdakıları qeyd etmək olar:

- KOS subyektləri iqtisadiyyatın çox kiçik hissəsini təşkil edir və bu sahədə inkişaf sürəti çox aşağıdır;
- KOS fəaliyyəti riskli sahədir və tələb olunan məlumatlar risklərin qiymətləndirilməsi üçün kifayət deyildir;
- KOS sahəsinə xidmət banklardan daha çox xərc tələb edir. Belə ki, KOS subyektlərində risk səviyyəsi yüksək olduğuna görə, korporativ hesablarda olduğu kimi, əhatəli sığorta mexanizminin tətbiqi tələb olunur. Bundan başqa, KOS subyektləri maliyyə xidmətlərindən onlayn kanallar vasitəsilə istifadəyə açıq deyillər, ona görə də banklar daha çox filiallar, şöbələr və çağrı mərkəzləri vasitəsilə xidmət göstərməli olurlar;
- mübahisələrin həlli mexanizmlərinin məhdudluğu və girov təminatının geri tələb olunması məsələləri hələ də problemlə sahələrdir.

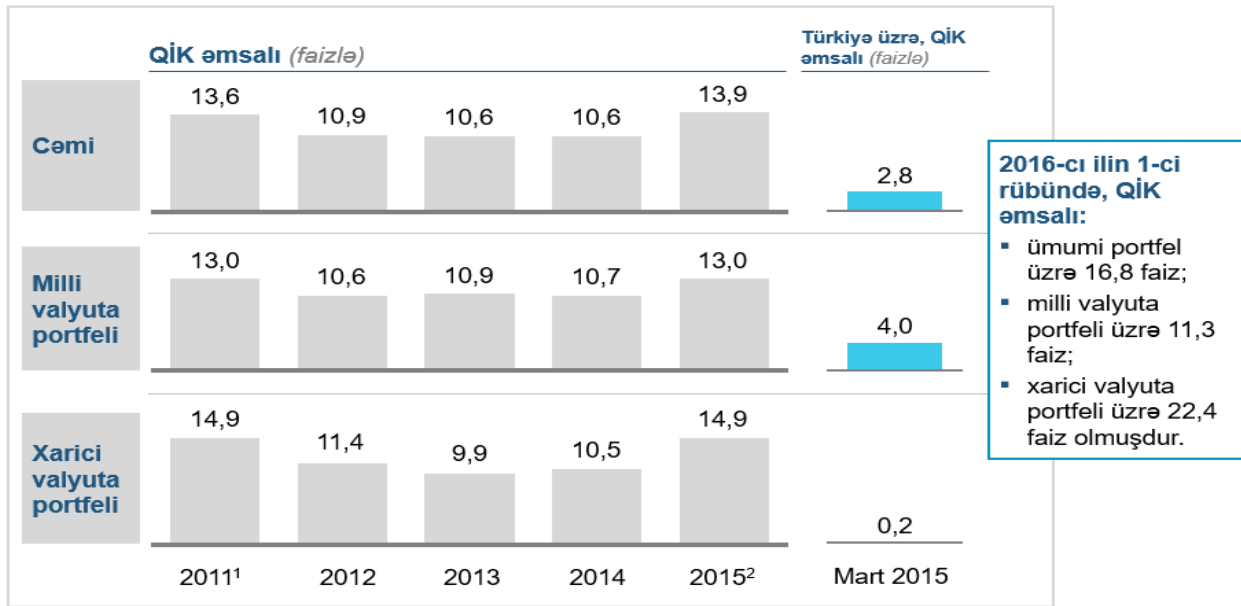
Yuxarıda qeyd olunan səbəblərdən bəziləri (xüsusilə də KOS-un iqtisadiyyatın kiçik hissəsini təşkil etməsi və az əhəmiyyət daşıması) əsaslı hesab olunmaya bilər. Bununla belə, KOS fəaliyyətinə investisiya qoyuluşunun riskli olması ilə bağlı müəyyən göstəricilər vardır. Azərbaycanda fəaliyyət göstərən bütün sahibkarlıq subyektlərində qeyri-ışlək kreditlərin payı 2015-ci ildə və 2016-cı ilin ilk rübündə artmışdır. 2016-cı ilin birinci rübündə Azərbaycanın ümumi kredit portfelində qeyri-ışlək kreditlərin payı 16,8 faiz təşkil etmişdir. Yerli valyuta ilə götürülmüş ümumi kredit portfelində qeyri-ışlək

---

¹⁰ Mənbə: Dünya Bankı

kreditlərin payı 11,3 faiz, xarici valyuta ilə götürülmüş ümumi kredit portfelində isə 22,4 faiz olmuşdur.

Şəkil 9. Qeyri-işlək kreditlərin (QİK) həcmi

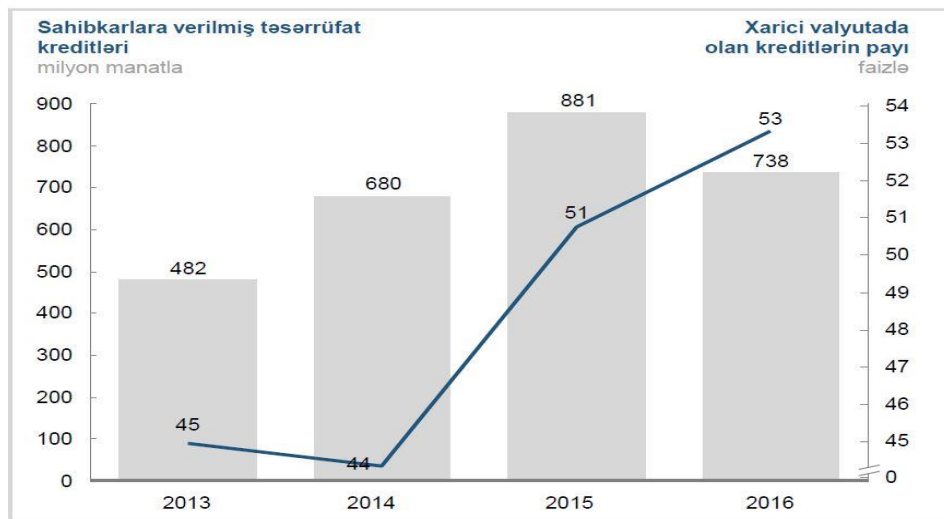

1. Yüksək QİK-ə, əsasən, ABB səbəb olmuşdur.
2. "Aqrarkredit" QSC-yə ötürülmüş portfel istisna olmaqla

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı, Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası

Qeyri-işlək kreditlərin həcmnin artmasına (o cümlədən milli valyutanın devalvasiyası kimi digər faktorlara) cavab olaraq, banklar vaxtı keçmiş kreditləri azaltmağa və öz portfəllərində xarici valyuta ilə verilən kreditlərin payını artırmağa çalışırlar ki, bu da KOS subyektlərinin yerli valyuta ilə kreditlərə əlçatanlığını daha da çətinləşdirir.

Şəkil 10. Azərbaycanda bankların kredit portfel

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı, Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası

Kreditlər üzrə faiz dərəcələrinin yüksək olması da KOS subyektlərinin kredit resurslarına əlçatanlığını azaldan amillərdəndir.

Hazırda KOS subyektlərinə kreditlərin ayrılmasında əsas risklər etibarlı məlumat bazasının lazımi səviyyədə olmaması, həmçinin KOS subyektlərinin tələb olunan məlumatları təqdim etməkdə maraqlı olmamasıdır. Nəticədə, həmin KOS subyektləri üçün maliyyə resurslarının axtarılması üçün heç bir əlavə stimül yaranmır.

Maliyyə resurslarına çıxış imkanlarının effektiv və yüksək səviyyədə təmin edilməsi üçün Azərbaycanda KOS subyektləri ilə bağlı xüsusi qurumlar yaradıla bilər ki, onlardan biri də kredit zəmanət fondudur. Bundan başqa, gələcəkdə Azərbaycanda KOS üzrə reyting agentliyinin yaradılmasına olan tələbat öyrəniləcək və belə bir qurumun yaradılması məqsədəuyğun olarsa, bu istiqamətdə müvafiq tədbirlər görülməlidir.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 2.2.1: Kredit zəmanət fondunun yaradılması

KOS üzrə kredit zəmanət fondunun yaradılması bu subyektlərin maliyyə risklərinin azalması ilə nəticələnə bilər. Bunun üçün yerli valyuta ilə kreditlərə zəmanətlərin verilməsi imkanları araşdırılacaqdır. Kredit zəmanət fondu KOS subyektlərinin ixrac məqsədləri üçün kredit ehtiyaclarını daha yaxşı ödəmək üçün əlavə imkanlar yaradacaqdır. Yerli bazara çıxış məqsədilə kreditlərə verilən zəmanətlər daha məhdud səviyyədə təmin ediləcək və bu zaman əsas diqqət orta sahibkarlıq subyektlərinə, daha sonra isə uzunmüddətli perspektivdə mikrosahibkarlıq subyektlərinə yönəldiləcəkdir. KOS subyektlərinə zəmanətlər daha çox yerli valyuta ilə ayrılan kreditlər üzrə veriləcəkdir. Kredit zəmanət fondu tərəfindən pilot layihə kimi, ilk növbədə, yüksək gəlir gətirmək potensialına malik sektorlara, məsələn maşınqayırma və kənd təsərrüfatı məhsullarının emalına yönəlmiş kreditlərə zəmanət verilə bilər. Ayrı-ayrı KOS subyektlərinin seçilməsi meyarları ilkin mərhələdə daha sərt şəkildə müəyyən ediləcəkdir. Belə ki, seçim zamanı əsas üstünlük qəbul olunan səviyyədə idarəçilik mexanizmləri olan, lazımi məlumatlarla tam təchiz olunmuş, qeydiyyatdan keçmiş, eləcə də strateji planı və kredit reyestrində yüksək reytingi olan təsərrüfat subyektlərinə veriləcəkdir.

KOS agentliyi həyata keçirilməkdə olan təşəbbüslərin və fəaliyyət planlarının bütün maraqlı tərəflərlə əlaqələndirilməsini təmin edəcək və KOS subyektlərinin maliyyə vəsaitlərinə çıxışını təkmilləşdirəcəkdir. Agentlik Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyinin, Azərbaycan Respublikası Sahibkarlar (İşəgötürənlər) Təşkilatları Milli Konfederasiyasının, KOS subyektlərinin, bankların və digər maraqlı tərəflərin iştirakı ilə ildə iki dəfə iclaslar təşkil edəcək, mövcud çətinlikləri aradan qaldırmaq üçün hazırlanmış fəaliyyət planlarını müzakirə edəcəkdir. Bundan əlavə, KOS subyektlərinin maliyyə vasitələrinə çıxışında aparılan təkmilləşdirmələri davamlı şəkildə qiymətləndirəcək və kütləvi informasiya vasitələri ilə ictimaiyyəti məlumatlandıracaqdır.

Tədbir 2.2.2: KOS subyektlərinin maliyyə savadlılığının artırılması

KOS subyektlərinin maliyyə savadlılığının artırılması istiqamətində araşdırmalar aparılacaq, sahibkarların ehtiyacları müəyyənləşdiriləcək və bu istiqamətdə mütəmadi tədbirlər görülməlidir. Tədbirlərə, həmçinin, ödənişsiz və ya güzəştli qiymətlərlə xüsusi

təlim proqramlarının təşkili və həmin təlimlərə yerli və beynəlxalq məsləhətçilərin cəlb olunması aiddir. Eyni zamanda, KOS agentliyi banklarla əməkdaşlıq edərək, bankların KOS subyektlərinə qeyri-maliyyə xidmətləri (məsələn, marketinq, menecment, satış və s.) göstərilməsini təşviq edəcəkdir.

Tədbirlərin həyata keçirilməsi zamanı mövcud təlim və tədris imkanlarından istifadə olunacaq, yeni təlim mərkəzlərinin yaradılması təşviq ediləcək və bu mərkəzlərdə təlim və məşğələlərin səmərəli olması üçün ən qabaqcıl metodologiyalardan istifadə ediləcəkdir. Tədbirlərin səmərəliliyinin artırılması məqsədilə bu istiqamətdə fəaliyyət göstərən beynəlxalq təşkilatların təcrübəsindən və texniki dəstəyindən də istifadə ediləcəkdir.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Bu prioritetin tərkib hissəsi olaraq, Azərbaycanda fəaliyyət göstərən KOS subyektlərinin ixrac fəaliyyəti daha rahatlıqla maliyyələşdiriləcək və son nəticə olaraq xarici bazarlara çıxış imkanları artacaqdır.

KOS subyektlərinin maliyyə resurslarına sərfəli və səmərəli çıxışının təmin edilməsi strateji hədəfinin tərkibində irəli sürülmüş bütün prioritetlər ümumi tədbirlər kompleksinin bir hissəsini təşkil edir. Bu səbəbdən bu təkliflərin təsiri ümumiləşdirilərək 2.1-ci prioritetdə göstərilmişdir.

KOS subyektlərinin maliyyə savadlılığının artırılması nəticəsində onların rəqabət qabiliyyəti yüksələcək, bu isə öz növbəsində maliyyə resurslarından düzgün istifadə səviyyəsinə müsbət təsir göstərəcəkdir.

Tələb edilən investisiya

Bu prioritetin yerinə yetirilməsi üçün əsaslı investisiya qoyuluşu tələb olunmur.

Gözlənilən risklər

- zəmanət şərtlərinin əlverişsizliyi səbəbindən KOS subyektlərinin marağının az olması;
- kredit zəmanət fondunun regionlarla az işləməsi.

7.2.3. Prioritet 2.3. Əmlak məsələləri üzrə fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi və maliyyə əlçatanlığının artırılması

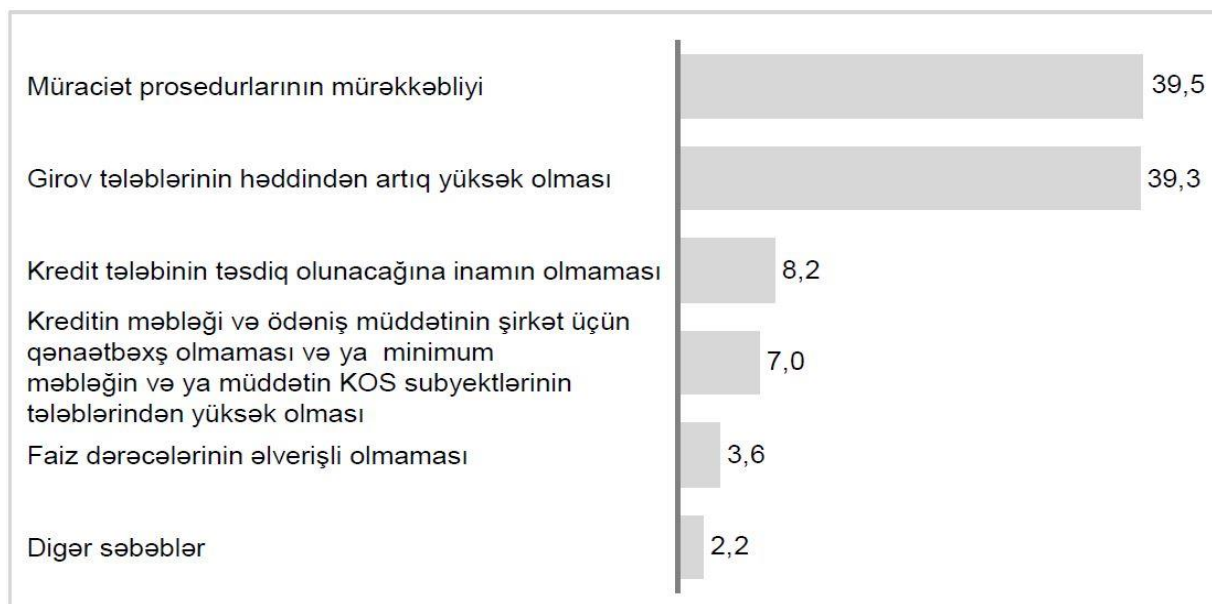
Əsaslandırma

Azərbaycanda daşınar əmlakın qeydiyyatına alındığı vahid bir sistemin olmaması, xüsusilə KOS subyektlərinin daşınar əmlakı girov qoyaraq kredit almaq imkanlarını məhdudlaşdırır. Daşınar əmlakın yüklülüyünün reyestrinin yaradılması ilə yanaşı, bu sistemdə girovun üstünlük dərəcəsinin müəyyən edilməsinə də ehtiyac vardır. Dünya Bankının məlumatına görə, Azərbaycanda KOS subyektlərinin aktivlərinin cəmi 22 faizini torpaq və daşınmaz əmlak, 34 faizini debitor borclar, 44 faizini isə maşın və avadanlıqlar təşkil edir. Kreditorların qəbul etdiyi girovların isə 73 faizi torpaq və daşınmaz əmlak, cəmi 27 faizi isə daşınar əmlakdır. Azərbaycan bankları girov kimi daşınmaz əmlaka üstünlük verir ki, bu da sahibkarlar üçün ciddi məhdudiyət yaradır və onların əksəriyyəti bankın maliyyələşmə tələblərinə cavab verə bilmirlər.

Əvvəlki bölmədə qeyd edildiyi kimi, KOS subyektlərinin əksəriyyəti daşınmaz əmlakın, məsələn, torpaq girovunun olmaması səbəbindən ənənəvi təminatlı kreditlər üçün müraciət etməyə maraqlı göstərmir, yaxud müraciət edə bilmir. Qanunvericiliklə həm daşınar, həm də daşınmaz əmlak üzərində təminat hüququnun yaradılmasına icazə verilməsinə baxmayaraq, praktikada banklar nəqliyyat vasitələri və qiymətli kağızlar istisna olmaqla, çox nadir hallarda daşınar əmlakla təmin edilmiş kreditlər ayırırlar.

Azərbaycandakı KOS subyektləri arasında aparılmış sorğunun nəticələri göstərir ki, KOS subyektləri daha aşağı yüklülük tələbi olan və daha asan müraciət prosedurları tələb edən kreditlər üçün müraciət etməyə üstünlük verirlər. KOS subyektləri arasında kreditə müraciət etməmələrinin səbəbləri ilə bağlı aparılmış sorğularda əsasən iki amil – müraciət prosedurlarının mürəkkəbliyi və yüklülük tələblərinin yüksək olması qeyd edilmişdir.

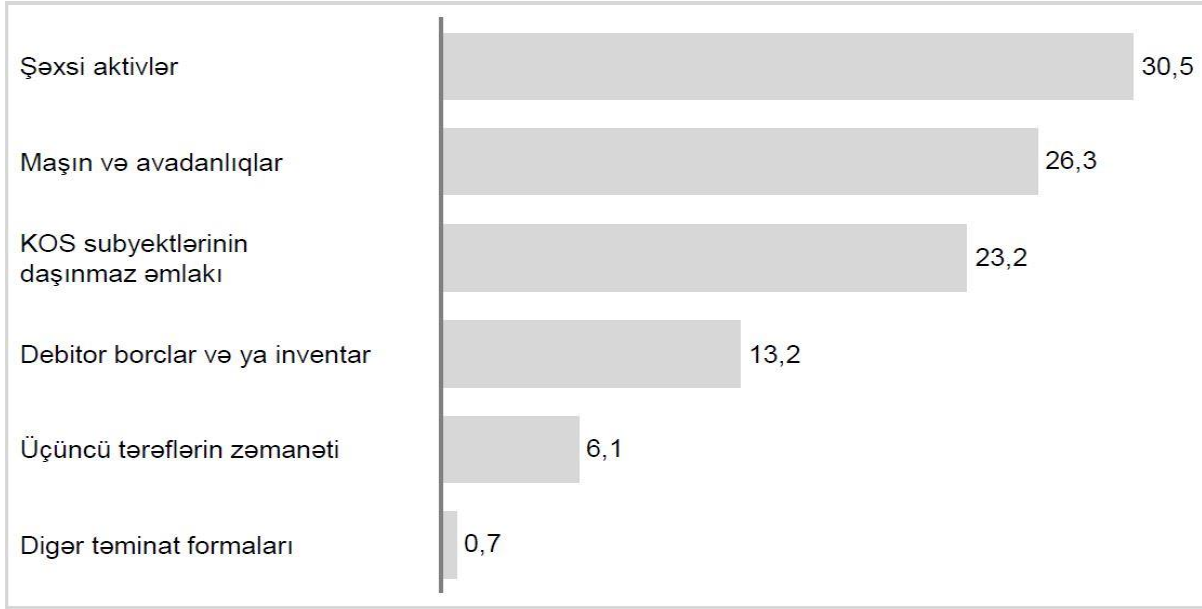
Şəkil 11. KOS subyektlərinin kredit üçün müraciət etməmələrinin əsas səbəbləri (faizlə)

Mənbə: Dünya Bankının "Azərbaycanda kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin maliyyə əlçatanlığı" hesabatı

Təminat tələblərinin yüksək olması Azərbaycanda fəaliyyət göstərən KOS subyektləri üçün daha çox çətinlik yaradır, çünki əksər hallarda təminat predmeti sahibkarın şəxsi vəsaitləri formasında olur. Dünya Bankının eyni hesabatına əsasən, şəxsi vəsaitlər Azərbaycanda mövcud kreditlər üçün qoyulan təminat predmetinin 30,5 faizini təşkil edir. Bu o deməkdir ki, əslində biznes kreditləri biznes sahiblərinə verilmiş şəxsi kreditlərdir, bu isə bir çox biznes sahibləri üçün maneələrə səbəb olur.

Şəkil 12. Kreditlərin təminat predmetləri (faizlə)

Mənbə: Dünya Bankının "Azərbaycanda kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin maliyyə əlçatanlığı" hesabatı

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 2.3.1: Daşınar əmlakın yüklülüyünə dair qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi

Daşınar əmlak üzərində yüklülüyün təyin edilməsi prinsiplərinə dair qanun layihəsinin hazırlanması nəzərdən keçiriləcəkdir. Eyni zamanda, mövcud qanunvericiliyə bununla bağlı dəyişiklik layihəsi hazırlanacaqdır.

Tədbir 2.3.2: Daşınar əmlakın yüklülüyünün reyestrinin yaradılması

KOS subyektlərinin maliyyə vəsaitlərinə əlçatanlığını yaxşılaşdırmaq və onların daşınar əmlakı girov qoyaraq kredit almaq imkanlarını artırmaq üçün daşınar əmlakın yüklülüyünün reyestrinin yaradılması məsələsi nəzərdən keçiriləcəkdir. Daşınar əmlakın yüklülüyünün reyestri maliyyə qurumlarını KOS subyektlərinin daşınmaz əmlakı ilə yanaşı, daşınar aktivləri barədə də mərkəzləşdirilmiş şəffaf məlumatlarla təmin edəcək və bununla da, banklar tərəfindən təminat predmeti kimi təqdim edilmiş əmlakın başqa bir yerdə yüklü olub-olmadığı haqda məlumat əldə ediləcəkdir. Reyestr habelə banklara təkrar satış bazarı olan daha yaxşı təminat predmetlərini seçmək imkanı verəcəkdir. Bundan başqa, reyestr banklara iflas vəziyyətində olan sahibkarlıq subyektinin qoyduğu təminat predmetini daha asanlıqla satmaq imkanı yaradacaqdır.

Tədbir 2.3.3: Daşınar və daşınmaz əmlakın satışı üzrə hərracların işinin təkmilləşdirilməsi

KOS subyektlərinin daşınar və daşınmaz əmlakının satışı prosedurlarının sadələşdirilməsi məqsədilə hərracların təşkili işi daha da gücləndiriləcək, maraqlı

tərəflərin belə hərracları, orada satılacaq əmlak və digər məsələlərlə bağlı məlumatları qabaqcadan əldə etməsi və həmin məlumatların şəffaflığının təmin olunması sahəsində tədbirlər görülməlidir, KOS subyektlərinin bu məlumatlara onlayn çıxışı təmin ediləcəkdir.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Təminat tələblərinin aşağı olması kredit müraciətlərinin artmasına və müraciətlərin müsbət qiymətləndirilməsində irəliləyişə gətirib çıxaracaqdır. Görülən tədbirlər nəticəsində daşınar əmlakın banklar tərəfindən təminat predmeti kimi qəbul edilməsi göstəricisi 2 dəfə artacaqdır.

Tam işə düşdükdən sonra bu reyestr daşınar əmlakdan təminat predmeti kimi istifadə edilməsinə bankların inamını daha da artıracaqdır.

Reyestrin yaradılması kreditləşmədə müəyyən artıma səbəb olmaqla yanaşı, Azərbaycanda bu sahədəki problemlərin həllində də əhəmiyyətli rol oynayacaqdır. KOS subyektlərinin əmlak üzərində hüquqlarının təsbiti bu sahəyə investisiya qoyuluşunu stimullaşdıracaq və maliyyə resurslarına çıxış üçün güclü zəmin yaradacaqdır.

Tələb edilən investisiya

Bu prioritetin yerinə yetirilməsi üçün əsaslı investisiya qoyuluşu tələb olunmur.

Gözlənilən risklər

- mərkəzləşdirilmiş reyestrədə daşınar və daşınmaz əmlak üzrə məlumatların əlçatanlığının və şəffaflığının təmin edilməməsi;
- KOS subyektlərinin, habelə maliyyə qurumlarının bu xidmətlərdən yararlanma bilməməsi.

7.2.4. Prioritet 2.4. Azərbaycanda lizinq və alternativ maliyyə alətləri (forvard, fyuçers, opsiya, svop, faktoring və s.) bazarının inkişaf etdirilməsi ilə KOS subyektlərinin maliyyəyə çıxışının asanlaşdırılması

Əsaslandırma

İnkişaf etmiş ölkələrdə lizinq iqtisadiyyata investisiya qoyuluşu vasitələrindən biri kimi geniş tətbiq edilməkdədir. Həmin ölkələrdə iqtisadiyyata investisiya qoyuluşunun 25–30 faizi lizinq vasitəsilə həyata keçirilir və yeni növ məhsulların 80 faizə qədər icarəyə götürülmüş avadanlıqlar vasitəsilə istehsal olunur. Lizinq bank krediti, icarə və investisiya elementlərini özündə birləşdirməklə, sahibkarlığın inkişafına dəstək verən əsas maliyyə alətlərindəndir. Ümumi investisiyalarda lizinqin payı təxminən 30 faiz, lizinq əməliyyatlarının ÜDM-də xüsusi çəkisi isə təxminən 2–6 faiz təşkil edir.¹¹

Azərbaycanda lizinq üzrə qanunvericilik keçən əsrin 90-cı illərində qüvvəyə minsə də, 2003-cü ildən etibarən inkişaf etməyə başlamışdır. 2003–2008-ci illər ərzində lizinq şirkətlərinin portfelində hər il ən azı iki dəfə artım müşahidə edilmiş, lakin 2008-ci ildən bəzi güzəştlərin və imtiyazların dayandırılması ilə Azərbaycanın lizinq bazarında geriləmə müşahidə edilmişdir. Belə ki, 2008-ci ildə lizinq bazarının portfel

¹¹ Mənbə: Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi, Azərbaycanın Sənaye Portalı

həcmi 200 milyon ABŞ dollarına çatmış, 2010–2011-ci illərdə bu rəqəm 150 milyon ABŞ dollarına enmişdir. Azərbaycanın lizinq bazarının əsas problemi lizinq şirkətlərində maliyyə vəsaitinin çatışmazlığıdır. Lizinq şirkətlərinin fəaliyyətinin əhatə dairəsi, portfelleri və kapitallaşma dərəcəsinin aşağı səviyyədə olması xarici investitorlar üçün bu sahənin cəlbediciliyini azaldır. Hazırda Azərbaycanda 30-dan çox şirkət lizinq üzrə ixtisaslaşmışdır və onların lizinq əməliyyatlarının həcmi təxminən 200 milyon manat təşkil edir ki, bu da ÜDM-in təxminən 0,5 faizi həcmindədir.¹²

Aparılmış təhlillər göstərir ki, yerli KOS subyektləri yeni texnika və avadanlıqların alınmasında və eləcə də, köhnəlmiş texnika və avadanlıqların yenilənməsində müasir investisiya alətlərindən olan lizinqdən səmərəli vasitə kimi istifadə edə bilərlər. Milli iqtisadiyyatın müasir inkişaf mərhələsində texnikanın lizinqə verilməsi şərtlərinin asanlaşdırılması Azərbaycanda sənaye sahəsinin dövlət tərəfindən dəstəklənməsinin əsas formalarından biri kimi çıxış edə bilər. Azərbaycanın maliyyə bazarlarında bu maliyyə alətlərinin bəzi növlərindən istifadə olunsa da, onların sayının artırılması KOS subyektlərinin bu maliyyə alətləri vasitəsilə maliyyələşməsinə təkan verəcəkdir. Bununla əlaqədar olaraq, mövcud alternativ maliyyə alətlərindən istifadənin genişləndirilməsi, yeni növ alətlərin yaradılması və istifadəsi imkanlarının araşdırılması və onların tətbiqinin genişləndirilməsi zəruridir.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 2.4.1: Lizinq haqqında qanun layihəsinin hazırlanması

Azərbaycanda lizinqin inkişafı üçün, ilk növbədə, vahid qanunun hazırlanması nəzərdən keçiriləcəkdir. Yeni qanun lizinq şirkətlərinin operativ lizinq xidmətləri göstərməsinə şərait yaradacaqdır. Yeni qanun əsasında müvafiq normativ hüquqi baza formalaşdırılacaq və lizinq şirkətlərinin fəaliyyəti üçün daha əlverişli şərait yaradılacaqdır.

Tədbir 2.4.2: Lizinq fəaliyyətinin tənzimlənməsi və güzəştlərin tətbiqi

Lizinq bazarının daha sürətlə inkişaf etməsi üçün güzəştlərin tətbiq olunması təmin ediləcək və yeni tənzimlənmə mexanizmləri müəyyənləşdiriləcəkdir. Bundan əlavə, ölkə üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edən sektorlarda lizinq üçün əlavə güzəştlərin tətbiqi nəzərdən keçiriləcəkdir. Bu güzəştlər KOS subyektləri tərəfindən alternativ maliyyələşmə mənbəyi kimi lizinq xidmətlərindən istifadənin stimullaşdırılmasına şərait yaradacaqdır.

Tədbir 2.4.3: KOS subyektlərinin maliyyələşməsində alternativ maliyyə alətlərindən (forvard, fyuçers, opsiya, svop, faktoring və s.) istifadənin genişləndirilməsi

Azərbaycanda maliyyə sistemində uyğun olaraq, alternativ maliyyə alətlərindən istifadə imkanları, mexanizmləri və tətbiqi perspektivləri araşdırılacaqdır. Mövcud maliyyə alətlərindən istifadənin genişləndirilməsinə dair təkliflər hazırlanacaqdır. Əlavə olaraq, KOS subyektlərində forvard, fyuçers, opsiya, svop, faktoring kimi maliyyə

---

¹² Mənbə: Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi, Azərbaycanın Sənaye Portalı

alətlərindən alternativ və ucuz maliyyələşmə mənbəyi kimi istifadə stimullaşdırılacaqdır.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Görüləcək tədbirlər nəticəsində yerli və xarici investorların lizinq bazarına və forvard, fyuçers, opsiya, svop, faktoring kimi alternativ maliyyə mənbələrinə marağı artacaq, yerli KOS subyektlərinin bu yolla maliyyələşmə imkanları genişlənəcəkdir. Lizinq bazarının inkişaf etdirilməsi 2020-ci ilədək Azərbaycanda lizinq əməliyyatlarının ÜDM-də payını 2 faizə, 2025-ci ilədək isə 4 faizə çatdırmaq imkanı verəcəkdir.

Tələb edilən investisiya

Bu prioritetin icrası üçün əsaslı investisiya tələb olunmur.

Gözlənilən risklər

- lizinq şirkətlərinin maliyyələşmə mənbələrinin məhdud olması;
- alternativ maliyyə mənbələri ilə əlaqədar təcrübənin az olması;
- alternativ maliyyə mənbələri barədə KOS subyektlərinin məlumatlılığının aşağı olması.

7.3. Strateji hədəf 3. KOS subyektlərinin beynəlmilləşdirilməsi və xarici bazarlara çıxış imkanlarının artırılması

Azərbaycanın qeyri-neft sektorunun ümumi ixracda payı çox kiçikdir və ixracın 13,8 faizini təşkil edir.¹³ Qeyri-neft məhsullarını ixrac edən müəssisələrin əksəriyyəti iri müəssisələrdir ki, bu da KOS subyektlərinin ixracda payının cüzi olduğunu göstərir. İnkişaf etmiş ölkələrdə, eləcə də ixracatı qeyri-neft məhsullarına əsaslanan dövlətlərdə, kiçik və orta sahibkarlar ixracda əhəmiyyətli paya sahibdirlər. Eyni zamanda, KOS subyektləri idxalı əvəz edən malların istehsalında müstəsna rol oynayır. Yerli istehsalın KOS subyektləri arasında inkişafı ölkənin tədiyə balansının yaxşılaşdırılmasına, ölkədən valyuta axınının qarşısının alınmasına və idxaldan asılılığın azaldılmasına güclü təsir göstərir. Xarici bazarlara çıxış yalnız Azərbaycandan malların ixrac edilməsi baxımından deyil, eləcə də yerli istehsalın qabaqcıl texnologiyalara çıxışı və mütəxəssislərin cəlb edilməsi nöqtəyi-nəzərindən də çox vacibdir. Hazırda AZPROMO KOS subyektlərinin müxtəlif vasitələrlə beynəlxalq bazarlara çıxışına kömək edən əsas təşkilatdır. AZPROMO qeyri-neft sektorunda fəaliyyət göstərən KOS subyektlərinin ixrac əməliyyatlarının artırılmasında müəyyən rol oynamışdır. Lakin statistik məlumatlara əsasən, KOS subyektlərinin ixracda payı hələ də çox kiçikdir. 2013-cü ildə ölkəmizdə kiçik müəssisələrin yalnız 2 faizi ixrac fəaliyyəti ilə məşğul olmuşdur. Müqayisə üçün qeyd edək ki, Türkiyədə bu göstərici 30,5 faiz olmuşdur. Orta sahibkarlıq subyektlərində bu göstərici 1 faiz təşkil etdiyi halda, Türkiyədə bu cür müəssisələrin payı 51,2 faiz olmuşdur (şəkil 13).

¹³ Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi

Şəkil 13. KOS subyektlərinin ixrac potensialı

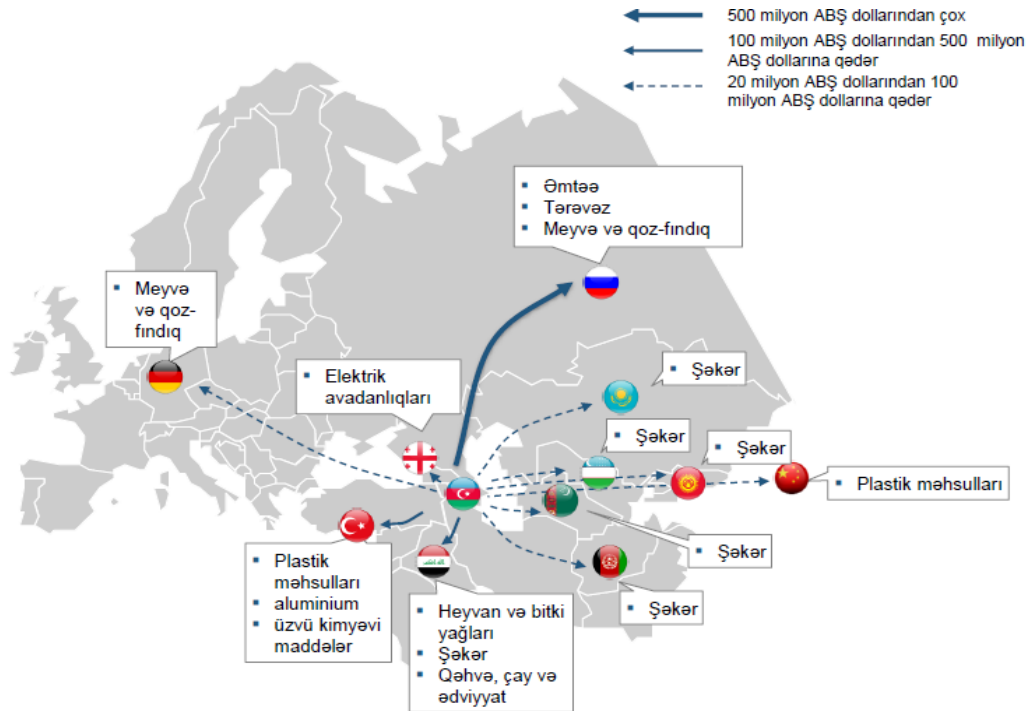
Qeyri-neft ixracı (ÜDM-də payı, faizlə, 2014-cü il)	Kiçik sahibkarlıq subyektləri arasında ixrac fəaliyyəti ilə məşğul olan müəssisələrin payı (faizlə)	Orta sahibkarlıq subyektləri arasında ixrac fəaliyyəti ilə məşğul olan müəssisələrin payı (faizlə)			
Gürcüstan	16,9	Türkiyə	30,5	Türkiyə	51,2
Qazaxıstan	8,6	AMA ¹ regionu üzrə orta göstərici	15,0	AMA ¹ regionu üzrə orta göstərici	25,6
Rusiya	8,2	Ukrayna	11,8	Ukrayna	20,0
İran	6,5	Moldova	10,3	Gürcüstan	15,2
Azərbaycan	2,1	Gürcüstan	2,9	Moldova	12,2
Nigeriya	1,7	Azərbaycan	2,0	Azərbaycan	1,0

1. Avropa və Mərkəzi Asiya (Albaniya, Belarus, Bosniya və Herseqovina, Bolqarıstan, Xorvatiya, Gürcüstan, Qazaxıstan, Kosovo, Qırğızıstan, Makedoniya, Moldova, Monteneqro, Özbəkistan, Polşa, Rumıniya, Rusiya, Serbiya, Sloveniya, Tacikistan, Türkiyə, Türkmənistan, Ukrayna)

Mənbə: Malların ticarətinə dair BMT-nin məlumat bazası, Dünya Bankı, Müəssisə Araşdırmaları

2014-cü ildə Azərbaycanda qeyri-neft ixracı ÜDM-in 2,1 faizini təşkil etmişdir. Ölkənin hazırkı qeyri-neft ixracının böyük hissəsi Türkiyənin, İranın və Rusiyanın payına düşür. Ölkənin şərq və cənub qonşularına ixracı hələlik az olsa da böyük potensiala malikdir.

Şəkil 14. Azərbaycanın ixracının mövcud vəziyyəti

Mənbə: Malların ticarətinə dair BMT-nin məlumat bazası

KOS subyektlərinin daxili bazarlara çıxış imkanlarının artırılması da vacib məsələlərdəndir. Qısamüddətli perspektivdə əsas məqsədlərdən biri KOS-un inkişafının dəstəklənməsi məqsədilə dövlət sektoru üzrə satınalmalardan effektiv istifadə edilməsi olacaqdır. Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsində qeyd olunduğu kimi, Azərbaycan KOS-un inkişafını təmin etmək üçün bir sıra müvafiq tədbirlər görəcəkdir. KOS qeyri-neft sektorunda artıma təkan vermək üçün əsas qüvvə olacaqdır. Azərbaycan iqtisadiyyatının gələcəyinin qurulmasında əsas hədəf iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi yolu ilə ölkənin neft ixracından asılılığının azaldılmasından ibarət olacaqdır.

7.3.1. Prioritet 3.1. KOS subyektlərinin beynəlxalq ticarət əməliyyatları üçün maliyyə xidmətlərinin genişləndirilməsi və birbaşa xarici investisiyaların təşviqi

Əsaslandırma

Azərbaycanda KOS subyektlərinin beynəlxalq ticarət əməliyyatlarının sadələşdirilməsi, ixracçılıqlı maliyyə imkanlarının artırılması və investisiyaların təşviqi istiqamətində davamlı islahatlar aparılmaqdadır. Beynəlxalq ticarət əməliyyatları ilə əlaqədar gömrük rəsmiləşdirilməsinin daha çevik və şəffaf həyata keçirilməsi və məmur-sahibkar münasibətlərinin müasir idarəçilik prinsipləri əsasında inkişaf etdirilməsi, o cümlədən risk qiymətləndirilməsinin nəticələri əsasında avtomatlaşdırılmış elektron informasiya sisteminin imkanlarından istifadə etməklə, yarana biləcək təhlükənin səviyyəsinin əvvəlcədən müəyyən edilməsi, gömrük nəzarəti formalarının idxal-ixrac prosedurları üzrə tətbiqinin daha da optimallaşdırılması məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 21 may tarixli 920 nömrəli Fərmanı ilə "Malların və nəqliyyat vasitələrinin gömrük sərhədindən keçirilməsi üçün "Yaşıl dəhliz" və digər buraxılış sistemlərindən istifadə Qaydaları" təsdiq edilmişdir.

Əlavə olaraq, qeyri-neft məhsullarının ixracının stimullaşdırılması, rəqabətqabiliyyətli qeyri-neft məhsullarının istehsalı və ixracının, ənənəvi və yeni bazarlara çıxış imkanlarının artırılması, bu sahədə əlverişli şəraitin daha da genişləndirilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 1 mart tarixli 811 nömrəli Fərmanı ilə ixrac məhsullarına ixrac təşviqinin maliyyələşdirilməsi və geriödəmə dəstəklərinin verilməsi mexanizmi yaradılmışdır.

Göstərilənlərlə yanaşı, investorların Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində və "Gömrük tarifi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda müəyyən edilmiş güzəştlərdən faydalanması məqsədilə "İnvestisiyaların təşviqi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 18 yanvar tarixli 745 nömrəli Fərmanı ilə "İnvestisiya təşviqi sənədinin verilməsi Qaydası" təsdiq olunmuşdur.

Bu sahədə görülən tədbirlərə baxmayaraq, Azərbaycanda KOS subyektləri üçün ixracçılıqlı maliyyə məhsullarının sayı məhdud olaraq qalmaqdadır. Ölkədə təklif olunan maliyyə məhsullarının təhlili göstərir ki, hazırda KOS subyektləri, əsasən, iki növ dəstək alətini əldə edə bilirlər. Bu alətlər ixracdan əvvəl və ya malın göndərilməsindən sonra təklif edilən kredit mexanizmlərini əhatə edir. Başqa ölkələrin təcrübələrində istifadə olunan digər ixracın maliyyələşdirilməsi məhsullarına aşağıdakıları misal göstərmək olar:

- xarici ölkələrdə satış sərgilərinin keçirilməsi üçün qrantlar – ixracatçı şirkətlərə xaricdə satış sərgilərində iştirak etməyə imkan verir;
- qısamüddətli ixrac krediti sığortası – kommersiya riskləri səbəbindən yaranmış itkilərin qarşılınmasını təmin edir;
- yerli və beynəlxalq faktoring – bu maliyyə xidməti debitor borcların idarə edilməsi və bu borclar əsasında maliyyələşmə mexanizmlərini təklif edir;
- akkreditiv və bank qarantiyaları kimi sənədli əməliyyatlar – belə əməliyyatlar həm ixracatçıları, həm də idxalçıları bir sıra risklərdən qoruyan beynəlxalq maliyyə alətləridir.

Göründüyü kimi, Azərbaycanda bu gün bankların beynəlxalq ticarət əməliyyatlarının maliyyələşdirilməsi ilə bağlı təklif etdikləri maliyyə məhsullarının sayı çox məhduddur. Bəzi banklar ümumiyyətlə sənədli akkreditiv, beynəlxalq bank qarantiyaları, beynəlxalq faktoring kimi xidmətləri təklif etmirlər. Nəticədə, KOS subyektləri tərəfindən beynəlxalq ticarət əməliyyatlarının, xüsusilə də ixrac əməliyyatlarının effektiv şəkildə həyata keçirilməsi üçün maliyyə çatışmazlığı yaranır.

Banklar beynəlxalq ticarətin maliyyələşdirilməsi üçün istifadə edilən xidmətlərin çeşidini və keyfiyyətini inkişaf etdirməklə, sahibkarların beynəlxalq əməliyyatlardan əldə etdikləri gəlirləri əhəmiyyətli dərəcədə artırmağa bilirlər.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 3.1.1: KOS subyektlərinin beynəlxalq ticarət əməliyyatlarının müvafiq maliyyə xidmətləri ilə təmin edilməsi

KOS subyektlərinin beynəlxalq ticarət əməliyyatları zamanı qarşılaşdıqları ən vacib problemlər müəyyən ediləcək, bu problemlərin həlli istiqamətində atılmalı olan addımlarla bağlı hesabatlar hazırlanacaq və bu məqsədlə, sözügedən sahədə müvəffəqiyyət qazanmış ölkələrin təcrübəsindən, eləcə də AZPROMO-nun məlumat bazasından istifadə ediləcəkdir.

Tədbir 3.1.2: KOS-un beynəlxalq standartlara və tələblərə uyğunlaşdırılmasına dəstək göstərilməsi

KOS subyektləri tərəfindən ixrac edilən məhsulların müvafiq standartlara və tələblərə uyğunluğunun artırılması üçün onlara əməli dəstək göstəriləcəkdir.

Bununla yanaşı, müxtəlif hökumətlərarası sazişlərin və tərəfdaşlıq müqavilələrinin yaratdığı imkanlar KOS subyektləri arasında daha geniş təbliğ ediləcək, onların mövcud fürsətlərdən daha yaxşı yararlanması təmin ediləcəkdir. Müvafiq dövlət qurumları, AZPROMO və KOS agentliyi bir sıra meyarlar – ölkə üçün strateji əhəmiyyəti, rəqabətə davamlılığı, gətirdiyi iqtisadi dəyəri və digər meyarlar əsasında pilot sahələri seçəcəkdir.

KOS subyektlərinin rəqabət qabiliyyətini artırmaq məqsədilə KOS subyektlərinə yeni texniki rəqlamentlərin tətbiq edilməsi üçün keçid müddəti veriləcəkdir. Keçid müddəti ərzində istehsalçılar tədricən yeni tələbləri öz istehsal proseslərində tətbiq edəcəklər və həmin müddət ərzində mövcud standartlar da qüvvədə qalacaqdır. Könüllü tətbiq müddəti ərzində istehsalçılar mütəmadi olaraq maarifləndiriləcək, eləcə də ödənişsiz təlim və məsləhət xidmətləri əldə edəcəklər ki, bu da onlar tərəfindən yeni

texniki reqlamentlərin tələblərinin başa düşülməsinə və tətbiq edilməsinə yardım edəcəkdir.

Yeni texniki reqlamentləri tətbiq edən istehsalçılara qrantların və güzəştli kreditlərin verilməsi nəzərdən keçiriləcəkdir. Bununla da, ölkədə daha təhlükəsiz və daha keyfiyyətli məhsulların istehsalı təşviq ediləcəkdir. Beynəlxalq standartlara uyğunlaşma ilə bağlı əlavə təfərrüatlar "Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi"ndə əhatə olunmuşdur.

Tədbir 3.1.3: KOS subyektlərinə birbaşa xarici investisiyaların cəlb edilməsi ilə bağlı dəstək göstərilməsi

Azərbaycanda KOS subyektlərinə birbaşa xarici investisiyaların cəlb edilməsi məsələsinə xüsusi diqqət ayrılacaq, investisiyaların cəlbi üçün mexanizm və imkanlar araşdırılacaqdır. Bu məqsədlə KOS subyektlərinin potensial investisiya mənbələri və şirkətləri ilə birbaşa görüşlərinin ("B2B") təşkil olunması istiqamətində işlər aparılacaqdır. KOS subyektlərinin xarici investisiyaların və yeni texnologiyaların cəlb edilməsi sahəsindəki problemləri mütəmadi olaraq araşdırılacaq, onlara bazar araşdırmalarının aparılması, biznes planların hazırlanması və statistik məlumatlara çıxış sahəsində yardım göstəriləcəkdir. KOS subyektlərinə birbaşa xarici investisiyaların cəlb edilməsi ilə bağlı dəstək çərçivəsində bu sahədə fəaliyyət göstərən yerli və xarici təşkilatların təcrübəsindən və potensialından istifadə ediləcəkdir.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Bu prioritetin icrası nəticəsində 2020-ci ildə real ÜDM-in 35 milyon manat birbaşa və 20 milyon manat dolayı olmaqla, ümumilikdə 55 milyon manat artacağı proqnozlaşdırılır. Həmçinin, məşğulluq göstəricilərində 2020-ci ildə 9800 nəfərlik artımın olacağı gözlənilir.

Ümumiyyətlə, beynəlxalq ticarət, xüsusilə də ixracla bağlı təlimatların və maliyyə məhsullarının təmin edilməsi Azərbaycanın KOS subyektlərində əlavə ixrac imkanları yaradacaq və onların ixracdakı payının artmasına gətirib çıxaracaqdır. Bununla da, KOS subyektlərinin beynəlxalq bazarlara çıxışı daha yaxşı təmin olunacaqdır.

Tələb edilən investisiya

Bu prioritetin icrası üçün 2020-ci ilədək ilkin mərhələdə 3 milyon manat həcmində investisiya qoyuluşu nəzərdə tutulur.

Gözlənilən risklər

- yerli bankların KOS subyektlərinə beynəlxalq ticarət və ixrac üçün vacib olan maliyyə məhsul və xidmətlərini təqdim edə bilməməsi;
- KOS subyektlərinin xarici bazarlarda rəqabətə davam gətirməməsi;
- KOS subyektlərinə xarici investorların marağının az olması;
- beynəlxalq ticarətlə bağlı maliyyə risklərinin düzgün idarə edilməməsi nəticəsində KOS subyektlərinin ödəniş qabiliyyətini itirməsi.

7.3.2. Prioritet 3.2. Ayrı-ayrı sektorlar üzrə ixrac assosiasiyalarının yaradılması

Əsaslandırma

KOS subyektlərinin xarici bazarlara çıxış üçün maliyyə, texniki və insan resursları, eləcə də bu sahədə bacarıqları iri şirkətlərə nisbətən daha məhdud olur. Bu çatışmazlığın aradan qaldırılması istiqamətində ardıcıl tədbirlər həyata keçirilməkdədir. Belə ki, xarici ölkələrə ixrac missiyalarının təşkili, xarici bazarların araşdırılması və marketing fəaliyyəti, "Made in Azerbaijan" brendinin xarici bazarlarda təşviqi, yerli şirkətlərin ixracla bağlı xarici ölkələrdə sertifikat və patent almasının təşviqi ilə əlaqədar mexanizmlər formalaşdırılmışdır. Hazırda Azərbaycan Respublikasında istehsal olunan malların vahid məlumat bazasının yaradılması istiqamətində tədbirlər görülməkdədir.

Bu istiqamətdə ən effektiv vasitələrdən biri KOS subyektlərinin fəaliyyət göstərdikləri sektorlar üzrə assosiasiyalarda bir araya gələrək səylərinin və imkanlarının artırılması ola bilər. Bu məqsədlə, assosiasiyalar KOS subyektləri üçün faydalı və zəruri xidmətlər göstərilməsini təşkil edərək, onların bu xidmətlərdən güzəştli və əlverişli şərtlərlə istifadə etməsini təşviq edə bilərlər. KOS subyektlərinin ixrac göstəricilərinin artırılması, eləcə də ixracın şaxələndirilməsi (ixracda daha çox qeyri-neft məhsullarının əhatə olunması) məqsədlə Azərbaycanda bir çox sənaye sahələrində kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin ixracının təşviqinə ehtiyac olacaqdır. Bu təşəbbüsün icrası məqsədlə pilot sektorlar əsas götürülməklə, ayrı-ayrı sektorlar üzrə ixrac assosiasiyalarının formalaşdırılması zəruridir.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 3.2.1: İxrac assosiasiyalarının inkişaf etdirilməsi

İxrac assosiasiyalarının yaradılması üçün KOS subyektlərinin daha çox təmsil olduğu sektorlar pilot kimi seçiləcəkdir. Müəyyən edilmiş sektorlarda potensial ixrac bazarları və KOS subyektlərinin həmin bazarlarda rəqabət imkanları təhlil ediləcək, KOS subyektlərinin ixrac potensialı qiymətləndiriləcəkdir.

KOS agentliyinin və AZPROMO-nun köməyiylə Azərbaycanda pilot sektorlar üzrə ixrac assosiasiyaları formalaşdırılacaq və KOS subyektlərinin həmin assosiasiyalarda iştirakı stimullaşdırılacaqdır. İlkin diqqət daha yüksək ixrac payına malik olan orta sahibkarlıq subyektlərinə yönəldiləcəkdir. İştirakçı KOS subyektləri xarici bazarlarda daha yaxşı rəqabət aparmaq imkanlarından, bazar araşdırmalarından, eləcə də hədəf bazarlarda qanunvericilik məlumatlarından bəhrələnmə biləcəklər.

Assosiasiyaların əsas fəaliyyəti ayrı-ayrı sektorların ehtiyaclarından asılı olaraq dəyişəcəkdir. Bu fəaliyyətə KOS subyektləri arasında bir sıra ixracyönümlü əməkdaşlıq, o cümlədən seminar, təlim və kursların təşkili yolu ilə biliklərin artırılması, beynəlxalq ticarətin təşviqi, satış və alış missiyaları, ixrac məhsullarının qeydiyyatı, reklam fəaliyyətləri və brendin yaradılması, yerli və beynəlxalq tədbir və sərğilərdə iştirak, marketlər və anbarlar, hədəf bazarlar və bu bazarlarda mövcud qanunvericilik haqqında bazar araşdırmaları, layihə əsasında tədqiqat və inkişaf dəstəyi, mərkəzləşdirilmiş məlumat bazasının idarə olunması və s. daxildir.

Davamlı maliyyə vəsaitlərinin ayrılmasını təmin etmək məqsədilə assosiasiyalar vasitəsilə satılan ixrac məhsullarının müəyyən faizinin xidmət haqqı kimi ödənilməsi

imkanları nəzərdən keçiriləcəkdir. Ayrı-ayrı təşviq layihələrini ixrac assosiasiyaları bilavasitə idarə edəcəklər.

Assosiasiyaların fəaliyyətini, mövcud çətinlikləri və müvafiq təkmilləşdirmə imkanlarını müzakirə etmək üçün ixrac assosiasiyalarının, KOS agentliyinin, AZPROMO-nun və digər müvafiq qurumların nümayəndələrinin iştirakı ilə illik iclaslar təşkil ediləcəkdir.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Bu prioritetin nəticəsi olaraq, Azərbaycanın real ÜDM-ində 2020-ci ildə 45 milyon manat artım gözlənilir. Məşğulluq göstəricilərində isə hər hansı ciddi artım proqnozlaşdırılmır.

Əsas icra göstəricisi:

- qeyri-neft ixracında 5 faizlik artımın əldə olunması.

Tələb edilən investisiya

Bu prioritetin icrası üçün hər hansı əsaslı investisiya qoyuluşu tələb edilmir.

Gözlənilən risklər

- ixracda KOS-un payının məhdud qalması;
- təklif olunan xidmətlərin KOS-un tələbatına uyğun olmaması;
- ixrac assosiasiyalarının imkanlarından sui-istifadə edilməsi.

7.4. Strateji hədəf 4. KOS subyektlərinin bilik və bacarıqlarının artırılması, qabaqcıl təcrübələrin tətbiqinin sürətləndirilməsi

Son illər sahibkarların maarifləndirilməsi, müasir biznes metodlarına yiyələnməsi, ümumilikdə biznes fəaliyyətini həyata keçirmə potensialının gücləndirilməsi sahəsində bir çox tədbirlər görülmüşdür. Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi nəzdində fəaliyyət göstərən Biznes Tədris Mərkəzi tərəfindən sahibkarlar üçün müxtəlif səpkili təlim və seminarlar təşkil edilmiş, təlimlərin mövzuları diferensiaslaşdırılaraq sahibkarların ehtiyaclarına uyğun qurulmuşdur. Ölkənin regionlarında fəaliyyət göstərən sahibkarların tədbirlərdə iştirak səviyyəsi mütəmadi artmış, təlimlərlə yanaşı, regionlarda və Bakıda çoxlu sayda maarifləndirici tədbirlər təşkil edilmişdir. Biznes Tədris Mərkəzinin respublikanın 7 şəhər və rayonunda (Gəncə, Qazax, Yevlax, Göyçay, Lənkəran, Şəki, Xaçmaz) nümayəndəlikləri yaradılmışdır.

Bununla yanaşı, Dənizkənarı Milli Parkda yerləşən Bakı Biznes Mərkəzi kiçik və orta sahibkarlar üçün sərğilər və konfranslarda iştirak, açılış və təqdimat mərasimlərinin və işgüzar görüşlərin keçirilməsi, xarici investorların iştirakı ilə beynəlxalq tədbirlərə qatılmaq imkanları yaradılmışdır. Regionlarda fəaliyyət göstərən KOS subyektlərinin bacarıqlarının artırılması məqsədilə 2013-cü ildən Bakı Biznes Mərkəzinin nəzdində Quba-Xaçmaz Regional İnkişaf Mərkəzi fəaliyyət göstərir. Quba-Xaçmaz Regional İnkişaf Mərkəzində sahibkarların sərğilər və işgüzar görüşlər keçirməsi üçün müvafiq avadanlıqlarla təchiz edilmiş ofis və məkanlar vardır. Həmçinin, gənc sahibkarların inkişaf etdirilməsi məqsədilə Regional Mərkəzdə biznes inkubator açılmışdır və gənc

sahibkarların bilik və bacarıqlarının artırılması ilə bağlı dəstək proqramı icra olunmaqdadır.

Digər tərəfdən, AZPROMO kiçik və orta sahibkarların xarici investorlarla əlaqələndirilməsi, beynəlxalq sərgi və konfransların təşkili vasitəsilə KOS subyektlərinin potensialının artırılmasına xidmət göstərir. Ölkədə yaradılan sənaye və yüksək texnologiyalar parklarında və sənaye məhəllələrində də sahibkarların bacarıqlarının artırılması istiqamətində biznes inkubasiya və digər dəstəkverici tədbirlər nəzərdə tutulmuşdur.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, Azərbaycanda KOS subyektlərinin bilik və bacarıqları müasir tələblərə cavab vermir və bu sahədə səylərin gücləndirilməsi zəruridir. Belə ki, ölkədə fəaliyyət göstərən KOS subyektləri, xüsusilə də regionlarda yerləşən KOS subyektləri ilə Bakıda fəaliyyət göstərən iri şirkətlər arasında təlim ehtiyacları və müasir biznes bacarıqları baxımından böyük fərq vardır. İnkişaf etmiş ölkələrdə müxtəlif dəstək tədbirləri nəticəsində KOS subyektləri ilə böyük şirkətlər arasında bu fərq daha az nəzərə çarpır. Beynəlxalq mühasibat uçotu standartlarının və korporativ idarəetmənin tətbiqi baxımından Azərbaycanda olan KOS subyektləri xarici tərəfdaşlarından geridə qalır. Müasir uçot və idarəetmə sistemi qurulmadan isə xarici maliyyə bazarlarına çıxış mümkün deyildir.

Vacib problemlərdən biri də sahibkarlıq anlayışı və ruhunun yüksək səviyyədə olmaması, xüsusilə də qadınlar arasında kiçik və orta sahibkarlığın az yayılmasıdır. Həmçinin, Azərbaycanda startaplara dəstək mexanizmlərinin geniş yayılmaması innovativ təşəbbüslərin reallaşdırılmasını əngəlləyir.

7.4.1. Prioritet 4.1. Biznes inkubatorları və startap layihələrinin inkişaf etdirilməsi, model müəssisələrin yaradılması

Əsaslandırma

KOS-un inkişafında biznes inkubatorları əhəmiyyətli rol oynayır. Biznes inkubatorlarının işinin düzgün təşkil edilməsi xüsusilə gənclər arasında işsizliyin azalmasına, regionların inkişafına və innovasiyaların təşviqinə müsbət təsir göstərir. Həmçinin, biznes inkubatorları daxilində startap layihələrinin icrasına əlverişli şərait formalaşır.

Biznes inkubatorları bütün dünyada yayılmışdır və ölkədən, həmçinin inkubatorun profilindən asılı olaraq sahibkarlara müxtəlif çeşiddə xidmətlər təqdim edirlər.

Azərbaycanda biznes inkubatorunun yaradılması istiqamətində mühüm addımlar atılmış, onlar müvafiq zəruri texniki infrastrukturla təmin edilmiş, paralel olaraq, təlim, məsləhət xidmətləri göstərən biznes inkubatorları yaradılmışdır. Lakin bu inkubatorların sayının artırılmasına və əhatə dairəsinin genişləndirilməsinə ehtiyac vardır.

Beynəlxalq təcrübəyə əsasən, biznes inkubatorlarının dəstək xidmətlərinə aşağıdakılar daxildir:

- məsləhət xidmətləri;
- təlim xidmətləri;
- mentorluq;
- vasitəçilik;
- təşkilati xidmətlər və s.

Bu xidmətlərin növləri və KOS subyektləri üçün vacibliyi inkubasiya dövrünün mərhələlərindən asılı olaraq dəyişir.

KOS-un inkişafına töhfə verə biləcək imkanlardan biri də model müəssisələrin yaradılmasıdır. Azərbaycanda model müəssisənin yaradılması KOS işçilərinin eksperimental (təcrübəəsaslı) təlim keçməsi üçün zəruri platforma rolunu oynaya bilər. Model müəssisələr, adətən, müəssisə daxilində qabaqcıl təcrübənin və bacarıqların tətbiq olunmasını nümayiş etdirir. Belə müəssisələrdə qənaətli istehsal təcrübələrindən istifadəyə xüsusi diqqət ayrılır. Yaradılacaq model müəssisədə geniş təlim kurikulumu, o cümlədən “hazırkı vəziyyətdən gələcək vəziyyətə” transformasiya prosesi təklif edilir. Bu müəssisələr qənaətli istehsal sisteminin bütün əsas elementlərini özündə əks etdirir və “görmə, eşitmə və icra etmə” konsepsiyası əsasında aktiv ixtisaslaşma mühiti təmin edir.

Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, belə zavodlar, səciyyəvi təlim proqramlarının təşkil edilməsi ilə, rüb ərzində 25 və daha çox şirkətə xidmət göstərə bilər. Proqram biznes sahiblərinin müəssisə ilə tanışlığından başlayır. Qrup üçün ilk müəhazirələr, adətən, iki gün davam edir, bu müddətdə qruplara qənaətli iş təcrübələrinin nəzəri əsasları haqqında biliklər verilir və bu təcrübələrin əsas prinsipləri izah olunur (şəkil 15). Növbəti 3-5 gün müəssisədə eksperimental təlimlərin keçirilməsinə həsr olunur. Bu təlimlər müəssisədə sınaq (eksperiment) və nümayiş kimi komponentləri özündə əks etdirir. Birhəftəlik intensiv proqramdan sonra altı aya qədər dövrü əhatə edən transformasiya təlimi başlayır. Bu mərhələdə iştirakçılar eksperiment və təkmilləşdirmə aparmaq məqsədilə öz işlədikləri müəssisələrə geri qayıdırlar. Həmin müddətdə qənaətli iş təcrübələri üzrə məsləhətçi tərəfindən sahə səfərlərinin təşkil edilməsi yolu ilə iştirakçılara müvafiq kömək göstərilə bilər. Rəsmi proses bitdikdən sonra, iştirakçılar qazandıqları uğurların davamlı olması üçün qənaətli iş təcrübələrini işlədikləri şirkətlərdə tətbiq edə bilərlər.

Şəkil 15. Birgünlük təlim proqramına dair nümunə

Gündəlik		
Saat	Mövzu	Məqsəd
08:30-09:00	Fabriklə tanışlıq	Gündəlik və fabriklə tanışlıq
09:00-09:45	Yüngül sənayeye ilkin baxış	Qənaətli istehsalla bağlı baza biliklərinin formalaşdırılması
09:45-10:45	İş prosesi ilə tanışlıq üçün mərhələlərlə tanışlıq	İstehsalda tullantıların, dəyişkənliklərin, qeyri-elasticliyin müəyyənləşdirilməsi ✕
10:45-11:00	Fasilə	
11:00-12:00	Mövcud dəyərin yaradılması prosesinin təsviri	İstehsalın cari hissə dəyərində uyğun dizayn edilməsi ✕
12:00-12:45	Standartlaşmış iş	Standartların gücü və onların müəyyənləşdirilməsi qaydasının öyrədilməsi ✕
12:45-13:30	Nahar fasiləsi	
13:30-14:30	Növbəti hissə üçün tanışlıq	Təkmilləşmiş eməliyyatın müşahidəsi ✕
14:30-15:30	Fəaliyyətin idarə edilməsi	Dayanıqlılığın və davamlı təkmilləşdirmənin öyrədilməsi ✕
15:30-16:30	Qənaətli istehsal mədəniyyətinin formalaşdırılması	Lazımı mədəniyyətin yaradılmasına təsir modelinin öyrədilməsi ✕
17:00	Neticə	

Praktiki tapşırıqlar daxil edilmişdir

Məqsəd

- Qənaətli istehsalın üstünlükləri ilə bağlı məlumatlandırma
- Qənaətli istehsal alətləri ilə tanışlıq
- Transformasiya yanaşması üzrə ilkin təsəvvürün yaradılması

İştirakçılar

- Aparıcı mütəxəssislər
- Menecerlər
- Dəyişiklik liderləri

Azərbaycanda mövcud qeyri-işlək zavodların və infrastrukturun hesabına bəzi avadanlıqların daha sürətlə və az xərc sərf etməklə əldə edilməsi üçün imkanlar vardır. Müxtəlif ölkələrdə yaradılmış uğurlu model müəssisələrin nümunəsindən istifadə etməklə, bu prioritetin reallaşdırılmasına nail olmaq olar.

Bundan əlavə, startapların dəstəklənməsi istiqamətində bir sıra tədbirlər həyata keçirilmiş, startaplara investisiya yatan bir sıra qurum və fondlar yaradılmışdır. Buna misal olaraq, Azərbaycan Respublikası Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi tabeliyində İnformasiya Texnologiyalarının İnkişafı Dövlət Fondunu nümunə göstərmək olar. Bundan başqa, Nazirlik "Startap Azərbaycan" layihəsini də həyata keçirir. Bu layihənin əsas məqsədi ölkədə İKT sektorunda investisiya mühitini yaxşılaşdırmaq, ən yaxşı internet və İKT layihələrini üzə çıxarmaq, innovativ ideyaların uğurlu biznes sahəsinə çevrilməsinə yardım etməkdir.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 4.1.1: KOS subyektlərinin faydalanması üçün Azərbaycanda model müəssisənin yaradılması

Sənayeyönümlü KOS subyektlərinin istifadə edə bilməsi üçün pilot model müəssisənin yaradılması nəzərdən keçiriləcəkdir. Bu istiqamətdə model müəssisə ilə bağlı beynəlxalq təcrübə təhlil olunacaq, model müəssisə üçün seçiləcək sektor, müəssisənin böyüklüyü, yerləşəcəyi yer və işçi heyətinə aid məsələlər müəyyən ediləcəkdir. Keçmiş Sovet İttifaqı dövründən qalmış qeyri-işlək zavodlar qiymətləndiriləcək və model müəssisə üçün ən uyğun olanlar seçiləcəkdir (hər hansı münasib aktiv müəyyən edilmədikdə, yenisinin tikintisi nəzərdən keçiriləcəkdir). Bu layihənin reallaşdırılması üçün işçi qrup yaradılacaqdır. Model müəssisənin maliyyələşdirilməsi metodu (özəl şirkətlərdən və ya dövlətdən) ilə bağlı qərar verildikdən sonra, tender vasitəsilə model müəssisənin qurulması və işə salınmasını həyata keçirəcək təchizatçı müəyyənləşdiriləcəkdir. Bu müəssisə KOS subyektlərinin işçilərinin praktiki bacarıqlarının artırılması üçün platforma rolunu oynayacaqdır.

Model müəssisənin yaradılması ilə bağlı məlumatlar seçilmiş pilot sektordakı şirkətlərə çatdırılacaq, belə müəssisənin üstünlükləri və faydaları haqqında həmin şirkətlərin məlumatlandırılması məqsədilə seminarlar təşkil ediləcək və bu seminarlarda qabaqcıl təcrübələr müzakirə ediləcəkdir.

Azərbaycanda KOS subyektlərinin ən yüksək sıxlığa malik olduğu sənaye zonasında model müəssisələrin yaradılması təmin ediləcəkdir. İlk model müəssisə pilot layihə kimi potensial olaraq, Bakı regionunda yerləşəcəkdir. İlk məqsəd bir il ərzində ən azı 100 kiçik və orta sahibkarlıq subyektinə xidmət edə biləcək müəssisənin yaradılmasından, KOS subyektlərinə təlimlər keçəcək beynəlxalq mütəxəssislər cəlb etməklə, iştirakçı kimi seçilmiş həmin 100 şirkətin qənaətli istehsal bacarıqlarının təkmilləşdirilməsindən ibarət olacaqdır.

Müəssisənin qurulması ilkin planlaşdırmadan başlayaraq, ilk təlimin keçirilməsi üçün tələb olunan bütün zəruri avadanlıqların çatdırılması və quraşdırılması da daxil olmaqla, reallaşdırılacaqdır. Burada əsas tərəflər sənaye assosiasiyalarından, özəl qurumlardan, universitetlərdən və digər maraqlı subyektlərdən ibarət olacaqdır. Maliyyə vəsaiti büdcədən, sponsorlardan, KOS subyektlərinin qəbulu üçün ödənilən xidmət haqlarından təmin ediləcəkdir.

Model müəssisədən faydalanacaq KOS subyektləri ilə mütəmadi koordinasiya aparılacaq və onların rəyləri öyrəniləcəkdir. Şirkətlərlə ildə iki dəfə görüşlər keçiriləcək və model müəssisənin faydalı olub-olmaması barədə onların fikirləri, eləcə də bu istiqamətdə təkmilləşdirmə ilə bağlı təklifləri öyrəniləcəkdir. Maraqlı şirkətlərə model müəssisənin təcrübəsi əsasında qənaətli iş modellərinin tətbiqinin nəticələrinə dair rüblük hesabat təqdim etmələri üçün müraciət olunacaq və bu hesabat əsasında həmin nəticələr seçilmiş ölkələrin təcrübəsi ilə müqayisə edilərək, model müəssisənin effektivliyi qiymətləndiriləcəkdir.

Tədbir 4.1.2: Biznes inkubatorlarının inkişaf etdirilməsi

Azərbaycanda biznes inkubatorlarının gücləndirilməsi və yeni inkubatorların yaradılması işləri təhlil ediləcək və növbəti addımlar müəyyən olunacaqdır. Bu işdə KOS agentliyi və müvafiq dövlət qurumları yaxından iştirak edəcək və biznes inkubatorlarının yaradılması, onların fəaliyyətinin effektivliyi, inkişaf üçün əsas maneələrin təhlili və həlli yolları ilə bağlı xüsusi hesabatlar hazırlanıb təqdim olunacaqdır. Biznes inkubatorlarının maliyyə və güzəşt mexanizmlərinin formalaşdırılması və qanunvericilikdə müvafiq dəyişikliklərin həyata keçirilməsi üzrə imkanlar və potensial addımlar qiymətləndiriləcəkdir. Biznes inkubatorlarının maliyyələşdirilməsində dövlət büdcəsindən, donor təşkilatların ianələrindən, eləcə də yerli və xarici investorların vəsaitlərindən istifadə edilə bilər. Biznes inkubatorları ilə sənaye klasterləri, sənaye parkları və yüksək texnologiyalar parkları arasında səmərəli əməkdaşlıq qurulacaq, biznes inkubatorlarında uğurla fəaliyyət göstərən, inkişaf potensialı olan startaplara həmin sənaye zonalarının rezidenti olmaq imkanı yaradılacaqdır. Biznes inkubatorlarında iştirak edən və digər startapların və yeni biznes qurmaq istəyənlərin ilkin maliyyə resurslarına çıxışının təmin edilməsi üçün uyğun maliyyələşmə mexanizmlərinin işlənilməsi hazırlanması nəzərdən keçiriləcəkdir.

Biznes inkubatorlarının idarəetmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi üçün maraqlı tərəflər və məsləhətçilər cəlb ediləcəkdir. Biznes inkubatorlarında idarəetmə prosedurları və təlim modulları işlənilməsi hazırlanacaq, idarəetmə şuraları təsis ediləcək, inkubatorların fəaliyyəti və KOS-un cəlb edilməsi sahəsində effektivlik və şəffaflıq təmin ediləcəkdir. Biznes inkubatorlarının iştirakçıları üçün xüsusi xidmətlər təklif ediləcək, ehtiyac olan sahələrdə təlimlər keçiriləcək, onların gəlirlərində iştirakçıların pay sahibi olmaları modelinə üstünlük veriləcəkdir. Eyni zamanda, sosialyönümlü biznes inkubatorlarının yaradılması ehtiyacları öyrəniləcək və belə inkubatorların yaradılması üçün təşəbbüslər həyata keçiriləcəkdir.

Tədbir 4.1.3: Startap layihələrinin dəstəklənməsi

Startap layihələri yerli KOS subyektləri üçün nümunə olmaqla yanaşı, biznesə başlamaq istəyən və ya yeni ideyalarını həyata keçirmək istəyən təşəbbüskarlar üçün platforma rolu oynaya bilər. Startap layihələrinin mövcud və yaradılacaq sənaye zonaları, sənaye klasterləri, biznes inkubatorları, müxtəlif dövlət qurumları, ali və orta ixtisas təhsili müəssisələri ilə sıx əməkdaşlığının təşkil edilməsi istiqamətində tədbirlər görülməlidir. Startap layihələrinin maliyyələşdirilməsi mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi və maliyyələşməsində özəl sektorun, donor təşkilatların və müxtəlif maliyyə institutlarının iştirakının təmin edilməsi ilə bağlı addımlar müəyyən ediləcəkdir. Startapların inkişafı məqsədilə müxtəlif layihələr nəzərdən keçiriləcəkdir.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

KOS subyektlərinin model müəssisələrin və biznes inkubatorlarının yaratdığı imkanlardan faydalanması onların rəqabət qabiliyyətini artıracaq, istehsalın səmərəliliyini yüksəldəcək və nəticədə, onların dayanıqlılığı daha yaxşı təmin ediləcəkdir.

Bu prioritetin tətbiqi nəticəsində 2020-ci ildə Azərbaycanın real ÜDM-ində 20 milyon manat birbaşa və 15 milyon manat dolayı olmaqla, ümumilikdə 35 milyon manat artımın əldə olunacağı proqnozlaşdırılır. Bu prioritetin icrası məşğulluq göstəricisində ölçüləbilən, əhəmiyyətli dəyişikliyə səbəb olmayacaqdır.

Əsas icra göstəriciləri:

- 2020-ci ilədək ən azı 3–5 model müəssisənin yaradılması;
- 2020-ci ilədək il ərzində ən azı 5 yeni biznes inkubatorunun yaradılması;
- il ərzində ən azı 25 startap layihəsinin başlanılması.

Tələb edilən investisiya

Bu prioritetin icrası üçün 2020-ci ilədək təxminən 50 milyon manat investisiya qoyuluşu tələb ediləcəyi proqnozlaşdırılır. Tədbirlərin icrası zamanı texniki-iqtisadi əsaslandırma aparılmaqla, investisiya tələbi dəqiqləşdiriləcəkdir.

Gözlənilən risklər

- biznes inkubatorlarının effektivliyinin aşağı olması;
- KOS subyektlərinin bu layihələrə maraq göstərməməsi.

7.4.2. Prioritet 4.2. KOS subyektlərinin təlim və tədris imkanlarının artırılması, qabaqcıl təcrübələrin tətbiqinin sürətləndirilməsi

Əsaslandırma

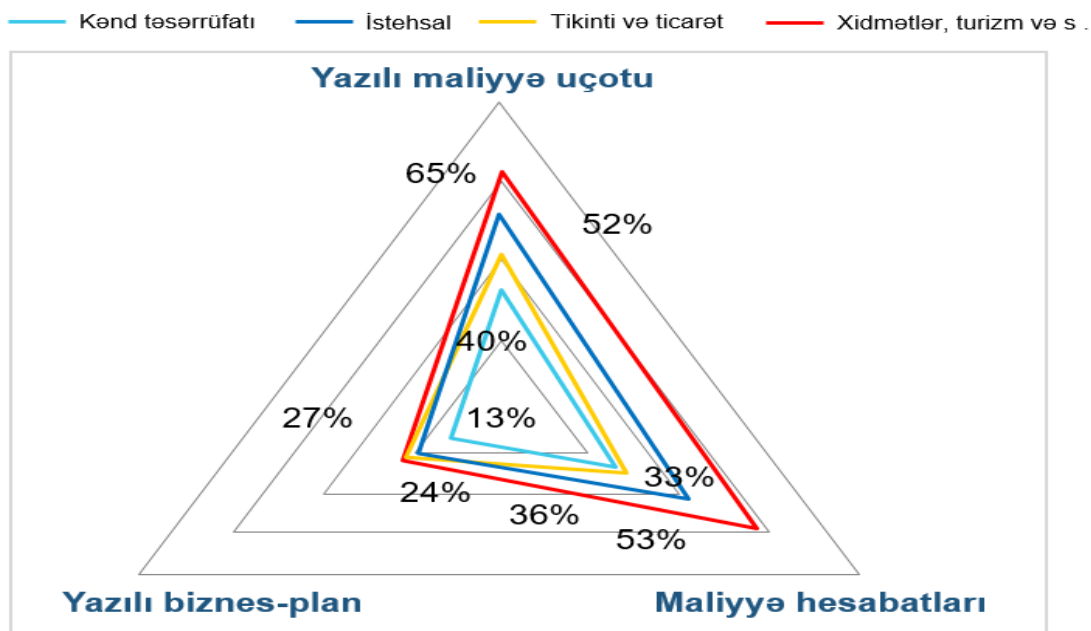
KOS subyektlərinin inkişafı lazımi istedad və bacarıqlara malik müvafiq işçi ehtiyatının yaradılmasından, eləcə də mövcud idarəetmə təcrübələrinin inkişaf etdirilməsindən birbaşa asılıdır. KOS subyektlərinin mövcud işçi qüvvəsinin maliyyə biliklərinin və biznesi idarəetmə bacarıqlarının artırılmasına ehtiyac vardır. Bu bilik və bacarıqlar strateji planlaşdırma, maliyyə hesabatlarının hazırlanması və digər əsas biznes fəaliyyətlərinin həyata keçirilməsi baxımından çox böyük önəm daşıyır. Bundan əlavə, KOS subyektlərinin təsisçiləri və sahibləri innovasiyaəsaslı artıma təkan verə bilmək üçün sahibkarlıq bacarıqlarını inkişaf etdirməlidirlər.

KOS-un effektiv inkişafını yüksəkixtisaslı kadrlar olmadan təsəvvür etmək mümkün deyil. Azərbaycanda biznes tədrisi və peşə təhsili sahəsində müəyyən çətinliklər vardır ki, bu da KOS subyektlərinin ixtisaslı kadrlarla təmin edilməsində bəzi problemlər yaradır. Hazırda KOS-un inkişafı və əhalinin məşğulluq səviyyəsinin artırılması baxımından peşə təhsili sahəsində islahatların davam etdirilməsinə ehtiyac vardır. Buna görə də görülən işləri sürətləndirmək və peşə təhsilinə diqqəti daha da artırmaq lazımdır. İxtisaslı kadr problemi orta menecment səviyyəsində özünü daha qabarıq şəkildə büruzə verir. Bu səbəbdən KOS subyektlərinin təlim və təhsil

ehtiyaclarının düzgün müəyyən edilməsi, peşə təhsili və təlimi müəssisələrində əmək bazarının, o cümlədən KOS-un tələblərinə cavab verən kadrların hazırlanması və insanlara sahibkarlıq ruhunun aşılması müstəsna əhəmiyyət daşıyır.

Dünya Bankının apardığı təhlillər göstərir ki, Azərbaycanda müxtəlif sənaye sahələri üzrə fəaliyyət göstərən KOS subyektlərində biznesin idarə edilməsi və maliyyə hesabatlarının hazırlanması üzrə bir sıra bacarıqların təkmilləşdirilməsinə ehtiyac vardır.

Şəkil 16. KOS subyektlərində korporativ idarəetmə səviyyəsi

Mənbə: Dünya Bankının "Azərbaycanda kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin maliyyə əlçatanlığı" hesabatı

Sahibkarlıq bilik və bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi üçün bir çox vasitələr vardır. Bu vasitələrdən biri universitetlər və KOS subyektləri arasında tərəfdaşlığın yaradılmasıdır. Bu varianta əsasən, universitetlərin texniki araşdırmaları KOS subyektləri tərəfindən təcrübədə tətbiq yolu ilə aparılır. Bilik və bacarıqların bu formada təşkili SKMF və yeni KOS agentliyindən maliyyə vəsaitlərinin ayrılması, eləcə də universitet professorlarının müvafiq KOS layihələrinə cəlb edilməsi vasitəsilə reallaşdırıla bilər. Başqa bir variant isə ali məktəb və kolleclərin kurikulumlarında sahibkarlıqla bağlı tədris olunan fənlərin sayının artırılması ola bilər. Hazırda Azərbaycanda KOS subyektlərinə təlimlər keçən çoxsaylı qurumlardan bəziləri aşağıdakılardır:

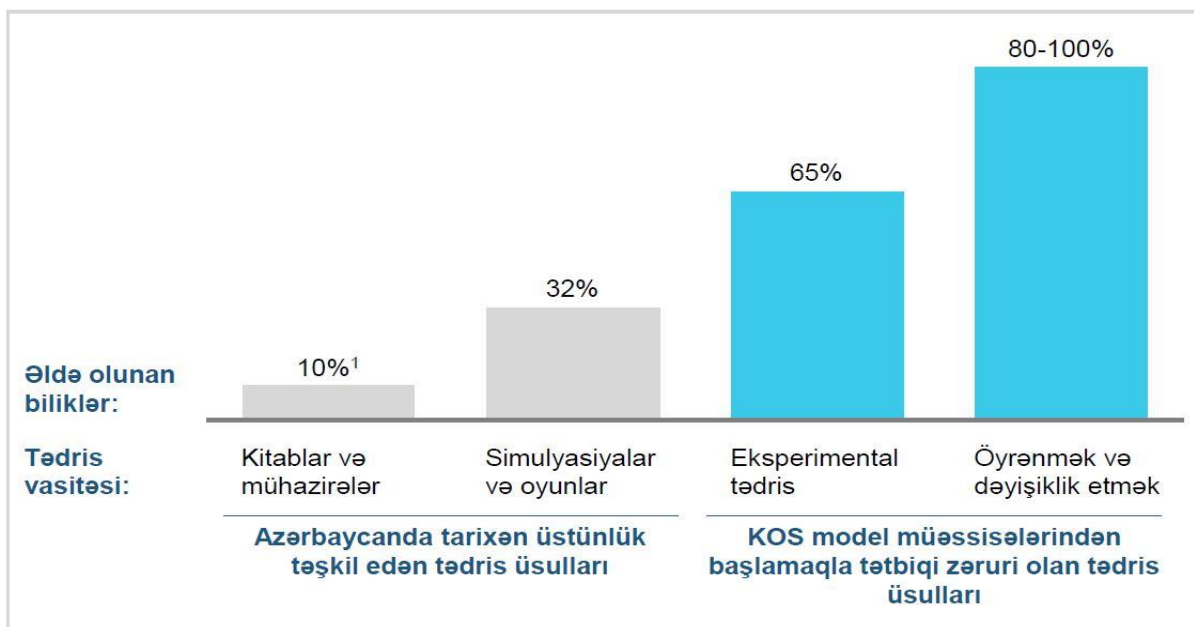
AZPROMO. AZPROMO sahibkarlar üçün müxtəlif biznes forumları, sərgilər və seminarlar təşkil edir.

Bakı Biznes Tədris Mərkəzi. Mərkəzin əsas məqsədi auditoriyada və onlayn təlim proqramları vasitəsilə, sahibkarlara və sahibkarlıqla məşğul olmaq istəyənlərə tədrisin həyata keçirilməsi, əhalinin xüsusi təbəqələrinə diqqət ayırmaqla, sahibkarlığın inkişaf etdirilməsidir.

İndiyədək keçirilən təlimlərdə, əsasən, kitablar, mühazirələr, simulyasiyalar və biznes oyunları əsas götürülmüşdür. Qabaqcıl təcrübə isə göstərir ki, bu təlimlər

“işləməklə öyrənmək” – təcrübəyə əsaslanan yanaşma ilə birləşdirilməlidir. Bu halda digər metodlarla müqayisədə daha çox biliyə yiyələnmə təmin edilmiş olar.

Şəkil 17. KOS subyektlərinin təlim bacarıqları

1. Kiçik və sadə informasiya elementlərinin 3 qrupda tədris edilməsi ilə konkret nümunələr əsasında müəyyən edilmiş göstəricilər

Mənbə: Whitmore, Fəaliyyət üzrə Təlim, 2002, IBM və BK Poçt Araşdırması

KOS subyektlərinin qiymətli kağızlar bazarı (listing) və xarici investorlar hesabına maliyyə vəsaitlərinə çıxışının asanlaşdırılması üçün bu müəssisələrdə Mühəsibat Uçotunun Beynəlxalq Standartlarının tətbiqi aktual məsələlərdəndir. Belə ki, müəssisələrdə şəffaf və müasir uçot sisteminin mövcudluğu xarici investorların investisiya qərarlarına təsir edən başlıca amillərdəndir. Müəssisələrin fəaliyyətinin bütün sahələrində şəffaflığın təmin olunması müasir idarəetmə sisteminin əsas tərkib hissələrindən biridir və bunun üçün kompleks tədbirlər həyata keçirilməlidir.

Şəffaflığın digər mühüm aspekti korporativ idarəetmə standartlarının tətbiqi ilə bağlıdır. İnkişaf etmiş ölkələrdə müəssisələrdə korporativ idarəetmənin geniş yayılması bir çox bazar şoklarına həssaslığı azaldır, kapital bazarının inkişafını sürətləndirir.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 4.2.1: Kiçik və orta sahibkarların tədris və təlim ehtiyaclarının müəyyənləşdirilməsi və təlim materiallarının hazırlanması

KOS agentliyi tərəfindən KOS subyektlərinin rəqabətqabiliyyətliyini artırmaq məqsədilə onların tədris və təlim ehtiyacları öyrəniləcəkdir. Kiçik və orta sahibkarların təlim proqramlarına daha aktiv qoşulmaları üçün xüsusi video-çarxlar və maarifləndirici vəsaitlər hazırlanacaqdır. Təlim ehtiyaclarının düzgün müəyyənləşdirilməsi üçün xüsusi sorğular keçiriləcək və KOS subyektlərinin bu sahədə problemləri daha dərinəndən öyrəniləcəkdir.

Həmçinin, təhsil sisteminin KOS subyektlərinin ehtiyaclarına və müasir dövrün tələblərinə uyğunlaşdırılması məqsədilə təkliflər hazırlanaraq təqdim ediləcək və təhsil sistemi bazarın tələbinə uyğun qurulacaqdır. Bundan sonra, KOS agentliyi beynəlxalq təcrübələrdən yararlanmaqla təlim materialları hazırlayacaqdır.

Tədbir 4.2.2: Kiçik və orta sahibkarların əmək bazarı üzrə ehtiyaclarının öyrənilməsi və təkmilləşdirmələr aparılması

KOS subyektlərinin ixtisaslı kadr ehtiyaclarının daha yaxşı təmin edilməsinə kömək məqsədilə əmək bazarının yaratdığı imkanlar öyrəniləcək, boşluqların aradan qaldırılması üçün təkliflər paketi hazırlanacaq və müvafiq dövlət qurumları ilə birlikdə təkmilləşdiriləcəkdir. Kiçik və orta sahibkarlar üçün əmək qanunvericiliyi üzrə xüsusi təlimlər keçiriləcək, yaddaş kitabçaları hazırlanacaq və müvafiq qurumların internet resurslarında əks etdiriləcəkdir. Eyni zamanda, KOS agentliyi nəzdində ixtisaslı kadrlar haqqında məlumatları özündə əks etdirən xüsusi kadr bankı yaradılacaq və KOS subyektlərinin bu məlumatlardan faydalanması təmin ediləcəkdir.

Tədbir 4.2.3: KOS subyektləri ilə peşə təhsili müəssisələrinin işinin əlaqələndirilməsi

Azərbaycanda peşə təhsilinin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması və KOS-un səriştəli kadrlara olan ehtiyaclarının ödənilməsi üçün peşə-ixtisas təhsili sahəsində fəaliyyət göstərən müəssisələr və KOS subyektləri arasında əlaqə qurulacaqdır. İlk növbədə, Təhsil Nazirliyi və KOS agentliyi birgə əməkdaşlıq edərək, kadr hazırlığı baxımından vacib olan məqamları öyrənəcəklər. Eyni zamanda, peşə təhsilinin yeni səviyyəyə çatdırılması məqsədilə sənaye zonaları, sənaye klasterləri, model müəssisələr və biznes inkubatorları ilə sıx əməkdaşlıq ediləcək, bu əməkdaşlıq çərçivəsində peşə təhsili şagirdlərinin istehsalat təcrübələrinin təşkili ilə bağlı müvafiq tədbirlər görülməcəkdir.

Tədbir 4.2.4: KOS subyektləri üçün “ömür boyu öyrənmək” imkanlarının təmin edilməsi

Kiçik və orta sahibkarların bacarıqlarının artırılması üçün uyğun xidmətlər təklif edən mövcud qurumların fəaliyyəti koordinasiya ediləcək və gücləndiriləcəkdir. Qeyd olunduğu kimi, sahibkarlar üçün təlimlərin effektivliyi məqsədilə, nəzəri təlimlərlə yanaşı, sektorlar üzrə praktiki biliklər verən xüsusi təlimlərin keçirilməsi üçün də şərait yaradılacaq, bu təlimlərin effektivliyi və KOS subyektlərinin ehtiyacları diqqət mərkəzində olacaqdır. Mütəmadi qaydada fundamental təhsildən sonrakı təlimlərin sahibkarlar üçün faydaları müəyyənləşdiriləcək, lazımi təkmilləşdirmələr aparılacaqdır. Bu məqsədlə, mövcud tədris və təhsil müəssisələrinin imkanlarından geniş istifadə ediləcək, zərurət olarsa, yeni müəssisələr yaradılacaqdır.

Tədbir 4.2.5: Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartlarının KOS subyektləri tərəfindən tətbiqinin stimullaşdırılması

KOS subyektləri tərəfindən Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartlarının tətbiqi istiqamətində tədbirlər görülməcəkdir. İlk mərhələdə ortahəcmli müəssisələrdə bu standartların tətbiqi təşviq ediləcəkdir.

Tədbir 4.2.6: Korporativ idarəetmə standartlarının tətbiqinin gücləndirilməsi

Azərbaycanda korporativ idarəetmə standartlarının tətbiqinin gücləndirilməsi üçün müvafiq tədbirlər görülməlidir. Bu tədbirlər KOS subyektlərinin bilik və bacarıqlarının artırılmasına və korporativ idarəetmənin tətbiqi ilə KOS subyektlərinin maliyyə vəsaitlərinə çıxış imkanlarının artırılmasına yönəldiləcəkdir.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

KOS subyektlərinin yüksəkixtisaslı və bacarıqlı kadrlarla təminatı onların rəqabət qabiliyyətini daha da yüksəldəcək, bilik və bacarıqlarının artırılmasında müstəsna rol oynayacaqdır. Bu prioritetin icrası məşğulluq və ÜDM göstəricilərində ölçüləbilən birbaşa təsirlərə səbəb olmayacaqdır.

Əsas icra göstəriciləri:

- 2020-ci ilədək, il ərzində ən azı 1000 kiçik və orta sahibkar üçün xüsusi təlimlərin təşkili;
- KOS subyektləri üçün xüsusi kadr bankının yaradılması.

Tələb edilən investisiya

Bu prioritetin icrası 2020-ci ilədək təxminən 5 milyon manat investisiya qoyuluşu tələb edəcəkdir.

Gözlənilən risklər

- təlim və tədris ehtiyaclarının düzgün müəyyənəlməməsi;
- təklif olunan təlim və tədrisin keyfiyyətinin aşağı olması və ya tələblərə cavab verə bilməməsi.

7.4.3. Prioritet 4.3. Sahibkar düşüncə tərzinin təşviqi

Əsaslandırma

Hər bir ölkədə insanlarda sahibkarlıq ruhunun formalaşdırılması həmin ölkənin iqtisadiyyatı üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, yeni yaranan müəssisələrin əksəriyyətinin bazarda qalma müddətinin qısa olduğunu nəzərə alsaq, vətəndaşların sahibkarlıq təşəbbüslərinin nə dərəcədə əhəmiyyətli olduğu daha aydın görünür.

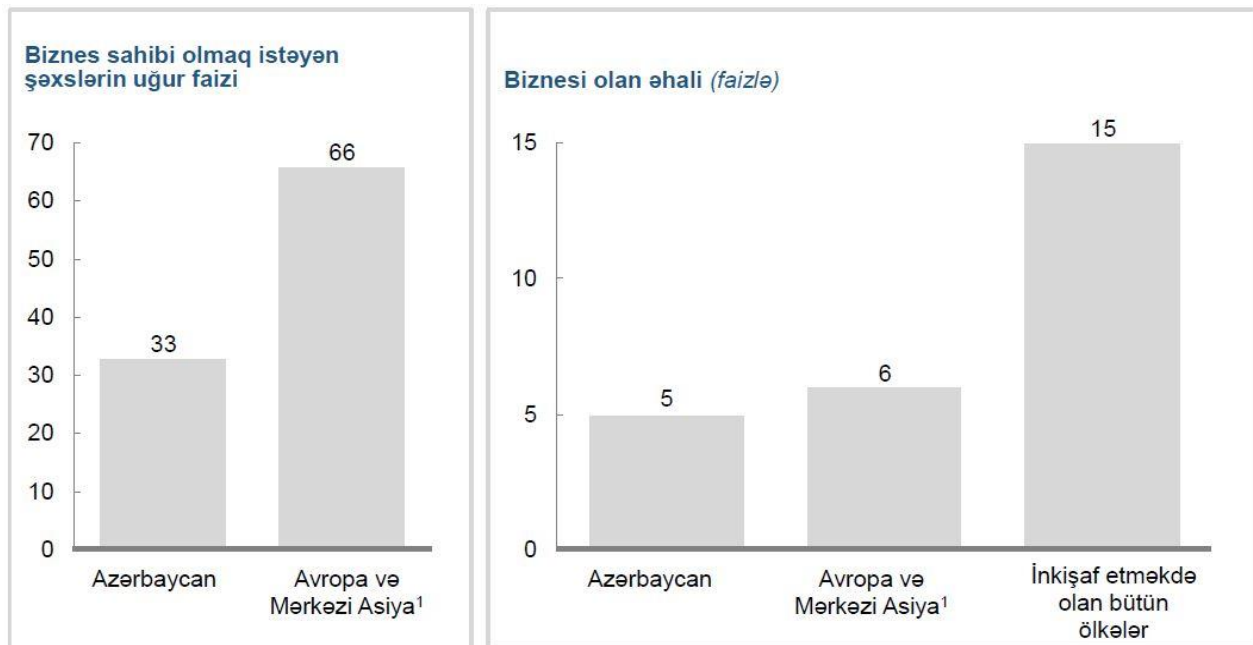
Biznes sahibi olmağa marağın artırılması üçün onun faydaları haqqında məlumatlılığın və özünəinamın daha da möhkəmləndirilməsinə, eləcə də KOS fəaliyyətinin Azərbaycan iqtisadiyyatı üçün əhəmiyyəti haqqında biliklərin artırılmasına ehtiyac vardır. Sahibkarlıq ruhunun aşılması istiqamətində görülən tədbirlərin tərkib hissəsi kimi Azərbaycanda "Sahibkarlar Günü" artıq ölkə səviyyəsində qeyd olunur. Bu istiqamətdə daha çox tədbirlər və proqramlar həyata keçirilə bilər, məsələn, ən sürətlə inkişaf edən 10 şirkət ölkə səviyyəsində fərqləndirilə bilər. Bu cür tədbirlərin keçirilməsi biznesə sahibolma hissəsinin gücləndirilməsinə və Azərbaycanda biznes sahibi olmaq üçün potensial imkanların mövcudluğu haqqında məlumatların yayılmasına gətirib çıxara bilər.

KOS subyektləri üçün müxtəlif həvəsləndirici proqramların təşkili təsirli vasitə ola bilər. Rəsmi dəstək proqramları sahibkar düşüncə tərzinin uzunmüddətli inkişafı

baxımından da çox əhəmiyyətlidir. Məsələn, gənc sahibkarların dəstəklənməsi proqramı çərçivəsində innovativ layihələr üzrə müsabiqələr hazırlana, biznes fəaliyyətinə başlamağa marağ göstərən gənclərə maliyyə ayrıla və ya belə gənclər arasında müvafiq təşviqat işləri aparıla bilər. Bu baxımdan biznes inkubatorlarının və sahibkarlar üçün əməkdaşlıq məkanlarının yaradılması da qiymətləndirilə bilər.

Müxtəlif ölkələrdəki göstəriciləri nəzərə alaraq qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycanda sahibkarlıq fəaliyyətinin əhəmiyyətli dərəcədə inkişafı üçün böyük potensial vardır. İnkişaf etmiş ölkələrdə biznesə sahib olan əhəlinin xüsusi orta çəkisi Azərbaycandakı müvafiq göstərici ilə müqayisədə üç dəfədən də çox yüksəkdir.

Şəkil 18. Biznesə sahibolma göstəricisinin artım potensialı

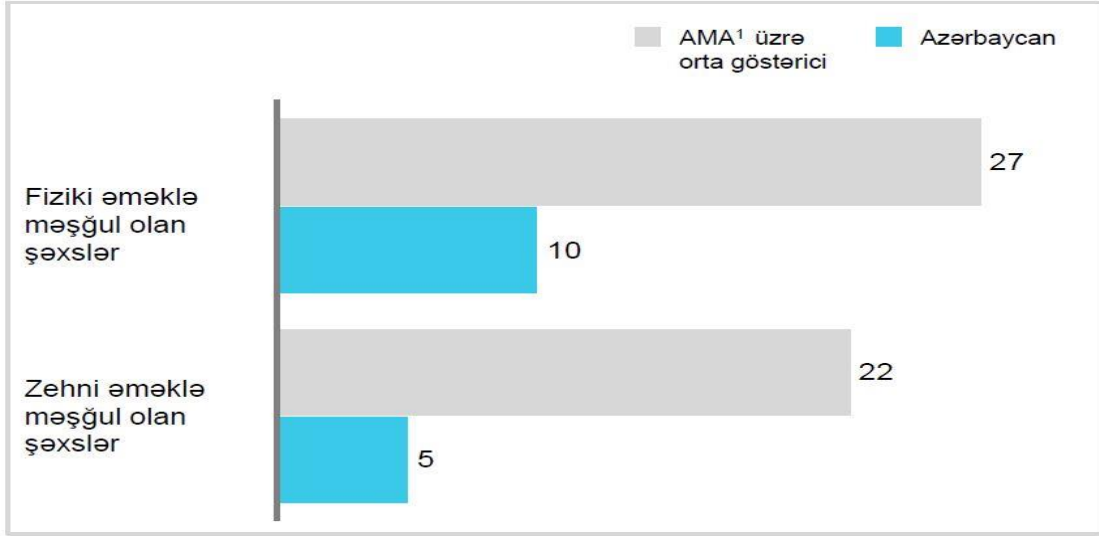

1. Avropa və Mərkəzi Asiya (Albaniya, Belarus, Bosniya və Herseqovina, Bolqarıstan, Xorvatiya, Gürcüstan, Qazaxıstan, Kosovo, Qırğızıstan, Makedoniya, Moldova, Monteneqro, Özbəkistan, Polşa, Rumıniya, Rusiya, Serbiya, Sloveniya, Tacikistan, Türkiyə, Türkmənistan, Ukrayna)

Mənbə: Dünya Bankı, Azərbaycanda sahibkarlığa imkan yaradılması hesabatı, 2011-ci il üzrə Dünya Qolap Sorğusu

Göründüyü kimi, Azərbaycan vətəndaşları arasında sahibkar düşüncə tərzinin inkişaf etdirilməsinə böyük zərurət vardır. Məsələn, Avropa və Mərkəzi Asiya respublikalarının orta göstəricisinə çatma üçün, Azərbaycanda sahibkar olmaq istəyən insanların xüsusi çəkisinin fiziki əməklə məşğul olan işçilər arasında üç dəfəyə qədər (aşağıdakı şəkildə mavi rəngdə verilmişdir), zehni əməklə məşğul olan işçilər arasında isə beş dəfəyə qədər artırılmasına (aşağıdakı şəkildə ağ rəngdə verilmişdir) ehtiyac vardır (şəkil 19).

Şəkil 19. Sahibkar düşüncə tərzinin genişləndirilməsi potensialı (faizlə)

1. Avropa və Mərkəzi Asiya (Albaniya, Belarus, Bosniya və Herseqovina, Bolqarıstan, Xorvatiya, Gürcüstan, Qazaxıstan, Kosovo, Qırğızıstan, Makedoniya, Moldova, Monteneqro, Özbəkistan, Polşa, Rumıniya, Rusiya, Serbiya, Sloveniya, Tacikistan, Türkiyə, Türkmənistan, Ukrayna)

Mənbə: Dünya Bankı, Azərbaycanda sahibkarlığa imkan yaradılması hesabatı

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 4.3.1: Sahibkar düşüncə tərzinin inkişaf etdirilməsi

Azərbaycanda sahibkarlıq biliklərinin və özünəinamın gücləndirilməsi üçün uzunmüddətli və davamlı tədbirlər həyata keçiriləcək və bununla da, KOS subyektlərində sahibkar düşüncə tərzinin təşviqi təmin ediləcəkdir.

Bu fəaliyyətləri həyata keçirmək üçün KOS agentliyi nəzdində müvafiq qrup formalaşdırılacaqdır. Bu qrup ölkədə sahibkar düşüncə tərzinin təşviqi üçün davamlı fəaliyyət göstərəcəkdir. Sahibkar düşüncə tərzinin təşviqi ilə bağlı fəaliyyətlərin həyata keçirilməsi üçün zəruri maliyyə vəsaiti cəlb olunacaqdır. Özəl sektordan maliyyə vəsaitinin cəlb edilməsi üçün müvafiq işlər görülməli və bəzi fəaliyyətlər, eləcə də sahibkarlıqla bağlı sosial layihələrə vəsaitlərin ayrılmasını maliyyələşdirən sponsorlar stimullaşdırılacaqdır.

KOS agentliyi sahibkarlıq dünyagörüşünü müxtəlif mexanizmlər vasitəsilə təşviq edəcəkdir. Bu mexanizmlərə aşağıdakıları misal göstərmək olar: sahibkarlığa dair teleşouların stimullaşdırılması və dəstəklənməsi, uğurlu sahibkarların və universitet tələbələrinin bir araya gətirilməsi üçün platformanın yaradılması, gənc sahibkarların və startap təşəbbüslərinin dəstəklənməsi.

İcra olunan tədbirlərin effektivliyi qiymətləndiriləcək və bu prioritetin uğurla icrası məqsədilə müvafiq tədbirlər görülməlidir. Hər il yaradılan startapların qeydiyyatı aparılacaq və əvvəlki illərlə müqayisə ediləcəkdir. Hər il ölkənin ümumi ÜDM-ində KOS-un töhfəsinin müqayisəli təhlili aparılacaqdır.

Tədbir 4.3.2: İlk peşə və orta ixtisas təhsili müəssisələrində sahibkarlığın əsaslarının tədrisinin təşkil edilməsi

Sahibkarlığın əsaslarına dair gənclərin biliklərinin artırılması məqsədilə peşə və orta ixtisas təhsili müəssisələrində sahibkarlığın əsaslarının tədrisi məsələsi müvafiq dövlət orqanları ilə birlikdə nəzərdən keçiriləcəkdir. Bu tədrisin əsas məqsədi ilk sahibkarlıq verənlərinin formalaşdırılması olacaqdır. Bu məqsədlə, xüsusi tədris proqramları hazırlanacaq, bu proqramlar müvafiq qurumlarla razılaşdırılacaq və tədris müəssisələrinin tələbələrinin istehsalat sahəsində çalışan KOS subyektlərinə və digər müvafiq təşkilatlara ekskursiyaları təşkil ediləcəkdir.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Bu prioritetin ÜDM və məşğulluq göstəricilərinə təsiri 4.1-ci prioritetdə əhatə olunmuşdur.

Tələb edilən investisiya

Bu prioritetin icrası üçün əlavə investisiya qoyuluşu tələb edilməyəcəkdir. Bu prioritet ilə bağlı tələb olunan investisiya 4.1-ci prioritetdə öz əksini tapmışdır.

Gözlənilən risklər

- təklif olunan xidmətlərin keyfiyyətinin aşağı olması və ya tələblərə cavab verə bilməməsi;
- bəzi sahələrdə sahibkarlıq təşəbbüslərinə maneələrin olması.

7.4.4. Prioritet 4.4. Qadın sahibkarlığının inkişaf etdirilməsi

Əsaslandırma

Müasir iqtisadiyyatda qadın sahibkarlığı KOS-un daha dinamik hissəsini təşkil edir. Statistik məlumatlara görə, dünyada yeni biznes-strukturların 25 faizdən çoxunu qadınlar yaratmışdır. Fransa və Böyük Britaniyada bütün firmaların dördüdə birinə, Almaniyada üçdə birinə qadınlar rəhbərlik edir. Yaponiyada bu rəqəm 23 faiz, ABŞ-da 38 faizdir.¹⁴ Ümumi tendensiya inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələrdə qadınların iqtisadi təşəbbüskarlığının artmaqda olduğunu göstərir.

Azərbaycanda da qadınların iqtisadi təşəbbüskarlığının artması, onların KOS-da geniş təmsilçiliyi sosial-iqtisadi inkişafın, o cümlədən məşğulluğun təmin olunması baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Lakin, təəssüf ki, hələ də qadın sahibkarlığı arzuolunan səviyyədə inkişaf etməmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına görə, 2015-ci ildə ölkə əhalisinin 50,2 faizini qadınlar təşkil etmişdir. Ölkə üzrə iqtisadi fəal əhalinin ümumi sayında (4915,3 min nəfər) qadınların sayı 2404,5 min nəfər olmuşdur. Qadınların təmsilçilik göstəriciləri məşğul əhalinin sayında (4671,6 min nəfər) da aşağı səviyyədədir – belə ki, məşğul kişilərin sayı 2408,2 min, məşğul qadınların sayı isə 2263,4 min nəfər təşkil etmişdir. Təbii ki, bu göstərici işsizliyə də öz təsirini

---

¹⁴ Mənbə: Fransa, Böyük Britaniya, Yaponiya və ABŞ-ın rəsmi statistika orqanları

göstərməkdədir – 243,7 min nəfər işsiz 141,1 min nəfərini qadınlar təşkil etmişdir. Rəsmi statistikaya əsasən, onlardan yalnız 11,1 min nəfəri işsiz statusu almışdır.

İqtisadi fəaliyyət növləri üzrə muddla işləyənlərin 58,8 faizi kişilər, 41,2 faizi isə qadınlar olmuşdur. Qadınlar daha çox təhsil, səhiyyə və incəsənət sahələrində təmsil olunurlar. Təhsil sahəsində çalışanların 71,4 faizini, səhiyyə və sosial xidmətlər sahəsində çalışanların 76,6 faizini, istirahət, əyləncə və incəsənət sahəsində çalışanların 63,6 faizini qadınlar təşkil etmişdir.¹⁵

Qanunvericilikdə sahibkarlıq fəaliyyəti sahəsində qadınlar üçün hər hansı məhdudiyət nəzərdə tutulmur, eyni zamanda, qadınlara münasibətdə xüsusi güzəşt və imtiyazlar da müəyyənləşdirilmir. Sahibkarlıq fəaliyyətinin dövlət qeydiyyatından tutmuş lisenziya və icazələrin verilməsi, vergi öhdəlikləri, yoxlamaların aparılması, pozulmuş hüquqların bərpası və s. kimi məsələlərdə heç bir cins fərqi və üstünlüyü müəyyənləşdirilmədən sahibkarlıq subyektləri öz hüquqlarını həyata keçirməkdə bərabər imkanlara malikdirlər.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 4.4.1: Qadın sahibkarlığının inkişafı üzrə stimullaşdırıcı mexanizmlərin işlənilib hazırlanması

Qadın sahibkarlar üçün kreditləşmə, vergi qoyma və digər güzəştləri nəzərdə tutan stimullaşdırıcı mexanizmlərin işlənilib hazırlanması nəzərdən keçiriləcəkdir. Bu mexanizmlər Azərbaycanda qadınların iqtisadi təşəbbüskarlığının reallaşdırılması imkanlarını əhəmiyyətli dərəcədə artıracaqdır. Mexanizmlər hazırlanan zaman, xüsusilə kənd yerlərində qadın məşğulluğu məsələsi diqqət mərkəzində olacaqdır. Kənd yerlərində qadın məşğulluğunun daha perspektivli istiqamətləri müəyyənləşdiriləcək və müvafiq tədbirlər görülməkdədir.

Tədbir 4.4.2: Qadın sahibkarlığına informasiya dəstəyinin inkişaf etdirilməsi

Qadın sahibkarlara informasiya dəstəyi vermək üçün qadınların sahibkarlıqla bağlı zəruri olan məlumatlara əlçatanlığının təmin olunması məqsədilə müxtəlif tədbirlər həyata keçiriləcəkdir. KOS agentliyinin nəzdindəki məlumat portalında bununla bağlı xüsusi bölmə yaradılacaq və əlaqəli məlumatlar burada öz əksini tapacaqdır.

Tədbir 4.4.3: Qadın biznes-inkubatorlarının yaradılması

Qadın sahibkarlığına dəstək məqsədilə xüsusi qadın biznes inkubatorlarının yaradılması nəzərdən keçiriləcəkdir. Inkubatorların yaradılması və inkişafı qadınların sahibkarlıq təşəbbüsünün dəstəklənməsi, yeni biznes və məşğulluq imkanlarının yaradılması baxımından əhəmiyyətli olacaq, qadın sahibkarlığı sahəsinə investisiyaların cəlb olunması və maliyyələşmə üçün əlavə imkanlar yaradacaqdır.

Tədbir 4.4.4: Qadın sahibkarların assosiasiyalarının və peşə təşkilatlarının yaradılması

Qadın sahibkarlığının inkişafına töhfə vermək üçün qadın sahibkarlar assosiasiyalarının və peşə təşkilatlarının yaradılması təşviq ediləcəkdir. Bu qurumların

¹⁵ Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi

fəaliyyət sahəsinə qadınlar üçün sahibkarlıq mühitinin yaxşılaşdırılması məsələləri ilə bağlı hökumətlə konstruktiv dialoq aparmaq, qadınların imkanlarını məhdudlaşdıran gender stereotiplərini aradan qaldırmaq üzrə addımlar, qadın sahibkarların bilik və bacarıqlarının artırılması istiqamətində geniş məlumatlandırma kampaniyalarının təşkili daxil ola bilər.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Bu prioritetin icrası nəticəsində ölkədə qadınların sahibkarlıq fəaliyyəti üçün daha əlverişli mühit yaranacaq, kiçik və orta sahibkarlar arasında qadınların sayı daha da artacaqdır. Bu fəaliyyətlər həmçinin məşğulluq göstəricilərində də qadınların payının artmasına müsbət təsir göstərəcəkdir.

Tələb edilən investisiya

Bu prioritetin icrası üçün əlavə investisiya qoyuluşu tələb edilməyəcək, həyata keçirilən layihələrdə bu prioritetə diqqət ayrılacaqdır. Bu prioritet ilə bağlı tələb olunan investisiya 4.1-ci prioritetdə öz əksini tapmışdır.

Gözlənilən risklər

- qadınların sahibkarlıq fəaliyyətinə maraqlarının az olması;
- qadın sahibkarların assosiasiyalarının, eləcə də peşə təşkilatlarının fəaliyyətinin səmərəli olmaması.

7.5. Strateji hədəf 5. İnnovasiyaların təşviqi, KOS subyektləri üçün araşdırma və inkişaf fəaliyyətlərinin genişləndirilməsi

Beynəlxalq təcrübədə KOS subyektləri innovativ təşəbbüslərin meydana çıxmasında fəaldırlar. Bir çox hallarda, faktiki KOS statusunda olan startaplarda formalaşdırılan yeni məhsul və xidmətlər, innovativ yanaşmalar sonrakı mərhələlərdə iri şirkətlər və ya vençur fondlar tərəfindən dəstəklənərək, sənaye miqyasında istehsala yol açır. KOS subyektlərinin bu sahədə təbii üstünlükləri də vardır: KOS subyektlərinin sadə struktura malik olması çevikliyi və şəffaflığı, prosedurların az olması isə qərarvermə sürətini artırır və böyük şirkətlər daxilində tez-tez rast gəlinən bürokratik əngəlləri önلөyir.

Azərbaycanda innovativ iqtisadiyyatın dəstəklənməsi üçün son illər xeyli işlər görülmüşdür. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2012-ci il 5 noyabr tarixli 736 nömrəli Fərmanı ilə Bakı şəhəri, Pirallahı rayonunda Yüksək Texnologiyalar Parkı təsis edilmişdir. Yüksək Texnologiyalar Parkı ölkə ərazisində yaradılacaq parkların idarəedici təşkilatı statusunda çıxış edir. Bu formatda regionlarda innovativ fəaliyyətləri dəstəkləmək üçün ilk Yüksək Texnologiyalar Parkı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2015-ci il 26 fevral tarixli 481 nömrəli Fərmanı ilə Mingəçevir şəhərində yaradılmışdır.

Həmçinin, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 8 noyabr tarixli 2425 nömrəli "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası (AMEA) Yüksək Texnologiyalar Parkının yaradılması haqqında" Sərəncamı ilə innovasiya məhsulunun və yüksək texnologiyaların hazırlanması, işlənilməsi və ya təkmilləşdirilməsi məqsədilə elmi tədqiqatların və təcrübə-konstruktor işlərinin aparılması, onların nəticələrinin sənaye,

xidmət və digər sahələrdə tətbiqi (kommersiyalaşdırılması) üçün Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası nəzdində Yüksək Texnologiyalar Parkı təsis edilmişdir.

Ölkə ərazisində yaradılan yüksək texnologiyalar parkları zəruri infrastruktur, maddi-texniki baza və idarəetmə qurumları ilə təmin edilir, burada qeydiyyatdan keçən rezidentlər vergi və gömrük güzəştlərindən yararlanırlar.

Bununla yanaşı, ölkədə müasir innovasiya sisteminin qurulması qanunvericilik səviyyəsində öz əksini tam tapmamışdır və bu sahədə mərkəzləşmiş siyasət sənədi mövcud deyildir. Azərbaycanda KOS subyektləri innovativ təşəbbüslərdə passiv iştirak edirlər və ümumilikdə KOS səviyyəsində araşdırma və tədqiqatlara ayrılan maliyyə resursları aşağı səviyyədədir. Innovativ infrastrukturun daha da gücləndirilməsi, kiçik və orta sahibkarlar arasında araşdırma fəaliyyətlərinin dəstəklənməsi, elm ilə özəl sektor arasında praktiki əlaqələrin genişləndirilməsi dövlətin əlaqələndirici və təşkilatçı qismində proseslərə daha fəal müdaxiləsini labüd edir.

7.5.1. Prioritet 5.1. Milli innovasiya sisteminin təkmilləşdirilməsi

Əsaslandırma

İqtisadiyyatın dinamik və davamlı inkişafının təmin edilməsində innovasiyaların mühüm əhəmiyyəti vardır. Qeyd olunan sahənin inkişaf etdirilməsi, ilk növbədə, əlverişli innovasiya mühitinin formalaşdırılmasından asılıdır. Innovativ iqtisadiyyat prinsiplərinə əsasən, texniki və texnoloji bazanın davamlı olaraq yenilənməsi və dünya bazarlarına rəqabətqabiliyyətli yeni məhsul və xidmətlərin çıxarılmasında innovasiyalar başlıca rol oynayır.

Milli innovasiya sisteminin qurulmasında məqsəd, iqtisadiyyatın müxtəlif sektorları üzrə daha müasir və çevik fəaliyyətin təmin edilməsi, yüksəktəhsilli və ixtisaslı kadrların, elmi işçilərin hazırlanması, elmi tədqiqat institutlarının müasir əsaslarla inkişaf etdirilməsi, ixtiraçıların fəallığının artırılması, onların müasir istehsal proseslərinə cəlb edilməsi, o cümlədən yenilikçi fikir və ya ixtiraların markalaşdırılmasıdır.

Beynəlxalq miqyasda milli innovasiya sistemləri iqtisadiyyatın rəqabətqabiliyyətliliyinin və ölkənin ixrac potensialının artırılmasına, iqtisadi fəallığın daha da sürətlənməsinə zəmin yaradır. Dünyanın ayrı-ayrı ölkələrində innovativ məhsullardan istifadə səviyyəsi və innovasiya potensialı milli innovasiya sisteminin formalaşma səviyyəsindən asılıdır.

Azərbaycan Respublikasında innovasiya fəaliyyəti haqqında ayrıca qanunvericilik bazası yoxdur, lakin innovasiya siyasətini stimullaşdıran və inkişafını təmin edən bir sıra qanunlar qəbul edilmişdir. Bu baxımdan "Patent haqqında", "Elm haqqında", "Əqli mülkiyyət hüquqlarının təminatı və piratçılığa qarşı mübarizə haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanunlarını qeyd etmək olar.

Azərbaycan Respublikası ərazisində innovasiya infrastrukturunun elementlərinə dövlət və özəl universitetlər nəzdində fəaliyyət göstərən texnoparklar, biznes inkubatorları, elmi-innovasiya mərkəzləri və yüksək texnologiyalar parkları daxildir.

Milli Innovasiya Sisteminin fundamental əsaslarından biri də patentlərin tanınmasıdır. Azərbaycan Respublikasının patent üzrə bir sıra beynəlxalq konvensiyaların üzvü olmasına baxmayaraq, Azərbaycanda patentləşdirilmiş ixtiraların digər ölkələrdə tanınmasında müəyyən çətinliklər vardır.

İnnovasiyaların təşviqi və insan kapitalının inkişafı ilə bağlı konseptual məsələlər “Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi”ndə ətraflı əks olunmuşdur.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 5.1.1: Qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi

Milli innovasiya siyasətini sistemli şəkildə qurmaq üçün, ilk növbədə, innovasiya fəaliyyəti haqqında qanunun hazırlanması nəzərdən keçiriləcəkdir. Bu çərçivədə Azərbaycan Respublikası ərazisində innovasiya infrastrukturunun əsas elementlərindən biri olan yüksək texnologiyalar parklarının yaradılması ilə bağlı hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsinə də baxılacaqdır. Həmçinin, innovasiyayönümlü layihələrin həyata keçirilməsi və maliyyələşdirilməsi üçün qanunvericilik bazası təkmilləşdirilməklə, dünya təcrübəsində geniş yayılmış vençur kapital mərkəzlərinin yaradılması praktikasından istifadə ediləcəkdir.

Tədbir 5.1.2: İnnovasiya fəaliyyəti haqqında bir sıra stimullaşdırıcı mexanizmlərin işlənilib hazırlanması

Stimullaşdırıcı mexanizmlər aşağıdakı məsələləri özündə ehtiva edəcəkdir:

- yüksək texnologiyalar parklarında və biznes inkubatorlarında innovasiya fəaliyyətinin stimullaşdırılması;
- həm dövlət qurumlarının nəzdində, həm də rezidentlər tərəfindən yaradılan yüksək texnologiyalar parklarında və biznes inkubatorlarında fəaliyyət göstərən şirkətlərə güzəştlərin tətbiq edilməsi;
- dövlət innovasiya siyasətini müəyyənləşdirən və icra edən əlaqələndirici qurumların fəaliyyətinin koordinasiyası;
- vençur kapitallaşması fəaliyyətinin aparılması üçün qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi;
- innovasiyayönümlü startap layihələrinin maliyyələşdirilməsi üçün vençur fondların, eləcə də xarici investorların cəlb edilməsi üçün təşviqədi tədbirlərin həyata keçirilməsi.

Tədbir 5.1.3: İnnovasiyayönümlü regional klasterlərin yaradılması

İnnovasiyaların tətbiqi imkanlarının artırılması məqsədilə iqtisadi cəhətdən daha uğurlu olacaq regional klaster modelləri müəyyənləşdiriləcəkdir. Bundan sonra ən əlverişli modellər seçiləcək və innovasiya klasterlərinin ən uyğun regionlarda yaradılması üçün addımlar atılacaqdır. Klasterlər universitetlərin tərkibində fəaliyyət göstərən texnoparklar və ya elmi tədqiqat institutları, habelə KOS subyektləri ilə yaxından əməkdaşlıq şəraitində yaradılacaqdır. Regional innovasiya klasteri nəzdində biznes inkubatorları yaradılacaq, bu inkubatorlarda ərazi üzrə hər hansı ixtiranın müəllifi olan şəxslər və ya innovasiyayönümlü startaplar müəyyənləşdiriləcək və onların maliyyələşdirilməsinə dəstək veriləcəkdir.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Qeyd olunan tədbirlərin həyata keçirilməsi nəticəsində milli innovasiya siyasəti daha sistemli şəkildə aparılacaq, qanunvericilik bazası təkmilləşdiriləcəkdir. Azərbaycan

Respublikasında innovasiyayönümlü regional klasterlərin yaradılması və inkişaf etdirilməsi gözlənilir.

Əsas icra göstəriciləri:

- milli innovasiya sahəsində qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi;
- Azərbaycan Respublikasında ən azı 3 innovasiyayönümlü regional klasterin yaradılması.

Tələb edilən investisiya

Bu prioritetin icrası üçün əsaslı investisiya qoyuluşu tələb olunmur. Bu prioritet ilə bağlı tələb olunan investisiya 4.1-ci prioritetdə öz əksini tapmışdır.

Gözlənilən risklər

- İnnovasiyayönümlü regional klasterlərin KOS subyektləri üçün effektivliyinin aşağı səviyyədə olması.

7.5.2. Prioritet 5.2. Kiçik və orta sahibkarların fəaliyyətini stimullaşdıran innovasiya infrastrukturunun formalaşdırılması

Əsaslandırma

Azərbaycanda milli innovasiya sisteminin təməli olan innovasiya infrastrukturunu mühiti son illərdə nisbətən inkişaf etməkdədir. Lakin innovasiyaların infrastruktur elementləri digər qabaqcıl ölkələrlə müqayisədə məhduddur. Azərbaycan Respublikası ərazisində üç nəhəng texnologiya parkı mövcuddur ki, onlardan yalnız biri özəldir. Biznes inkubatorlarının sayı isə olduqca məhduddur. Yüksək texnologiyalar parkının fəaliyyət dairəsi digər innovasiya mərkəzləri kimi çoxşaxəli deyildir. Xüsusilə qeyd olunmalıdır ki, yüksək texnologiyalar parkları və inkubasiya mərkəzləri inkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsində universitetlər tərəfindən yaradılır. Universitetlərin adıçəkilən innovasiya infrastrukturunu yaratmaqda məqsədi əlavə gəlirin əldə edilməsi və universitetin global reytinglərdə daha yüksək yer alması ilə bağlıdır. Digər tərəfdən, yüksək texnologiyalar parkları və biznes inkubasiya mərkəzləri tədqiqat və təəqqinin daha da sürətlə inkişafını stimullaşdırır. KOS subyektlərinin əsas marağı universitetlərdə olan hazır ixtiraçıların və ya peşəkar tədqiqatçıların təkliflərindən yararlanmaq və sahibkarlıq fəaliyyətlərini daha da möhkəmləndirməkdir.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 5.2.1: KOS-un inkişafı üçün innovasiya infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi

KOS-un və startapların inkişafı üçün innovasiya infrastrukturunun yaxşılaşdırılması vacib amildir. Yüksək texnologiyalar parklarının özəl sektor tərəfindən yaradılması üçün təşviqediciləşdirici proqramlar hazırlanacaq, o cümlədən universitetlərin nəzdində texnopark və biznes inkubatorlarının yaradılmasının genişlənməsi üçün tədbirlər həyata keçiriləcəkdir. Beynəlxalq nümunələr öyrənilərək, yeni innovasiya mərkəzlərinin, texnologiya transfer mərkəzlərinin yaradılması, təşəbbüskar investorların

ölkənin innovasiya infrastrukturunun formalaşdırılması istiqamətində fəaliyyəti dəstəklənəcəkdir.

Habelə, KOS subyektlərinin innovasiya xarakterli biznes planlarının həyata keçirilməsi üçün texnopark və biznes inkubatorlarında xüsusi proqram hazırlanacaq, bu fəaliyyətlərin maliyyələşdirilməsi üçün investisiya güzəştləri tətbiq ediləcəkdir. İnnovasiya mərkəzlərində (FabLabs, İLabs) potensial sahibkarlıq və ya startap fəaliyyəti ilə məşğul olmaq istəyən şəxslər informasiya texnologiyaları avadanlığı ilə təmin ediləcək, onların hazır laboratoriya alətlərindən istifadə etməsinə şərait yaradılacaqdır.

Tədbir 5.2.2: Dövlət əhəmiyyətli və müstəqil elmi tədqiqat (tədqiqat və inkişaf) mərkəzlərinin formalaşdırılması və elmi istehsalat birliklərinin yaradılması

Azərbaycanda dövlət əhəmiyyətli elmi tədqiqat institutları mövcud olsa da, innovasiya profilli institutlar, o cümlədən özəl institutlar mövcud deyildir. Bu səbəbdən qarşıdakı dövrdə innovasiya fəaliyyətini stimullaşdıran dövlət əhəmiyyətli və müstəqil elmi tədqiqat institutlarının yaradılması istiqamətində tədbirlər görülməli, ixtiraların nümunəvi istehsalının aparılması üçün elmi-istehsalat birliklərinin yaradılması stimullaşdırılacaqdır.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Bu prioritetin həyata keçirilməsi nəticəsində Azərbaycanda KOS-un inkişafı üçün innovasiya infrastrukturunu daha da təkmilləşdiriləcək, bu istiqamətdə xüsusi proqramlar hazırlanacaq və bu fəaliyyətin maliyyələşdirilməsi üçün investisiya güzəştləri tətbiq ediləcəkdir.

Əsas icra göstəriciləri:

- innovasiyayönümlü infrastrukturun müstəqil rezidentlər tərəfindən yaradılması imkanı;
- innovasiya infrastrukturunu elementlərinə güzəştlərin tətbiq olunması;
- dövlət əhəmiyyətli və müstəqil elmi tədqiqat (tədqiqat və inkişaf) mərkəzlərinin formalaşdırılması və elmi istehsalat birliklərinin yaradılması.

Tələb edilən investisiya

Bu prioritetin icrası məqsədilə 2020-ci ilədək təxminən 5 milyon manat investisiya qoyuluşunun tələb ediləcəyi proqnozlaşdırılır.

Gözlənilən risklər

- müstəqil rezidentlərin innovasiyayönümlü zonalarda iştiraka marağı göstərməməsi;
- innovasiya infrastrukturlarından istifadəyə kiçik və orta sahibkarların maraqlarının az olması;
- müstəqil elmi tədqiqat (tədqiqat və inkişaf) mərkəzlərinin yaradılması və elmi istehsalat birliklərinin yaradılmasında yetərli elmi potensialın olmaması.

8. MALİYYƏLƏŞDİRMƏ MEXANİZMLƏRİ

Müəyyən edilmiş strateji hədəflərə nail olmaq üçün 2020-ci ilədək təxminən 700 milyon manat investisiya tələb olunacağı proqnozlaşdırılır. Strateji Yol Xəritəsində nəzərdə tutulan tədbirlərin icrası aşağıdakı mənbələr hesabına maliyyələşdiriləcəkdir:

- dövlət büdcəsi;
- büdcədən kənar fondlar;
- Sahibkarlığa Kömək Milli Fondunun vəsaiti;
- yerli büdcələr;
- mülkiyyət formasından asılı olmayaraq yerli idarə, müəssisə və təşkilatların vəsaitləri;
- birbaşa xarici investisiyalar;
- ölkə bank sisteminin kreditləri və qrantlar;
- beynəlxalq təşkilatların və xarici dövlətlərin kreditləri, texniki və maliyyə yardımları;
- qanunvericiliklə qadağan olunmayan digər mənbələr.

Maliyyə vəsaitinin müəyyən edilmiş prioritet hədəflər üçün, ən səmərəli şəkildə istifadə olunmasını təmin etmək məqsədilə büdcələr, nəticəyə əsaslanan büdcə tərtibatı prosesi çərçivəsində işlənilib hazırlanacaqdır. Tələb olunan maliyyə vəsaitinin böyük hissəsi mövcud büdcələrin restrukturizasiyası, özəl sektorun və müxtəlif investorların birgə maliyyələşdirmə səyləri ilə təmin ediləcəkdir.

9. İCRA, MONİTORİNG VƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ

Strateji Yol Xəritəsinin icrası

Koordinasiya və rəhbərlik: Qərarların qəbul edilməsinin sürətləndirilməsi, hesabatlılığın aydın müəyyən edilməsi və əlavə icra qabiliyyətinin formalaşdırılması üçün müvafiq koordinasiya və rəhbərlik təmin ediləcəkdir.

- Strateji Yol Xəritəsi üçün yüksək siyasi səviyyədə qərarların qəbul edilməsinin sürətləndirilməsi mexanizmi yaradılacaqdır. Bu mexanizm qərarları qəbul edən şəxslər üçün digər əsas iştirakçılar tərəfindən proqramın tətbiq olunmasına lazımi rəhbərliyin təmin edilməsinə imkan verəcəkdir. Tətbiqin prioritetləri və konkret hədəflər ilə bağlı qərarlar bu mexanizm vasitəsilə qəbul ediləcəkdir.
- Əsas icraçı təşkilat tədbirin vaxtında və mahiyyəti üzrə həyata keçirilməsi üçün ona aid hər bir prioritet və tədbir üzrə məsul şəxslər təyin edəcəkdir. Həmçinin, tədbirlər planında qeyd olunan digər qurumların iştirakı ilə prioritet üzrə məsul qurumların rəhbərliyi altında işçi qruplar yaradılacaqdır. İşçi qrupların hesabat toplantıları əsas icraçı təşkilatın rəhbərliyi ilə rüblük əsasda keçiriləcəkdir. İclaslarda rüb ərzində görülmüş işlər və növbəti dövr üçün nəzərdə tutulmuş fəaliyyətlər müzakirə ediləcəkdir. İşçi qruplar illik iş proqramı əsasında fəaliyyət göstərəcəklər. İşçi qrupun gündəlik iş rejimi və tapşırıqların bölgüsü məsul şəxs tərəfindən aparılacaqdır. Bir qayda olaraq, qrupun cari görüşləri məsul şəxsin təklifi ilə əsas icraçı təşkilatda keçiriləcəkdir. Əsas icraçı təşkilat işçi qrupun maneəsiz fəaliyyətini təmin etmək üçün zəruri şəraiti yaradacaq, tələb olunduqda kənar ekspertlərin texniki dəstəyindən yararlanmaq üçün addımlar atacaqdır.
- Strateji Yol Xəritəsinin icra olunmasına nəzarətin aparılması, yaranan problemlərin həll olunması və ya qurumlar arasında əlaqələndirmənin düzgün təşkili məqsədilə müvafiq koordinasiya qurumu (*“delivery unit”*) müəyyən ediləcəkdir. Qurumun əsas işi tədbirlərin effektiv icrası məqsədilə zəruri qurumlar, proseslər və texnologiyalar arasında koordinasiyanın təşkili olacaqdır. Tədbirlər planı üzrə işçi qrupların ahəngdar işi, rüblük hesabatların ümumiləşdirilməsi və illik hesabatın hazırlanması koordinasiya qurumu tərəfindən tənzimlənəcəkdir. Bundan əlavə, həmin qurum digər qurumlar tərəfindən tələb olunan maliyyə və insan resurslarının təşkil olunmasının təmin edilməsinə və zəruri hallarda, əlavə resursların təqdim edilməsinə nəzarət edəcəkdir.

Strateji uyğunlaşdırma və maliyyələşdirmə: Resurslardan səmərəsiz istifadənin və hədəflər arasında yarana biləcək ziddiyyətlərin qarşısının alınmasına imkan verən səmərəli icra prosesinə nail olunması məqsədi ilə Strateji Yol Xəritəsi sektorlar üzrə digər planlara və mövcud büdcələrə tam inteqrasiya olunacaqdır.

- Aidiyyəti dövlət qurumlarının təklifləri əsasında bütün müvafiq strateji sənədlər Strateji Yol Xəritəsinə uyğunlaşdırılacaq və zəruri hallarda, mövcud qurumların funksiyaları hədəflərə müvafiq qaydada yenidən formalaşdırılacaqdır. Bu uyğunlaşdırma işlərinə şəffaf, ölçüləbilən tətbiq hədəfləri daxil ediləcək, bu

barədə ictimaiyyətə məlumat veriləcək və prosesin izlənməsində bu hədəflərdən istifadə olunacaqdır.

- İcra rəhbərlik olunması, eləcə də tələb olunan resurslar və gözlənilən nəticələrə münasibətdə şəffaflığın təmin edilməsi üçün bütün prioritetlər üzrə təqdim olunan tədbirlərə əsaslanan detallı icra planları işlənilib hazırlanacaqdır. Təyin olunmuş aparıcı qurum icra planının yerinə yetirilməsi üçün ümumi məsuliyyət daşımaqla yanaşı, planın tətbiq olunmasına bütün əsas qurumları və özəl sektoru cəlb edəcəkdir.

Maraqlı tərəflərin səfərbər edilməsi: Həm dövlət, həm də qeyri-dövlət sektorundan yerli və beynəlxalq tərəfdaşlar Strateji Yol Xəritəsinin icrası prosesinə cəlb olunacaqdır.

- Əsas strateji tərəfdaşların müəyyən olunması və cəlb edilməsi üçün müvafiq tədbirlər görülməkdir. Hər bir prioritetin uğurla tətbiq olunması üçün çoxsaylı təşkilatların və maraqlı tərəflərin cəlb olunması tələb olunur. Hədəflərin uyğunlaşdırılması və lazımi əlaqələndirmənin təmin edilməsi məqsədilə özəl sektor, dövlət müəssisələri və beynəlxalq təşkilatlar, eləcə də beynəlxalq maliyyə təşkilatları kimi kritik beynəlxalq tərəfdaşlarla işləmək üçün məşvərətçi şuralar və işçi komitələr yaradılacaqdır.
- Strateji Yol Xəritəsinin geniş şəkildə dəstəklənməsi üçün vətəndaş cəmiyyəti səfərbər ediləcək və cəlb olunacaqdır. Bundan əlavə, fəal kommunikasiya, şəffaflıq və cəlb olunma dövlət və özəl sektorun, eləcə də bütövlükdə cəmiyyətin və digər maraqlı tərəflərin səfərbər edilməsinə kömək edəcəkdir.

Strateji Yol Xəritəsinin monitorinqi və qiymətləndirilməsi

Tələb olunan alətlər, proseslər və sairə vasitəsilə icranın uğurla həyata keçirilməsini təmin etmək üçün Strateji Yol Xəritəsinin monitorinqi və qiymətləndirilməsi həyata keçiriləcəkdir. Monitorinq və qiymətləndirmə aparılarkən tədbirlərin mahiyyəti üzrə icrasına, müvafiq prioritet üzrə gözlənilən nəticələrə və indikatorlara diqqət yetiriləcək, icra müddətinə uyğunluq yoxlanılacaqdır. Monitorinq və qiymətləndirmə beynəlxalq metodologiyalara əsasən tərtib edilmiş qaydalar əsasında aparılacaqdır.

İşçi qrupların illik iş proqramları koordinasiya qurumu ilə razılaşdırılaraq, əsas icraçı təşkilat tərəfindən təsdiqlənəcəkdir. İşçi qrupların rüblük iclasları koordinasiya qurumunun nümayəndələrinin iştirakı ilə keçiriləcəkdir.

Rüb üzrə görülmüş işlərə dair hesabat əsas icraçı təşkilat tərəfindən işçi qrupun rüblük iclasından ən azı 10 gün əvvəl koordinasiya qurumuna təqdim ediləcəkdir. Koordinasiya qurumu qeyd olunmuş hesabatın hərtərəfli təhlili və qiymətləndirilməsini, həmçinin işçi qrupunun rüblük iclasında baş tutmuş müzakirələri nəzərə alaraq, iclasın keçirilmə tarixindən 10 gün müddətində rüblük monitorinqin nəticələrini və növbəti dövr üçün tövsiyələri əsas icraçı təşkilata təqdim edəcəkdir. Koordinasiya qurumu və əsas icraçı təşkilat monitorinq nəticələrinin və tövsiyələrin işçi qrupun gündəlik fəaliyyətində nəzərə alınması üçün tədbirlər görəcəkdir.

10. TƏDBİRLƏR PLANI

No	Tədbirin adı	Əsas icraçı	Digər icraçılar	Nəticə indikatorları	İcra müddəti
Strateji hədəf 1. KOS fəaliyyəti üçün biznes mühitinin və tənzimləyici bazanın yaxşılaşdırılması					
1.1. Mərkəzləşdirilmiş KOS agentliyinin yaradılması					
1.1.1.	Mərkəzləşdirilmiş KOS agentliyinin yaradılması	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası	İqtisadiyyat Nazirliyi, Maliyyə Nazirliyi	<ul style="list-style-type: none"> • 2020-ci ildə real ÜDM-in 200 milyon manat artması (birbaşa 140 milyon manat, dolay 60 milyon manat); • 2020-ci ildə 240 yeni iş yerinin yaradılması. 	2017
1.1.2.	KOS agentliyinin strukturunun formalaşdırılması	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası	İqtisadiyyat Nazirliyi		2017
1.1.3.	KOS agentliyinin vəzifələrinin müəyyən edilməsi	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası	İqtisadiyyat Nazirliyi		2017
1.1.4.	KOS evinin yaradılması	Nazirlər Kabineti	KOS agentliyi, İqtisadiyyat Nazirliyi, Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi		2017–2018
1.1.5.	Vahid məlumat portalının yaradılması	İqtisadiyyat Nazirliyi	KOS agentliyi, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi		2017–2018

1.2. KOS üzrə qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi və qanunvericiliyin təsiri analizinin tətbiq edilməsi					
1.2.1.	Qanunvericiliyin təsiri analizinin tətbiq edilməsi	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası	İqtisadiyyat Nazirliyi	<ul style="list-style-type: none"> • normativ hüquqi aktların qəbul edilməsinin təsirləri və mümkün səmərəsi barədə daha dolğun məlumatların əldə edilməsi. 	2017–2018
1.2.2.	Qanunvericiliyin təsiri analizinin tətbiqinin səmərəliliyini artırmaq üçün institusional təsisatın yaradılması	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası	İqtisadiyyat Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi		2017–2020
1.3. Dövlət-özəl tərəfdaşlığının dərinləşdirilməsi					
1.3.1.	Dövlət-özəl tərəfdaşlığı ilə bağlı normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi	İqtisadiyyat Nazirliyi	Ədliyyə Nazirliyi, “Azərbaycan Dəmir Yolları” QSC, “Azərenerji” ASC, “Azərsu” ASC, “Azərişiq” ASC	<ul style="list-style-type: none"> • dövlət-özəl tərəfdaşlığının inkişafı ilə bağlı konsepsiyanın hazırlanması; • 2020-ci ilədək KOS subyektlərinin dövlət sifarişlərinin icrasında payının artırılması. 	2017–2020
1.3.2.	Dövlət-özəl tərəfdaşlığının inkişafı ilə bağlı konsepsiyanın hazırlanması	İqtisadiyyat Nazirliyi			2017
1.3.3.	Tikinti və infrastruktur obyektləri ilə əlaqədar investisiya layihələrinin xüsusi maliyyələşmə əsasında həyata keçirilməsinə dair normativ hüquqi bazanın hazırlanması	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası			2016 İcra edilib
	“Tikinti və infrastruktur obyektləri ilə əlaqədar investisiya layihələrinin xüsusi	İqtisadiyyat	Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi		2017–2020

	maliyyələşmə əsasında həyata keçirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun prioritetləşdirilməsi	Nazirliyi			
1.3.4.	Dövlət satınalmalarında KOS subyektlərinin minimum iştirak payının müəyyənləşdirilməsi	İqtisadiyyat Nazirliyi			2017
1.4. Rəqabət mühitinin təkmilləşdirilməsi					
1.4.1.	Qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası	İqtisadiyyat Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi	<ul style="list-style-type: none"> • rəqabət məcəlləsinin qəbul edilməsi. 	2017–2020
1.4.2.	İnstitusional islahatların aparılması	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası	İqtisadiyyat Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi		2017–2020
1.5. KOS subyektlərinin fəaliyyətində yoxlama və lisenziyalaşdırma mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi və vergi islahatlarının davam etdirilməsi					
1.5.1.	KOS sahəsində aparılan yoxlamalar üzrə monitorinq və qiymətləndirmə aparılması	İqtisadiyyat Nazirliyi	Ədliyyə Nazirliyi	<ul style="list-style-type: none"> • dövlət orqanları tərəfindən yoxlamaların sayının məhdudlaşdırılması; • KOS subyektləri üçün vergi yükünün optimallaşdırılması; • elektron vergi auditinin təkmilləşdirilməsi və 	2017
1.5.2.	Yoxlamaların optimallaşdırılması və risk dərəcəsi əsasında aparılması	İqtisadiyyat Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi	Ədliyyə Nazirliyi		2017–2020
1.5.3.	Vergi sahəsində aparılacaq islahatların istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası, Vergilər Nazirliyi	İqtisadiyyat Nazirliyi, Maliyyə Nazirliyi		2016 İcra edilib

	KOS sahəsində stimullaşdırıcı vergi islahatlarının davam etdirilməsi	Vergilər Nazirliyi	İqtisadiyyat Nazirliyi, Maliyyə Nazirliyi	inkişafı; • xarici lisenziyaların tanınması və ekvivalentliyinin təmin edilməsi mexanizminin yaradılması.	2017–2020
1.5.4.	Lisenziyaların təkmilləşdirilməsi, beynəlxalq lisenziyaların tanınması mexanizminin formalaşdırılması	İqtisadiyyat Nazirliyi, Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyi			2017–2018
1.5.5.	KOS subyektlərinin müvafiq kommunal xidmətlərə qoşulma proseslərinin daha da sadələşdirilməsi	İqtisadiyyat Nazirliyi	“Azərenerji” ASC, “Azərsu” ASC, “Azərişiq” ASC, SOCAR		2017–2018
1.5.6.	KOS subyektləri üçün vahid sertifikatlaşdırma sisteminin yaradılması	İqtisadiyyat Nazirliyi, Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyi	Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsi, Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi		2017–2018
1.5.7.	Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Apellyasiya Şurasının yaradılması	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası			2016 İcra edilib
1.5.8.	Azərbaycan Respublikasının mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanlarında Apellyasiya Şuralarının yaradılması	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası	Bütün mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanları		2016 İcra edilib

1.6. KOS üzrə xüsusi sənaye zonalarının və klasterlərin yaradılması					
1.6.1.	KOS subyektləri arasında biznes tərəfdaşlığının inkişaf etdirilməsi	İqtisadiyyat Nazirliyi		<ul style="list-style-type: none"> • 2020-ci ildə real ÜDM-in 475 milyon manat artması (birbaşa 265 milyon manat və dolayısı 210 milyon manat); • 2020-ci ildə 23300 yeni iş yerinin yaradılması; • yeni sənaye klasterlərinin yaradılması; 	2017–2018
1.6.2.	KOS subyektləri üçün özəl investisiyalara əsaslanan yeni özəl sənaye klasterlərinin yaradılması	İqtisadiyyat Nazirliyi			2017–2020
1.6.3.	Sənaye klasterlərinin rezidentlərinə verilən güzəşt və imtiyazların təkmilləşdirilməsi	İqtisadiyyat Nazirliyi	KOS agentliyi, Vergilər Nazirliyi, Maliyyə Nazirliyi		2017–2020
1.6.4.	Yeni sənaye məhəllələrinin və parklarının yaradılması	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası	İqtisadiyyat Nazirliyi	<ul style="list-style-type: none"> • Azərbaycanada KOS subyektləri arasında biznes tərəfdaşlığının gücləndirilməsi; • sənaye klasterləri daxilində istehsal olunan məhsullarda KOS subyektlərinin payının 40 faizə çatdırılmasının təmin edilməsi, məhsul və işçi sayında artımın əldə olunması. 	2016 İcra edilib

1.7. Dövlət-özəl əməkdaşlığının genişləndirilməsi, KOS subyektlərini təmsil edən qurumların gücləndirilməsi					
1.7.1.	Dövlət-özəl əməkdaşlığı üzrə normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi	İqtisadiyyat Nazirliyi	Ədliyyə Nazirliyi	<ul style="list-style-type: none"> • Azərbaycanda dövlət-özəl tərəfdaşlığının gücləndirilməsi üçün müvafiq normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi; • KOS subyektlərini təmsil edən qurumların sayının artırılması və onların iqtisadiyyata müsbət təsirinin gücləndirilməsi; • ticarət palatalarının səlahiyyətlərinin və fəaliyyət dairəsinin genişləndirilməsi. 	2017–2020
1.7.2.	Biznes assosiasiyalarının gücləndirilməsi	İqtisadiyyat Nazirliyi	Ədliyyə Nazirliyi		2017–2018
1.7.3.	Ticarət palatalarının fəaliyyətinin genişləndirilməsi	İqtisadiyyat Nazirliyi			2017–2020
1.8. KOS subyektləri arasında mübahisələrin alternativ həlli imkanlarının təkmilləşdirilməsi					
1.8.1.	Mediasiya haqqında qanun layihəsinin hazırlanması	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası	İqtisadiyyat Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi	<ul style="list-style-type: none"> • KOS subyektlərinin mübahisələrinin məhkəməyəqədər həlli göstəricilərinin 2020-ci ilə qədər 2 dəfə yaxşılaşdırılması; 	2017
1.8.2.	Mediasiya Şurasının yaradılması	Ədliyyə Nazirliyi			2017

				<ul style="list-style-type: none"> • mübahisələrin məhkəməyəqədər həllinin alternativ üsullarının təkmilləşdirilməsi üçün mediasiya haqqında qanunun qəbul edilməsi; • Mediasiya Şurasının yaradılması. 	
1.9. KOS subyektlərinin müəyyənləşdirilməsi meyarlarının bütün dəstək tədbirlərində tətbiq edilməsi, statistik məlumatların sistemləşdirilməsi					
1.9.1.	KOS subyektlərinin müəyyənləşdirilməsi meyarlarının bütün dəstək tədbirlərində tətbiqi	İqtisadiyyat Nazirliyi	Vergilər Nazirliyi, KOS agentliyi	<ul style="list-style-type: none"> • KOS subyektləri ilə bağlı dəstək tədbirlərinin vahid prinsiplər əsasında formalaşdırılmasının təmin edilməsi; • KOS-un tərifinin vahid prinsiplər əsasında formalaşdırılmasının təmin edilməsi; • statistik rəqəmlərin vahid prinsiplərə əsaslanaraq aparılması, məlumatların hesablanması da daxil olmaqla artması; 	2017
1.9.2.	KOS üzrə statistik məlumatların standartlaşdırılması	İqtisadiyyat Nazirliyi	Dövlət Statistika Komitəsi, KOS agentliyi	<ul style="list-style-type: none"> • statistik rəqəmlərin vahid prinsiplərə əsaslanaraq aparılması, məlumatların hesablanması da daxil olmaqla artması; 	2017

				<ul style="list-style-type: none"> • KOS üzrə siyasətin səmərəliliyinin artırılması. 	
Strateji hədəf 2. KOS subyektlərinin maliyyə resurslarına sərfəli və səmərəli çıxışının təmin edilməsi					
2.1. Fəaliyyətə xitam verilməsi və müflisləşmə məsələlərinin həlli sahəsində islahatların aparılması					
2.1.1.	KOS subyektlərinin müflisləşməsi məsələlərinə dair ixtisaslaşmış məhkəmələrin yaradılmasının nəzərdən keçirilməsi	Ədliyyə Nazirliyi	İqtisadiyyat Nazirliyi, Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	<ul style="list-style-type: none"> • 2020-ci ildə real ÜDM-in 450 milyon manat artması; • 2020-ci ildə 900 yeni iş yerinin yaradılması; • KOS subyektlərinin müflisləşməsi məsələləri üzrə ixtisaslaşmış məhkəmələrin yaradılması; • onlayn müflisləşmə və ya iflas reyestrinin yaradılması ilə, müflisləşmə prosesində fəaliyyətin yenidən bərpasına şəraitin yaradılması; 	2017–2020
2.1.2.	KOS subyektlərinin müflisləşmə məsələləri üzrə problemlərinin öyrənilməsi və həyata keçirilən fəaliyyətlərin monitorinqinin aparılması	İqtisadiyyat Nazirliyi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası		2017–2020
2.1.3.	Müflisləşmə ilə bağlı qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi və iflas reyestrinin yaradılması	İqtisadiyyat Nazirliyi	Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi		2017

				<ul style="list-style-type: none"> • KOS subyektlərinin bərpa (iflas vəziyyətindən) tempinin qabaqcıl beynəlxalq təcrübəyə müvafiq olaraq 4 faizə çatdırılması. 	
2.2. KOS subyektləri ilə bağlı kreditlərə zəmanət fondunun yaradılması					
2.2.1.	Kredit zəmanət fondunun yaradılması	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası		<ul style="list-style-type: none"> • KOS subyektlərinin ixrac fəaliyyətinin maliyyələşdirilməsi prosesinin təkmilləşdirilməsi; 	2017
2.2.2.	KOS subyektlərinin maliyyə savadlılığının artırılması	İqtisadiyyat Nazirliyi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası, Təhsil Nazirliyi, KOS agentliyi	<ul style="list-style-type: none"> • ixrac bazarlarına çıxış imkanlarının artması. 	2017–2020
2.3. Əmlak məsələləri üzrə fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi və maliyyə əlçatanlığının artırılması					
2.3.1.	Daşınar əmlakın yüklülüyünə dair qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası, Ədliyyə Nazirliyi	<ul style="list-style-type: none"> • daşınar əmlakın banklar tərəfindən təminat predmeti kimi qəbul edilməsi göstəricisinin 2 dəfə artırılması; 	2017
2.3.2.	Daşınar əmlakın yüklülüyünün reyestrinin yaradılması	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	İqtisadiyyat Nazirliyi, Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi	<ul style="list-style-type: none"> • kreditləşmədə artıma nail olunması. 	2017–2018
2.3.3.	Daşınar və daşınmaz əmlakın satışı üzrə hərəqlərin işinin təkmilləşdirilməsi	Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi	Ədliyyə Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi, İqtisadiyyat Nazirliyi		2017–2018

2.4. Azərbaycanda lizinq və alternativ maliyyə alətləri (forvard, fyuçers, opsiya, svop, faktoring və s.) bazarının inkişaf etdirilməsi ilə KOS subyektlərinin maliyyəyə çıxışının asanlaşdırılması					
2.4.1.	Lizinq haqqında qanun layihəsinin hazırlanması	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	Ədliyyə Nazirliyi, İqtisadiyyat Nazirliyi	<ul style="list-style-type: none"> • yerli və xarici investorların lizinq bazarına marağının artması; • lizinq əməliyyatlarının ÜDM-də payının 2 faizə çatdırılması; • KOS-un alternativ maliyyəyə çıxmə imkanlarının genişlənməsi. 	2017
2.4.2.	Lizinq fəaliyyətinin tənzimlənməsi və güzəştlərin tətbiqi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	İqtisadiyyat Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi		2017–2018
2.4.3.	KOS subyektlərinin maliyyələşməsində alternativ maliyyə alətlərindən (forvard, fyuçers, opsiya, svop, faktoring və s.) istifadənin genişləndirilməsi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	Mərkəzi Bank, İqtisadiyyat Nazirliyi		2017–2020
Strateji hədəf 3. KOS subyektlərinin beynəlmilləşdirilməsi və xarici bazarlara çıxış imkanlarının artırılması					
3.1. KOS subyektlərinin beynəlxalq ticarət əməliyyatları üçün maliyyə xidmətlərinin genişləndirilməsi və birbaşa xarici investisiyaların təşviqi					
3.1.1.	KOS subyektlərinin beynəlxalq ticarət əməliyyatlarının müvafiq maliyyə xidmətləri ilə təmin edilməsi	İqtisadiyyat Nazirliyi	Mərkəzi Bank, Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	<ul style="list-style-type: none"> • 2020-ci ildə real ÜDM-in 55 milyon manat artması (birbaşa 35 milyon manat və dolay 20 milyon manat); • 2020-ci ildə 9800 yeni iş yerinin yaradılması. 	2017–2018
3.1.2.	KOS-un beynəlxalq standartlara və tələblərə uyğunlaşdırılmasına dəstək göstərilməsi	Nazirlər Kabineti	İqtisadiyyat Nazirliyi		2017–2018

3.1.3.	KOS subyektlərinə birbaşa xarici investisiyaların cəlb edilməsi ilə bağlı dəstək göstərilməsi	İqtisadiyyat Nazirliyi			2017–2020
3.1.4.	KOS-a ixracın təşviqi ilə əlaqədar mexanizmlərin müəyyənləşdirilməsi	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası	Dövlət Gömrük Komitəsi, Maliyyə Nazirliyi		2016 İcra edilib
3.1.5.	KOS-un beynəlxalq ticarət əməliyyatlarının sadələşdirilməsi ilə əlaqədar tədbirlərin təşkili	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası	Dövlət Gömrük Komitəsi		2016 İcra edilib
3.1.6.	İnvestisiyaların təşviqi ilə əlaqədar güzəştlərdən istifadə mexanizminin formalaşdırılması	İqtisadiyyat Nazirliyi	Vergilər Nazirliyi, Dövlət Gömrük Komitəsi		2016 İcra edilib
3.2. Ayrı-ayrı sektorlar üzrə ixrac assosiasiyalarının yaradılması					
3.2.1.	İxrac assosiasiyalarının inkişaf etdirilməsi	İqtisadiyyat Nazirliyi		<ul style="list-style-type: none"> • 2020-ci ildə real ÜDM-in 45 milyon manat artması; • qeyri-neft ixracında 5 faizlik artımın əldə olunması. 	2017–2020
3.2.2.	İxracın stimullaşdırılması və “Made in Azerbaijan” brendinin təbliği ilə əlaqədar tədbirlərin həyata keçirilməsi	İqtisadiyyat Nazirliyi			2016 İcra edilib
3.2.3.	Azərbaycanda istehsal olunan malların vahid məlumat portalının formalaşdırılması	İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzi			2016 İcra edilib

Strateji hədəf 4. KOS subyektlərinin bilik və bacarıqlarının artırılması, qabaqcıl təcrübələrin tətbiqinin sürətləndirilməsi					
4.1. Biznes inkubatorları və startap layihələrinin inkişaf etdirilməsi, model müəssisələrin yaradılması					
4.1.1.	KOS subyektlərinin faydalanması üçün Azərbaycanda model müəssisənin yaradılması	İqtisadiyyat Nazirliyi		<ul style="list-style-type: none"> • 2020-ci ildə real ÜDM-in 35 milyon manat artması (birbaşa 20 milyon manat və dolay 15 milyon manat); 	2017–2018
4.1.2.	Biznes inkubatorlarının inkişaf etdirilməsi	İqtisadiyyat Nazirliyi	KOS agentliyi, Təhsil Nazirliyi, Gənclər və İdman Nazirliyi, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Milli Elmlər Akademiyası	<ul style="list-style-type: none"> • 2020-ci ilədək olan müddətdə ən azı 3-5 model müəssisənin yaradılması; • 2020-ci ilədək, il ərzində ən az 5 yeni biznes inkubatorunun yaradılması; 	2017–2020
4.1.3.	Startap layihələrinin dəstəklənməsi	İqtisadiyyat Nazirliyi	Təhsil Nazirliyi, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi	<ul style="list-style-type: none"> • il ərzində ən azı 25 startap layihəsinin başlanması. 	2017–2020
4.2. KOS subyektlərinin təlim və tədris imkanlarının artırılması, qabaqcıl təcrübələrin tətbiqinin sürətləndirilməsi					
4.2.1.	Kiçik və orta sahibkarların tədris və təlim ehtiyaclarının müəyyənləşdirilməsi və təlim materiallarının hazırlanması	İqtisadiyyat Nazirliyi	KOS agentliyi, Təhsil Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi, Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası, Əmək və Əhalinin	<ul style="list-style-type: none"> • KOS subyektlərinin yüksəkixtisaslı və bacarıqlı kadrlarla təminatı; • 2020-ci ilədək, 	2017

			Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Dövlət Gömrük Komitəsi	il ərzində ən azı 1000 kiçik və orta sahibkar üçün xüsusi təlimlərin təşkili; ● KOS subyektləri üçün xüsusi kadr bankının yaradılması.	
4.2.2.	Kiçik və orta sahibkarların əmək bazarı üzrə ehtiyaclarının öyrənilməsi və təkmilləşdirmələr aparılması	İqtisadiyyat Nazirliyi	KOS agentliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi		2017
4.2.3.	KOS subyektləri ilə peşə təhsili müəssisələrinin işinin əlaqələndirilməsi	Təhsil Nazirliyi	KOS agentliyi, Təhsil Nazirliyi yanında Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyi, İqtisadiyyat Nazirliyi		2017–2020
4.2.4.	KOS subyektləri üçün “ömür boyu öyrənmək” imkanlarının təmin edilməsi	İqtisadiyyat Nazirliyi	KOS agentliyi		2017–2020
4.2.5.	Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartlarının KOS subyektləri tərəfindən tətbiqinin stimullaşdırılması	Maliyyə Nazirliyi	İqtisadiyyat Nazirliyi		2017–2020
4.2.6.	Korporativ idarəetmə standartlarının tətbiqinin gücləndirilməsi	İqtisadiyyat Nazirliyi			2017–2020
4.3. Sahibkar düşüncə tərzinin təşviqi					
4.3.1.	Sahibkar düşüncə tərzinin inkişaf etdirilməsi	İqtisadiyyat Nazirliyi	KOS agentliyi	● bu prioritetin ÜDM və məşğulluq göstəricilərinə təsiri 4.1-ci prioritetdə əhatə olunmuşdur.	2017–2020
4.3.2.	İlk peşə və orta ixtisas təhsili müəssisələrində sahibkarlığın əsaslarının tədrisinin təşkil edilməsi	Təhsil Nazirliyi yanında Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyi	İqtisadiyyat Nazirliyi		2017–2020

4.4. Qadın sahibkarlığının inkişaf etdirilməsi					
4.4.1.	Qadın sahibkarlığının inkişafı üzrə stimullaşdırıcı mexanizmlərin işlənilib hazırlanması	İqtisadiyyat Nazirliyi	Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi	<ul style="list-style-type: none"> • ölkədə qadınların sahibkarlıq fəaliyyəti üçün daha əlverişli mühitin yaradılması; • kiçik və orta sahibkarlar arasında qadınların sayının daha da artması; • məşğulluq göstəricilərində qadınların payının artması. 	2017
4.4.2.	Qadın sahibkarlığına informasiya dəstəyinin inkişaf etdirilməsi	İqtisadiyyat Nazirliyi	Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi		2017–2020
4.4.3.	Qadın biznes-inkubatorlarının yaradılması	İqtisadiyyat Nazirliyi	Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi		2017–2020
4.4.4.	Qadın sahibkarların assosiasiyalarının və peşə təşkilatlarının yaradılması	İqtisadiyyat Nazirliyi	Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi		2017–2020
Strateji hədəf 5. İnnovasiyaların təşviqi, KOS subyektləri üçün araşdırma və inkişaf fəaliyyətlərinin genişləndirilməsi					
5.1. Milli innovasiya sisteminin təkmilləşdirilməsi					
5.1.1.	Qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi	İqtisadiyyat Nazirliyi	Ədliyyə Nazirliyi, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi	<ul style="list-style-type: none"> • 2020-ci ilədək milli innovasiya sahəsində qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi; • Azərbaycan Respublikasında ən azı 3 innovasiyayönümlü regional klasterin yaradılması. 	2017–2020
5.1.2.	İnnovasiya fəaliyyəti haqqında bir sıra stimullaşdırıcı mexanizmlərin işlənilib hazırlanması	İqtisadiyyat Nazirliyi	Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi		2017
5.1.3.	İnnovasiyayönümlü regional klasterlərin yaradılması	İqtisadiyyat Nazirliyi	Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi		2017–2020

5.2. Kiçik və orta sahibkarların fəaliyyətini stimullaşdıran innovasiya infrastrukturunun formalaşdırılması					
5.2.1.	KOS-un inkişafı üçün innovasiya infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi	İqtisadiyyat Nazirliyi	Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi	<ul style="list-style-type: none"> • innovasiyayönümlü infrastrukturun müstəqil rezidentlər tərəfindən yaradılması imkanı; 	2017–2020
5.2.2.	Dövlət əhəmiyyətli və müstəqil elmi tədqiqat (tədqiqat və inkişaf) mərkəzlərinin formalaşdırılması və elmi istehsalat birliklərinin yaradılması	İqtisadiyyat Nazirliyi	Milli Elmlər Akademiyası, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi	<ul style="list-style-type: none"> • innovasiya infrastrukturuna elementlərinə güzəştlərin tətbiq olunması; • dövlət əhəmiyyətli və müstəqil elmi tədqiqat (tədqiqat və inkişaf) mərkəzlərinin formalaşdırılması və elmi istehsalat birliklərinin yaradılması. 	2017–2020